जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको विकास अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal

मासिक

कृषि जर्नल २०८१ असार (krishijournal–2024, (June-July)

दर्ता नं. का.जि.प्र.का.द.नं. १३६/२०६२/०६३
जल, जमीन र जंगल हाम्रो सरोकार, कृषि क्षेत्रको अर्थतन्त्रको आधार

कृषि जर्नल

Agriculture Journal मासिक

काठमाडौं जि.प्र.का.द.नं. १३६/०६२/०६३

वर्ष–२०, अङ्क १२० असार ०८१

यस अङ्कमा

१.कृषिप्रधान देशमा सिँचाई, मल, उन्नत ३
२.२१औं राष्ट्रिय धान दिवस मनाए ६
३.जलवायुमैत्री प्रविधि प्रयोग गरेर उत्पादन . ७
४.नेपालमा भइरहेको पशुपालन र देशमा ८
५.आवश्यकता हेरी शित भण्डारण निर्माण............ ११
६.जग्गा वितरणमा रोक लगाउँदै सर्वोच्चले १३
७.भारतको तेलंगाना सरकारले गऱ्यो भारीमात्रमा १५
८.दिल्लीको तापक्रम ५० डिग्री, चरम गर्मी १६
९.चुरे उत्थानशील परियोजनाबाट समुदायलाई १७
१०.सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधान गर्न अपिल १९
११ नेपालमा खाद्य सुरक्षा चुनौती र दिगो समाधान २०
१२.धान दिवसले किसान र कृषिलाई २३
१२. मत्स्यपालनका लागि पानीको गुणस्तर व्यवस्थापन २४
13. The Marshall Islands versus the 27
14. FAO sounds alarm over high 28
15. Support for animals means 29
16. PM Modi, IFAD Launch 31
17. IFAD Inaugurates Regional 32
18. IFAD Expand Collaboration 33
19. Gaza while Risk of Starvation 34
20. WFP expands Emergency R.......... 36

व्यक्तिगत मूल्य रु. १००/-
संस्थागत मूल्य रु. २००/-

प्रकाशक : कृषि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रकाशन प्रा.लि
सल्लाहकार : कृष्ण कोपिला, छविन्द्रराज कँडेल
प्रधान सम्पादक : धनबहादुर मगर
मुख्य कार्यालय : बागबजार २८, टौखेल मच्छेगाउँ ९, चन्द्रागिरी नगरपालिका
फोन : ०१४२८८७४३, **मोवाईल नं.** ९८४१४४५७५३, **मुद्रण** : प्रिन्ट स्काई, भुरुङ्खेल, काठमाडौं
website : www.krishijournal.com.np, इमेल : krishijournal@yahoo.com

वास्तविक किसानको हातमा अनुदान किन पुग्दैन :विज्ञहरू

सम्पादकीय

मुलुकको कृषि क्षेत्रलाई निर्वाहमुखी प्रणालीबाट माथि उकासेर व्यवसायिक उन्मूख गराउन सरकारले कृषि क्षेत्रको विकासमा विशेष महत्व दिई कृषकलक्षित विभिन्न अनुदानका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ दुःखको कुरा त के छ भने, यस्तो अनुदानका बारेमा वास्तविक कृषकले स्पष्ट जानकारीसम्म पाउन सकेका देखिदैन कृषि अनुदान कहाँबाट र कुन प्रक्रियाले पाइन्छ भन्ने जानकारी नहुँदा सरकारले ल्याएको अनुदान कार्यक्रमबाट वास्तविक कृषकभन्दा टाठाबाठा र बिचौलियाले फाइदा लिइरहेको देखिएको छ

मुलुकको कुल जनसंख्याको ६२ प्रतिशत अद्यापि कृषि पेसामा आवद्ध रहेको राष्टि्रय कृषि गणना, २०७८ ले देखाएको छ ४० लाखभन्दा बढी परिवारले कृषिलाई पेसाका रूपमा अँगालेका भए पनि आफ्नै उत्पादनले वर्षभरि खान नपुग्ने परिवारको संख्या ५५ प्रतिशत छ यसको मुख्य कारण परम्परागत कृषिमा निर्भर हुनु हो अर्कोतर्फ केही वर्षयता युवा जनशक्ति वैदेशिक रोजगारीतिर जाँदा खेतबारी बाँझो रहेको तितो यथार्थसमेत छँदै छ सरकारले युवालाई आकर्षित गर्न कृषिको आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणमा प्राथमिकता दिएर कृषिमा आवद्ध हुन चाहने युवालाई बिउ पुँजी दिएर प्रोत्साहन गर्ने नीतिसमेत ल्याएको छ कृषिमा युवा कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया, २०७६ का साथै कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन अनुदान कार्यविधि २०७६ अनुरूप ११७ वटा कृषि “क्षेत्रमा व्यवसाय शुरुवात तथा विस्तारका लागि अनुदान दिने गरी व्यवस्था गरिएको छ

कृषि उपकरण, कृषि पूर्वाधार निर्माण, मल, बिउ, औजार र बिमाका लागि कृषि मन्त्रालयले अनुदान वितरण गर्ने व्यवस्था गरेको हो त्यस्तै, चिस्यान केन्द्र, शीत भण्डार, संकलन केन्द्र, गोदाम घर र रेफ्रिजेरेटर जडित ढुवानी साधनका लागि पनि अनुदान वितरण गर्दै आएको देखिन्छ उत्पादनका लागि बजार, जमिनको चक्लाबन्दी, यान्त्रीकरण, भण्डारण, प्रशोधन, सिँचाईं, विषादी व्यवस्थापन, रोग नियन्त्रण, नयाँ प्रविधि, उन्नत नश्ल, पर्यावरण, अनुसन्धान र कृषि व्यवसायीकरणका थुप्रै क्षेत्रमा अनुदानको व्यवस्था गरिएको कार्यविधिमा उल्लेख छ यद्यपि जीविकोपार्जनका लागि परम्परागत रूपमा गर्दैआएको कृषिकर्मलाई पनि सरकारले अनुदान दिने गरेको छ भन्ने जानकारी नपाउने अथवा प्रक्रिया थाहा नपाउने कृषक परिवार अनुदान पाउनबाट बञ्चित रहेको पाइएको हो कतिसम्म भने ४० लाखभन्दा बढी परिवार कृषि पेशामा रहेकोमा केवल तीन लाख आठ हजार ५१२ परिवारले मात्र सरकारी अनुदान लिएको तथ्याङ्क राष्टि्रय कृषि गणना, २०७८ ले देखाएको छ

अनुदान पाउनबाट बञ्चित हुनुमा समयमा सूचना नपाउनु, कृषि व्यवसाय दर्ता गर्नुपर्ने जानकारी नहुनु तथा कतिपयले त लिने चाहना नराखेको समेत छ जसका कारण सरकारले उपलब्ध गराउँदै आएको कृषि अनुदान वास्तविक किसानको सट्टा विचौलिया र पहुँचवालाले हत्याउने गरेको राष्टि्रय समावेशी आयोगले समेत प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेको छ आयोगले विज्ञ समूह बनाएर गरेको एक अध्ययनले कृषि अनुदानको जानकारी, प्रक्रिया र सूचनाका बारेमा अधिकांश किसानलाई जानकारी नै नरहेको तथ्य बाहिर ल्याएको हो सरकारले कृषि अनुदानमा हरेक वर्ष रकम वृद्धि गर्दै जाने तर किसानको हातसम्म नपुग्ने हुँदा किसानका दुःख घट्न सकेका छैनन् सातौं कृषि जनगणना, २०७८ ले ९३ प्रतिशत किसान सरकारी अनुदानबाट बाहिरै रहेको देखाएको छ सरकारी अनुदान पाउनेमा वास्तविक किसानभन्दा पनि प्रक्रिया मिलाउन जान्नेहरू, किसानसँग सम्बन्धित सरकारी कार्यालयका निकटस्थ व्यक्ति, राजनीतिक दलका नेता तथा कार्यकर्ताको बाहुल्य देखिएको छ

अनुदानसम्बन्धी सरकारी नीति स्पष्ट र पारदर्शी नहुँदा त्यसको फाइदा विचौलियाले लिइरहेको देखिएको छ सरकारको नीतिमा कस्ता प्रकृतिका किसानलाई अनुदान उपलब्ध गराउने भन्नेभन्दा पनि बजेट उपलब्धताको आधारमा सजिलो हुने हिसाबले अनुदान वितरण हुने गरेको पाइएको छ हाल तीनै तहका सरकारबाट कृषि अनुदानका कार्यक्रम सञ्चालित छन् विशेष गरी दातृ निकायको ऋण तथा अनुदान सहयोगमा संघीय सरकारले विभिन्न आयोजना, परियोजनामार्फत ठूला र मझौला अनुदानका कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ त्यस्तै साना अनुदानका कार्यक्रम प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन हुँदै आएका छन् अनुदान वितरण गर्ने प्रदेश मातहतका कार्यालय र पालिकाका कर्मचारीले (किसानमैत्री भूमिका निर्वाह नगरिदिँदा अनुदानको रकममा व्यापक दुरुपयोग भइरहेको देखिएको हो कृषि अनुदान र पशु स्वास्थ्य तथा पशुसेवा प्रवर्द्धनका नाममा नक्कली लगत तथा बिल भरपाई तयार पार्ने, एउटै व्यक्तिलाई पटक उदेक अनुदान दिने तथा नक्कली कृषकले अनुदान हत्याउने गर्दा वास्तविक कृषक मिचाईमा परेका प्रति सरकारले संयन्त्र निर्माण गरेर लक्षित समूहसम्म पुग्ने गरी कार्य गर्न वाञ्छनीय देखिन्छ

कृषिप्रधान देशमा सिँचाई, मल, उन्नत बीउविजन र जनशक्तिको अभाव

काठमाडौं असार १५, चालु आर्थिक वर्षको एघार महिनामा १२ अर्ब ४३ करोड ९१ लाख रुपैयाँ बराबरको ३ लाख ७ हजार ४ सय १७ मेट्रिक टन धान आयात भएको छ यस्तै ८ अर्ब ६९ करोड १७ लाख रुपैयाँ बराबरको विभिन्न प्रकारको ८२ हजार ७ सय ९१ मेट्रिक टन चामल पनि आयात भएको छ

चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मै नेपालमा १३ लाख ३४ हजार २७७ हेक्टरबाट ५२

लाख ३ हजार ४ सय २६ मेट्रिक टन धान फलेको थियो यो आयात दर उत्पादन अवस्थाले नेपालको कृषि अर्थतन्त्रलाई गिज्याउँदै आएको छ कृषि मुलुक भनेर नथाक्ने मन्त्रीदेखि प्रधानमन्त्री र राजनीतिक दलका नेताहरुले यो क्षेत्रलाई उपेक्षा गरेका कारण वर्षेनी कृषि उपज मात्रै ३ खर्ब रुपैयाँबराबरको आयात भइरहेको छ

मुखले कृषि प्रधान मुलुक र कृषि लगानी दशक भनेर घोषणा गर्ने तर व्यवहारमा आवश्यकताको आधारमा बजेट विनियोजन र उत्पादन वृद्धि गर्ने आवश्यक पर्ने सेवा सुविधा उपलब्ध नगराउने सरकारको नीतिले यो क्षेत्र दिनानुदिन ध्वस्त बन्दै गएको हो

'हामी कहाँ भनाई र गराईमा धैरै फरक छ, मुलुकको मुल अर्थतन्त्र टिकेको कृषिलाई उभो लगाउनुपर्छ भनेर सबैले भाषण ठोक्छन, तर व्यवहारमा चाहिएको बजेट र नीति, सेवा सुविधा उपलब्ध गराउन अघि बढ्दैनन्,' कृषि मन्त्री ज्वालाकुमारी साहले भनिन, 'अहिले पनि कृषि लगानी दशक भनेर घोषणा गरियो, तर बजेट अघिल्लो वर्षको तुलनामा घटेर आयो यस्तो अवस्थामा कृषिको विकास कसरी गर्न सकिन्छ '

जुम्लाको सिंजा उपत्यका अन्तर्गत कनकासुन्दरी गाउँपालिका(८ मा रोपिएको मार्सी धानको हरियाली फाँट यहाँ फल्ने मार्सी धानको स्वदेश तथा विदेशमा माग बढ्दो क्रममा रहेको छ

उनका अनुसार मुलुकमा धानको जुन जातको अत्याधिक उपभोग दर छ, त्यहि जातको विकास गर्न आवश्यकता भइसकेको छ उपभोग दर एउटा हुनु र उत्पादन अर्को हुनुले पनि मागअनुसार उत्पादन नहुँदा बाहिरबाट आयात दर चुलिएको हो पहिले मोटो, सोना मन्सुली जातको चामलको अत्यधिक खपत हुन्थ्यो, त्यहि अनुसार उत्पादन पनि थियो

'तर अहिले रेमिट्यान्स लगायतको प्रभाव र मध्यम तथा उच्च वर्गले सबैभन्दा बढि जिरा मसिनो, बास्मतीलगायतका माग अत्यधिक बढेको छ,' साहले भनिन,'मोटा र सोना मन्सुली जातको चामल उपभोग गर्ने दर निक्कै कम भएको छ यो यर्थाथतालाई स्वीकारेर बहुल जनसंख्याले उपभोग गर्ने जातको धान विकास गरी त्यहि धान युद्धस्तरमा गरे आयात दरलाई कम गर्न सकिन्छ '

हुनत् खाने बानीको आधारमा विभिन्न प्रकारको धानबाली रोपाई पनि नभएको भन्न सकिन्न तर प्रभावकारी रुपमा ति कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा नल्याइदा नेपालीको प्रमुख खान्कीको रुपमा रहेको चामलको आयात दर बढ्दै गएको हो

गत आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा ४९ लाख ४६ हजार १ सय ४१ मेट्रिक टन वर्षे धान फल्दा त्यहि आर्थिक बर्षमा भारतसहित तेस्रो मुलुकबाट ५ लाख ५७ हजार ७५२ मेट्रिक टन धान आयात भएको थियो भने चामल २ लाख ३३ हजार ९७९ मेट्रिक टन आयत भएको थियो

पछिल्लो १० वर्ष सरकार सञ्चालन गरेको प्रधानमन्त्रीदेखि कृषि मन्त्रीसम्मले आगामी ३ वर्ष, आगामी ४ वर्ष र आगामी ५ वर्षमा मुलुक धानमा आत्मनिर्भर बन्ने भनेर घोषणा गर्दैआएको छ आगामी आर्थिक वर्षमा पनि सरकारले प्रमुख खाद्यान्नमा मुलुकलाई आत्मनिर्भर गर्ने भनेर घोषणा गरेको छ उक्त घोषणालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनमा नल्याइदा चामलको आयात दर घट्नुको साटो बढ्दै गएको छ कार्यक्रम पारदर्शी र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन नहुँदा वर्षभरी नेपालीको पेट भर्न आयातित चामलको भर पर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना भएको छ

वर्षे धानवालीको उत्पादनले मुलुकको सम्पूर्ण मागलाई थेग्न नसक्ने भएकाले विकल्पको रुपमा राष्ट्रिय प्राथमिकताको आधारमा चैते धानको क्षेत्रफल विस्तारको विकल्प छैन

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले गत आर्थिक वर्ष २०७२/७३ देखि १५ जिल्लामा वृहत्तर धान उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको थियो २०७३/०७४ देखि कार्यक्षेत्र वृद्धि गरी यो कार्यक्रम ३५ जिल्लामा पुऱ्याइयो यो कार्यक्रममार्फत प्रति हेक्टरको धानको उत्पादकत्व ३ दशमलव एक मेट्रिक टनबाट वृद्धि गरी चार मेट्रिक टन पुऱ्याउने लक्ष्य थियो तर यो कार्यक्रमले पनि लक्ष्यअनुसार उत्पादनमा वृद्धि गर्न सकेन

यस्तै अत्याधिक परिमाणमा आयात मसिना तथा वास्नादारको आयात प्रतिस्थापन गर्न मन्त्रालयले गत आव २०७१/०७२ देखि २० जिल्लामा मसिना तथा वास्नादार धान उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्यायो यो कार्यक्रमअन्तर्गत स्रोत बीउमा ५० प्रतिशत अनुदान र हरियो मलमा अनुदानलगायत सुविधा उपलब्ध गराइएको थियो यो कार्यक्रमका लागि वार्षिक रूपमा साढे तीन करोडदेखि साढे चार करोडभन्दा बढी रकम विनियोजन पनि गरियो

धानकै उत्पादन वृद्धि गरी आयात दर प्रतिस्थापन गर्ने उद्देश्यले गत आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि प्रधानमन्त्री कृषि

आधुनिकीकरण परियोजनासमेत सञ्चालनमा ल्याइएको छ यो परियोजनाअन्तर्गत २४ ब्लक, ५ जोन र एक सुपरजोनमा धानबालीलाई समावेश गरिएको थियो आत्मनिर्भरकै लागि सरकारले चैते धानलाई प्रवर्द्धन गर्न करिब ५० जिल्लामा चैते धानको क्षेत्रफल विस्तार गरेको छ

यस्तै गत आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा सरकारले आगामी ५ वर्षमा धानमा मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाउने घोषणा गरेको थियो

धानमा मुलुकलाई आत्मनिर्भर बनाउन विभिन्न कालखण्डमा यस्ता प्रकारका करिब एक दर्जनको संख्यामा कार्यक्रमहरु सञ्चालनमा ल्याइयो तर अवस्थामा कुनै सुधार आउन सकेन् नेपालमा खेती गरिने कूल क्षेत्रफलको ४७.५ प्रतिशत जमिनमा धानको खेती हुन्छ यसमध्ये क्षेत्रफल र उत्पादनको आधारमा तराई क्षेत्रको हिस्सा ७० प्रतिशत छ

'विप्रेषणले शहरिया जीवनशैली बाँच्न चाहनेको संख्या बढायो उपभोक्ताले मीठो मसिना र वास्नादार चामल प्रयोगमा बढी ध्यान दिन थाले यसका कारण यस्ता चामलको आयात बढ्यो आयातदर प्रतिस्थापन गर्न केही विशिष्ट कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइएको छ विस्तारै अपेक्षित प्रतिफल आउन शुरु भएको छ,' पूर्व कृषि सचिव कार्कीले बताए

उनकाअनुसार पछिल्लो समयमै धानको उत्पादन वृद्धि गर्न राइस् मिल मोडेल कार्यक्रम पनि सञ्चालनमा ल्याइएको थियो यो कार्यक्रमअन्तर्गत उत्पादित धान सरकारी समर्थन मूल्यमा सोभै राइस् मिलले खरिद गर्न व्यवस्था मिलाइएको थियो तर यो कार्यक्रम पनि भनेजस्तै प्रभावकारी रुपमा सञ्चालनमा आउन सकेन

यस्तै अन्तर्राष्ट्रिय धानबाली अनुसन्धान केन्द्र (इरी)को सहकार्यमा मसिनो र वास्नादार धानको जात विकास गर्न योजना कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ धान मिसन कार्यक्रम पनि ३८ जिल्लामा छ

'यसको प्रतिफल तत्कालै देखिदैंन, विस्तारै आउनेछ,' पूर्व सचिव कार्कीले भने, 'आगामी केहि वर्षपछि प्रतिफल देखिनेछ '

अबको २१ औं शताब्दी र खुला अर्थतन्त्रमा पनि नेपालीलाई आलु, फापर, कोदो खाएर पेट भर भन्न नहुने कृषि विज्ञ तथा पूर्वसचिव डा.हरि दाहालले बताए

'शरीरलाई चाहिने पोषणका हिसाबले यस्ता पदार्थलाई पनि महत्व दिएर खाद्य पदार्थको विविधतातर्फ जानुपर्छ सारा नेपालीको मुख्य खाद्य पदार्थ चामल भइरहेको बेलामा उत्पादन वृद्धि गर्न नसकेर वहानाबाजी गर्न मिल्दैन,' उनले भने, 'नेपालीले मन पराउने जातको चामल उत्पादनमा जोड नदिने हो भने स्वदेशी उत्पादनले सारा नेपालीको वर्षभर पेट भर्न सकिन्छ '

अर्का पूर्व कृषि सचिव डा.सुरोज पोखरेलकाअनुसार नेपालको कृषियोग्य जग्गा बाँभ्फो हुनु र वर्षेनी प्लटिङ्ग हुँदै जानु, दक्ष जनशक्ति वैदेशिक रोजगारका लागि पलायन हुनु, खेतीयोग्य जग्गामा सिँचाई र मलको चर्को अभाव हुनु, लागत खर्च अत्याधिक हुनु, रेमिट्यान्सको प्रभाव र क्रयशक्ति बढ्दै जानु, परम्परागत खाद्यान्न कोदो, फापर, मकै खान छाडेर चामलमात्रै खाने बानी पर्नु र खाने जीवन शैली परिवर्तनका कारण पछिल्लो समयमा आयात दर बढ्दै गएको हो

पूर्व सचिव पोखरेलकाअनुसार गत वर्ष २०४० सालसम्म नेपालबाट भारतसहित तेस्रो मुलुकमा कृषिजन्य वस्तुको निर्यात हुन्थ्यो त्यो बेला सरकारले धान चामल निर्यात कम्पनी नै खडा गरी बंगलादेश, भारत, जर्मनी, कोरिया, चीन, मलेसिया र अमेरिकालगायतका मुलुकमा चामल निर्यात गरेको थियो आर्थिक वर्ष २०३५/३६ मा नेपालले २४ करोड ३८ लाख ६३ हजार मूल्यको चामल निर्यात गरेको थियो

'त्यो बेला न्यून् जनसंख्या र उपभोग्य दर निक्कै कम थियो तर उत्पादन उच्च थियो,' डा. पोखरेलले भने, 'उपभोग गरेर बाँकी रहेको धान चामल हामी निर्यात गर्दथ्यौं तर त्यो बेलामा पनि अन्य मुलुकबाट आयात भने हुन्थ्यो, निक्कै कम परिमाणमा '

पोखरेलकाअनुसार उत्पादकत्व दरलाई बीउ प्रतिस्थापन दरले पनि प्रभावित गर्छ सरकारले वार्षिक रूपमा २५ प्रतिशत बीउ प्रतिस्थापन दर तोकेको छ तर किसानले वार्षिक रूपमा १३ देखि १४ प्रतिशत हाराहारी मात्रै बीउ प्रतिस्थापन गर्दै आएका छन् जसका कारण उत्पादकत्व दरमा प्रभाव पर्ने गरेको छ

पोखरेलले भने, 'उन्नत जातको बीउ दिएर पनि उत्पादकत्वमा वृद्धि हुँदैन, यसका लागि उन्नत जातका बीउका साथै वर्षेनी बीउ प्रतिस्थापन दर पनि त्यतिकै महत्व राख्छ ' किसानले उन्नत जातको बीउ पाएर पनि वर्षेनी बीउको प्रतिस्थापन दर वृद्धि नगर्दा तुलनात्मक रूपमा उत्पादकत्व र उत्पादनमा वृद्धि हुन सकेको छैन ' सरकारले भने धान उत्पादनयोग्य कुल क्षेत्रफलमध्ये ९२ प्रतिशत क्षेत्रफलमा धानको उन्नत बीउ पुगेको दाबी गरेको छ

पूर्व सचिव डा.युवकध्वज जिसीकाअनुसार धानको खेती हुने करिब १५ लाख हेक्टरमध्ये २५ प्रतिशत क्षेत्रफलमा मात्रै १२ महिना सिँचाईको सुविधा उपलब्ध छ त्यो पनि जहाँ धानको क्षेत्रफल बढी छ, त्यहाँ सिँचाईको सुविधा पर्याप्त छैन 'कागजमा ४० (४५ प्रतिशत सिँचाईं सुविधा पुगेको भनिए पनि वास्तविक २५ प्रतिशत मात्रै हो', पूर्व सचिव जिसीले भने, 'उत्पादकत्व र उत्पादनमा वृद्धि गर्न सिँचाईं पनि कृषिसँगै राख्नुपर्छ यसरी कृषिमा समृद्ध हुन कठिन छ '

धानबालीलाई मुलुकको मूल अर्थतन्त्रको मेरुदण्डसँग जोडिएको छ जुन वर्ष धानको उत्पादन घट्छ, त्यो वर्ष कुल गार्हस्थ उत्पादन (जीडीपी)को अवस्था पनि खुम्चिन्छ धान उत्पादनमा १० प्रतिशतले तलमाथि हुँदा जीडीपीमा एक प्रतिशतले घटबढ हुने गर्छ जीडीपीमा धानको योगदान ४ प्रतिशतभन्दा केही बढी छ कृषिको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा धानको योगदान करिब २२ प्रतिशत छ

च्युरा दही खाएर असार १५ मा नाटकको मञ्चन :

हुनत् सरकारले हरेक वर्षको असार १५ लाई राष्ट्रिय धान दिवस अर्थात असार १५को रुपमा मनाउँदै आएको छ यो दिनलाई दहि च्युरा खाएर पनि मनाउने चलन छ कहिले हिलोमाटोमा नटेक्नेहरु पनि यो दिन नेतादेखि सेलिब्रेटीसम्म हिलाम्मे खेतमा टेकेर धानको बिरुवा रोप्ने नाटक पनि गर्दैआएका छन् वर्षभर किसान र कृषि उपजको समस्यालाई ध्यान नदिने सेलिब्रेटीदेखि नेतासम्म हिलोमा टेकेर धान रोपाईं गर्ने गरेको दृश्य असार १५ का पर्याप्त संख्यामा देख्न सकिन्छ यो वर्ष पनि यस्ता कार्यक्रम दर्जनौंको संख्यामा राजधानीदेखि जिल्ला तहमा आयोजना गरिएको छ

कृषि तथा पशुपक्षी मन्त्रालयका अनुसार भन्डै ५० प्रतिशत रोपाईं मनसुनी वर्षा कै भरमा हुने गरेको छ सबै क्षेत्रमा सिँचाईंको सुविधा नहुँदा किसान रोपाईं गर्न आकाशे पानीकै भर पर्नुपरेको हो रोपाईं गर्न किसान कहिले आकाशे पानी पर्ला भनेर कुर्नुपर्ने अवस्था यथावत छ

कृषि मन्त्रालयको तथ्याङ्कअनुसार यो वर्ष

देशभर ९.८ प्रतिशतमात्रै रोपाईं :

देशभर ९ दशमलव ८ प्रतिशत मात्रै धान रोपाईं भएको छ गत वर्ष असार १५ गतेसम्म करिब ८ दशमलव ७५ प्रतिशत मात्र धान रोपाईं भएको थियो कृषि मन्त्रालयका सूचना अधिकृत महानन्द जोशी यस वर्ष मनसुन छिटो भित्रिए पनि ढिलो सक्रिय हुँदा धान रोपाईं सन्तोषजनक नरहेको बताउँछन्

'हालसम्म अधिकांश सिँचाईं सुविधा पुगेका क्षेत्रमा मात्रै धान रोपाईं भएको छ,' उनले भने, 'कतिपय स्थानमा राम्रोसँग वर्षा भएको छैन, कहिले वर्षा होला र धान रोपौंला भनेर किसान पर्खाइमा छन् '

मन्त्रालयको तथ्याङ्कअनुसार कोशी प्रदेशमा असार १२ गते सम्ममा धान रोपाईं ५ दशमलव ६ प्रतिशत भएको छ सो प्रदेशमा गत वर्ष असार १० गतेसम्म ६ दशमलव ५ प्रतिशत धान रोपाईं भएको थियो पूर्वी क्षेत्रमा ढिलो गरी धान रोप्ने गरिन्छ मधेस प्रदेशमा भने गत वर्ष र यस वर्ष बराबर नै रोपाईं भएको पाइएको छ सो प्रदेशमा यस वर्ष २ दशमलव ५ प्रतिशत मात्रै धान रोपाईं भएको तथ्याङ्क छ गत वर्ष सोही अवधिमा २ दशमलव ५ प्रतिशत नै रोपाईं भएको थियो

यसैगरी, बागमती प्रदेशमा यस वर्ष ५ प्रतिशत मात्रै रोपाईं भएको छ गत वर्ष सो प्रदेशमा १८ दशमलव ३ प्रतिशत रोपाईं भएको थियो गण्डकी प्रदेशमा गत वर्ष यही समयमा ६ दशमलव ९ प्रतिशत रोपाईं भएकामा यस वर्ष ८ दशमलव ३ प्रतिशत रोपाईं भएको छ

यसैगरी, लुम्बिनी प्रदेशमा यस वर्ष अघिल्लो वर्षको तुलनामा कम रोपाईं भएको छ गत वर्ष लुम्बिनी प्रदेशमा १० दशमलव ९ प्रतिशत रोपाईं भएकामा यस वर्ष ८ दशमलव ८ प्रतिशत रोपाईं भएको छ कर्णाली प्रदेशमा गत वर्ष २२ दशमलव ६ प्रतिशत रोपाईं भएकामा यस वर्ष २३ दशमलव ९ प्रशित रोपाईं भएको छ

सुदूरपश्चिममा गत वर्ष २२ दशमलव ६ प्रतिशत रोपाईं भएकामा यस वर्ष हालसम्म २५ प्रतिशत रोपाईं भएको छ सुदूरपश्चिममा अन्य प्रदेशभन्दा चाँडो रोपाईं शुरु हुने भएकाले अन्य प्रदेशको तुलनामा बढी रोपाईं भएको सूचना अधिकृत जोशीको भनाईं छ

सूचना अधिकृत जोशीका अनुसार साउन महिनाको अन्तिमसम्म ९० प्रतिशत रोपाईं सम्पन्न हुने प्रक्षेपण गरिएको छ

नेपालमा कति छ धानको माग :

मानिसलाई दुई छाक भात, बियर उद्योग र दाना उद्योगलाई कच्चा पदार्थको रुपमा चामल चाहिन्छ यसरी हेर्दा वार्षिक नेपालमा ८० लाख टन धानको माग छ मानिसलाई मात्रै खुवाउन भने ६७ लाख टन धान आवश्यक छ

तर, हाल स्वदेशमा वार्षिक ५१ देखि ५५ लाख टन हाराहारीमात्रै धान उत्पादन भइरहेको छ मागअनुसार वार्षिक करिब ३० लाख टन धान अपुग छ

एक सय किलो धानबाट ६० किलो चामल तयार हुन्छ यसरी हेर्दा मानिसको खान्की र उद्योगलाई गरी वार्षिक ४८ लाख टन चामल आवश्यकता छ तर, अहिले ३० लाख ६० हजार चामलमात्रै उत्पादन भइरहेको छ चामलमात्रै साढे १७ लाखदेखि १८ लाख टन अभाव छ

अपुग भएको धान भारतलगायतका मुलुकबाट आयात हुँदै आएको छ गत आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा २० अर्ब ७५ लाखको धान र १५ अर्ब ९१ करोडको चामल आयात भएको थियो

बजेटको अपर्याप्तता :

नेपालको कृषि क्षेत्रमा सरकारको लगानी पञ्चायत कालभन्दा निकै कम छ पञ्चायत कालमा कृषि क्षेत्रमा कुल बजेटको झण्डै ३५ प्रतिशत उपलब्ध हुन्थ्यो तर, अहिले ३ प्रतिशतमात्रै विनियोजन हुँदा चाहेर पनि उत्पादन वृद्धि गर्न नसकिएको मन्त्रालयले दाबी गरेको छ

विनियोजन हुने बजेटमध्ये झण्डै ६० प्रतिशत रकम मल खरिदमै जान्छ बाँकी रकममा वर्षभर कर्मचारीको तलब भत्ता, कार्यालय सञ्चालनसहित अन्य कार्यक्रम गर्न समस्या भएको मन्त्रालयले जनाएको छ

पाठ सिकेर सुधारिएको 'चैते धान' मिसन नेपालमा ८(९ वर्षदेखि चैते धान, मसिनो र बास्नादार चामलको हकमा मिसन कार्यक्रम सञ्चालन नभएको होइन तर, त्यसले सोचेजस्तो प्रतिफल दिन सकेन

चैते धानको क्षेत्रफल विस्तार गर्नका लागि जुन स्थानमा सिँचाईंको पर्याप्त सुविधा उपलब्ध छ, त्यो स्थानमा मात्रै अभियानको रुपमा चैते धानखेती गर्ने विषयलाई टुंगो लगाइएको हो विगतमा भएका गल्तीबाट पाठ सिकेर मन्त्रालयले प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने सबै पक्षको विषयमा गहन अध्ययन गरी कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याउने तयारी गरेको छ

चैते धानलाई पनि सिँचाईं पर्याप्त चाहिन्छ अहिलेसम्म सञ्चालन भएको चैते धान अभियानलाई प्रत्यक्ष रुपमा सिँचाईं प्रणालीसँग नजोडिएका कारण सोचेजस्तो प्रतिफल प्राप्त नभएको मन्त्रालयको निष्कर्ष छ त्यसैका आधारमा मन्त्रालयले सिँचाईं प्रणालीसँग प्रत्यक्ष रुपमा जोडेर चैते धान मिसन कार्यक्रम अघि बढाउने भएको हो यसका लागि मन्त्रालयले सिँचाईं विभागका उच्च अधिकारीसहित बागमतीदेखि सर्लाही, सिरहा, सप्तरी, मोरङ, झापालगायतका जिल्लामा सिँचाईं प्रणालीको विषयमा स्थलगत अध्ययन गरिसकेको मन्त्रालयले जनाएको छ

'सिँचाईं विभागसहितको हाम्रो टोलीले विभिन्न जिल्लाका सिँचाईं प्रणालीको स्थलगत अध्ययन गरेको छ,' कृषि मन्त्रालयका सह(सचिव रामकृष्ण श्रेष्ठले भने, 'अध्ययनका क्रममा केही जिल्लाका सिँचाईं प्रणाली तत्कालै मर्मत सुधार गरेर चैते धानखेती गर्न शुरु गर्न सकिने अवस्था सिर्जना भएको छ ' सिँचाईं विभागले पनि छनौंट भएका जिल्लाका सिँचाईं प्रणाली तत्कालै मर्मतसम्भार गर्ने प्रतिवद्धता जनाएको छ यो कार्यक्रमले अहिले अपुग भएको १८ देखि २० लाख टन धान स्वदेशमै उत्पादन हुने दाबी गरिएको छ

मन्त्रालयका अनुसार बर्खे धानबालीको उत्पादकत्व प्रतिहेक्टर ३.८ टनमात्रै छ तर, चैते धानको उत्पादकत्व प्रतिहेक्टर ६ टन छ तर, त्यसका लागि पर्याप्त सिँचाईं र मलका साथै उन्नत बीउ आवश्यक पर्ने श्रेष्ठ बताउँछन्

'अहिले हामीले शुरु गर्न लागेको अभियानमा सिँचाई प्रणाली, मलको पर्याप्त उपलब्धता र उन्नत बीउलाई जोडेर लैजाँदैछौं,' उनले भने कार्यक्रम सञ्चालनपछि चैते धानबालीको हालको क्षेत्रफल १ लाख २० हजार हेक्टरबाट ५ वर्षभित्रमा कम्तीमा ३ लाख ५० हजार हेक्टरमा विस्तार हुने सरकारको आंकलन छ यो कार्यक्रम शुरु भएपछि पहिलो वर्ष कम्तीमा १७ हजार ६३८ हेक्टरमा चैते धान विस्तार हुने मन्त्रालयले जनाएको छ

संघीयता कार्यान्वयनमा आएपछि संघीय सरकारले सशर्त अनुदान कार्यक्रमअन्तर्गत यसअघि शुरु गरेको चैते धान, मसिनो तथा बास्नादार कार्यक्रमले पनि अहिले पालिकाको सहयोगमा तुलनात्मक रुपमा राम्रै प्रतिफल दिँदै आएको मन्त्रालयको दाबी छ यो कार्यक्रम अहिले ५ औं वर्षमा प्रवेश गरेको छ

चैते धान प्रवर्द्धन कार्यक्रम पहिलो चरणमा

२१औं राष्ट्रिय धान दिवस मनाए :

धनबहादुर मगर

सरकारले २१ औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव पहिलो पटक उपत्यका बाहिर बनाउने भएको छ 'जलवायु मैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि' भन्ने मूल नारासहित २१ औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव वास्तविक कृषकहरुको उपस्थितिमा मनाउन लागिएको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री ज्वालकुमारी साहले बताइन्

धान नेपालको प्रमुख खाद्यान्न बालीको रुपमा रहे पनि यसको विकास र प्रवर्द्धन धान दिन नसक्दा अहिले आयात गरेर छाक टार्नु पर्ने अवस्था छ

'नेपालमा धान खाद्य बाली मात्र नभएर यसको आर्थिक, सामजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक महत्व छ मन्त्रालयले विगत २० वर्षदेखि नियमति रुपमा धान दिवस मनाउँदै आएको छ तर अहिलेसम्म पनि वास्तविक कृषकहरुसँग पुगेर धान दिवस मनाइएको छैन', मन्त्री साहले भनिन्, 'यस पटक हामी धान खेती गर्ने कृषक भएको स्थानमा पुगेर धान दिवस मनाउँदै छौं '

मन्त्रालयले २१ औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव असार १५ गते प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल, कृषि मन्त्री ज्वाला साह, स्थानीय जनप्रतिनिधिहरु र कृषकहरुको उपस्थितिमा चितवन रत्ननगर बछौलीमा मनाउँदै छ बछौलीमा करिब ढेड बिगाह जग्गामा धान रोपाई गरिनेछ।

'म स्वयम किसानको छोरी हुनुका साथै खेती गरेर हुर्केको हुँ विगतमा हामी धानमा आत्मनिर्भर हुनुका साथै निर्यात पनि गर्थ्यौं तर अहिले धान आयात गरेर छाक टार्नु पर्ने अवस्था छ अब यस्तो अवस्था अन्त्य गर्ने तर्फ सरकारले ध्यान दिइरहेको छ आगामी आवको बजेट मार्फत सरकारले कृषि दशक पनि घोषणा गरिसकेको छ,' मन्त्री साहले भनिन्

सरकारले कृषि उपजको उत्पादन बढाउन तथा कृषि कर्ममै लागेर स्वदेशमै समानिन्त जीवन जिउने आधार तयार गर्ने गरी काम गरिरहेको उनको दाबी छ

कृषि विभागले हालसम्म मुलुकभर १ लाख ३६ हजार बढी हेक्टर जमिनमा धान रोपाइ सम्पन्न भएको छ विभागका अनुसार अघिल्लो वर्षको तुलनामा असारको दोस्रो सातासम्म यो वर्ष ९ प्रतिशत भन्दा बढी धान रोपाई भएको हो नेपालमा करिब १३ लाख ९८ हजार ८ सय ३६ हेक्टर जमिनमा धान रोपाई हुने गरेको छ

विभागका अनुसार अहिले सम्म सबै भन्दा बढी सुदूरपश्चिम प्रदेशमा धान रोपाई भएको सरकारी तथ्याङ्क छ सो प्रदेशमा अहिलेसम्म ४३ हजार ६ सय ३४ हेक्टर जमिनमा धान रोपाई भएको छ

सबै भन्दा कम मधेश प्रदेशमा २.९ प्रतिशत धान रोपाईं भएको छ सो प्रदेशमा हाल सम्म ११ हजार ४० दशमलव ३ हेक्टर जमिनमा धान रोपाई भएको विभागको तथ्याङ्क छ

बागमती प्रदेश कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालय कृषि विकास कार्यालय धुलीखेल, पशुसेवा कार्यालय धुलीखेल, मन्दनदेउपुर नगरपालिका(धाइटार, काभ्रेपलाञ्चोक र राष्ट्रिय किसान आयोग कीर्तिपुर, काठमाडौंको संयुक्त आयोजनामा बागमती प्रदेश कृषि तथा पशपन्छी विकास मन्त्रालयका मन्त्री माननीय राजेन्द्रमान श्रेष्ठको प्रमुख आतिथ्यमा 'जलवायू जलवायूमैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि''मूल नाराका साथ २१औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव मनाउने तयारी गरेको जनाएको छ।

ललितपर खोकनामा धान रोपाई

'र' को आयोजना, ललितपुर महानगरपालिकाको सहकार्यमा रोपाई गरी राष्ट्रिय धान दिवस मनाउने जनाएको छ उक्त अवसरमा

राष्ट्रिय धान दिवस तथा विश्वको पहिलो कृषि रियालिटी गेम शो 'र'को आवेदन आव्हान गर्ने सन्दर्भमा खोकना ललितपुर(२१, ठैपुमा धान रोपाईंको आयोजना गरिएको जनाएको छ

राष्ट्रिय धानदिवसको तयारीमा कृषि विभाग कृषि बिभागका महानिर्देशक डा नरहरि

बाँकी ..... १० पृष्ठमा

१८ जिल्लाका ३८ पालिकामा सञ्चालन गर्ने मन्त्रालयको तयारी छ कोशी प्रदेशमा झापा, मोरङ, सुनसरी र खोटाङ, मधेश प्रदेशको वारा र पर्सा, बागमती प्रदेशको रसुवा, धादिङ र नुवाकोट, गण्डकी प्रदेशको स्याङ्जा, लुम्बिनी प्रदेशको बर्दिया, दाङ, कपिलवस्तु, रुपन्देही र प्यूठान तथा सुदूरपश्चिमको कैलाली र कञ्चनपुरमा कार्यक्रम गर्ने खाका मन्त्रालयले बनाएको छ

चैते धानको लागि किसानलाई कस्तो सुविधा ?

कार्यक्रममा सहभागी हुने किसानले चैते धान लगाउँदा प्रतिका ३ सय रुपैयाँ सरकारबाट प्रोत्साहन अनुदान प्राप्त गर्नेछन् यस्तै भाडामा जग्गा लिएर खेती गर्ने किसानको जग्गाको भाडा खर्चमा ५० प्रतिशत अनुदान दिइने खाका तयार पारिएको छ । त्यसैगरी, उन्नत बीउमा ५० प्रतिशत अनुदान, यान्त्रीकरणको सहयोगमा खेती गर्नेलाई ५० प्रतिशत अनुदान र उत्पादित धानको बजार मूल्य सुनिश्चित हुने गरी राइस् मिलसँग जोडिदिने सुविधा सरकारले उपलब्ध गराउनेछ। चैते धानखेती गर्न आवश्यक पर्ने साना सिँचाईंका कार्यक्रम, नार्क, इरी, सिमिटलगायतका धान विशिष्ट संस्थासँग सहकार्य गरी चैते धानको पाइपलाइनमा रहेका जातको किसानको खेतमै परीक्षण सुविधा पनि उपलब्ध गराइने मन्त्रालयले छ ।

जलवायु परिवर्तन ठूलो समस्या :

सह(सचिव श्रेष्ठका अनुसार कृषि मन्त्रालयले चाहेर पनि एक्लै उत्पादन वृद्धि गर्न सक्दैन उत्पादन बढाउन मल, बीउ, सिँचाईं पहिलो मुख्य वस्तु भएको उनको भनाईं छ त्यसपछि मौसम पनि अनुकूल हुनुपर्छ

तर, बढ्दो जलवायू परिवर्तनका कारण सबैभन्दा बढी धानबाली प्रभावित भएको छ धानबालीलाई पर्याप्त सिँचाईं चाहिन्छ तर, जलवायु परिवर्तनका कारण सिँचाईंका स्रोत सुक्दै गएका छन् भने अत्यधिक तापक्रम वृद्धि भएर धानबाली जोखिममा पर्दै गएको उनको भनाईं छ।

सुक्खा, खडेरी, अति वृष्टि र खण्ड वृष्टिका कारण पनि उत्पादनमा अवरोध सिर्जना हुँदै आएको छ यसबाहेक कृषि उत्पादन बढ्न नसक्नुमा वर्षेनि कृषियोग्य क्षेत्रफल ०.३६ प्रतिशतले घट्दै जानु पनि अर्को समस्याको रुपमा देखापरेको सहसचिव श्रेष्ठले जानकारी दिए ।

एजेन्सीहरूको सहयोगमा

जलवायुमैत्री प्रविधि प्रयोग गरी उत्पादन वृद्धि गर्न प्रमको आग्रह

काठमाडौं असार १५, प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'ले धान बालीमा जलवायुमैत्री प्रविधिहरू प्रयोग गरेर उत्पादन वृद्धि गरिने बताएको छ

२१ औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईं महोत्सव, २०८१ का अवसरमा आयोजित

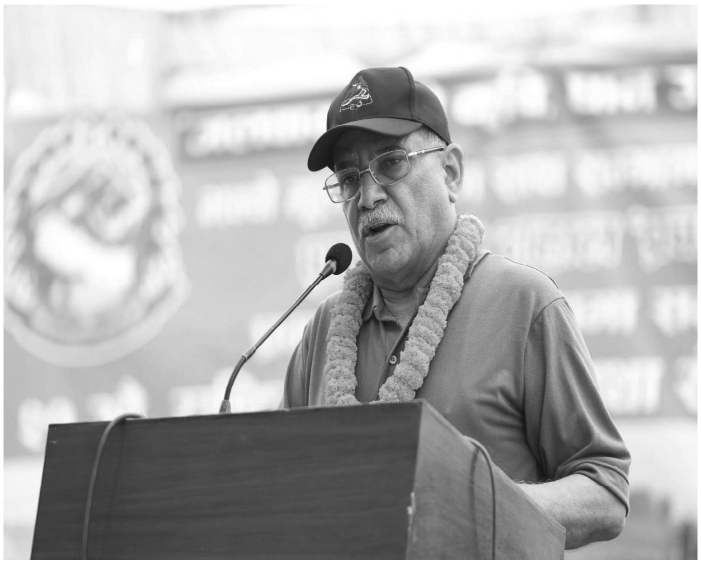

कार्यक्रमलाई सम्वोधन गर्दै प्रधानमन्त्री प्रचण्डले धानको उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न जलवायुमैत्री प्रविधिको अनुसन्धान, विकास र प्रसारमा सरकारको प्राथमिकता रहेको बताए

"जलवायु परिवर्तनका कारण धानलगायत बालीहरूमा परेको नकारात्मक असर न्यूनीकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्न जलवायुमैत्री प्रविधिको अनुसन्धान, विकास र प्रसार सरकारको प्राथमिकतामा छ," प्रधानमन्त्री प्रचण्डले भन्नुभयो, जैविक विविधताको उपयोग गरी पोषणयुक्त उच्च उत्पादन दिने धानका जातहरूको विकास, तथा उत्पादनमा कृषकमैत्री प्रविधिहरूको प्रयोगमार्फत धान बालीको उत्पादन बढाउने रणनीति लिएको बताए

कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण र विविधिकरणमार्फत मुलुकमा समृद्धि हासिल गर्न पछिल्लो समयमा कृषि क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन ठूलो चुनौतीको रूपमा देखिएको उल्लेख गर्दै प्रधानमन्त्रीले जलवायुमैत्री प्रविधिहरूको अवलम्वन गरेर उत्पादन वृद्धि गर्न र धान तथा चामलको आयात प्रतिस्थापन गर्न सहयोग पुग्ने बताए

हरित ग्याँस उत्सर्जनमा न्यून भूमिका भए पनि जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरूको जोखिम उच्च रहेका राष्ट्रहरूमध्ये नेपाल भएको बताउँदै प्रधानमन्त्रीले जलवायु परिवर्तनका दृष्टिले संवेदनशील र प्रभावित उप-क्षेत्रमध्ये नेपालको प्रमुख खाद्यान्न बाली धान भएको उल्लेख गरे

"जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित सुक्खा-खडेरी, बेमौसमी वर्षा, बाढी(पहिरो, आकस्मिक रोग तथा किराको प्रकोप, तापक्रममा वृद्धिजस्ता नकारात्मक असरहरूमा अनुकूलित हुने धानका जातहरू र उत्पादन प्रविधिहरूको गर्नुपर्छ," प्रधानमन्त्री प्रचण्डले भने, उत्पादन बढाएर आयात प्रतिस्थापन गरी धान चामलमा आत्मनिर्भर हुन विशेष योजनाका साथ क्रियाशील हुनुपर्ने बताए

धानबाली देशको रणनीतिक बाली भएको उल्लेख गर्दै प्रधानमन्त्रीले तीनवटै तहको सरकारलाई नेपाल सरकारले लिएका नीतिहरूको सफल कार्यान्वयनका लागि आह्वान गरे

उनले परनिर्भरता र व्यापार असन्तुलनलाई कम गर्न र राष्ट्रियस्तरमा धानको उत्पादन बढाउन वर्तमान सरकारले रासायनिक मल र गुणस्तरीय बीउको उपलब्धता, प्रविधि विस्तार, अनुसन्धान र विकास तथा न्यूनतम् समर्थन मूल्यको कार्यान्वयनलाई प्राथमिकता दिएको स्पष्ट पारे

दीगो विकासका लक्ष्यहरू प्राप्तिका लागि अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता र कृषि विकास रणनीतिको कार्यान्वयनमार्फत खाद्य पोषण सुरक्षाको अवस्थामा सुधार ल्याउने राष्ट्रिय प्रतिवद्धता रहेको उल्लेख गर्दै प्रधानमन्त्रीले प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादन तथा उपलब्धतामा वृद्धि, वितरण प्रणालीमा सुधार र खाद्यान्नको उचित उपयोगमार्फत खाद्यान्नमा आत्मनिर्भरता र दीगो खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कायम गरिने बताए

प्रधानमन्त्रीले "जलवायु मैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि" भन्ने नाराका साथ मनाउन लागिएको २१ औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईं महोत्सव, २०८१ का अवसरमा धान बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिमार्फत समृद्ध अर्थतन्त्र निर्माणमा सबैको ठोस योगदान रहको बताए

यसअघि प्रधानमन्त्री 'प्रचण्ड'ले वि.सं. २०७३ मा झापाको बनियानीमा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तर्गतको (धान खेती) सुपर जोन कार्यक्रमको उद्घाटन गरेका थिए

कृषिलाई आधुनिकीकरण, व्यवसायीकरण र बजारीकरण गर्ने उद्देश्यअनुरुप सरकारले सुपर जोन, जोन कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ

तारकेश्वर नगरपालिका, काभ्रेस्थलीमा खाद्यका लागि कृषि अभियान तथा कृषि पत्रकार संघ (अनाज), कालीदेवी उच्च मावि कृषि प्राविधिक प्रशिक्षण कन्द्रको काभ्रेस्थलीको संयुक्त आयोजनामा २१ औं धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव कार्यक्रम अन्तर्गत 'खेतीपाती उत्सव' कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ उक्त कार्यक्रममा खाद्यका लागि कृषि अभियानका संयोजक उद्धव अधिकारीले नेपालको आधुनिक हाइब्रिड बिउविजनको नाममा आदिवासी रैथानी खेती प्रविधिहरु लोप हुन परेको बताए

अनाजका अध्यक्ष किरण आचार्यले नेपालको कृषि क्षेत्रमा सानै भएपनि कृषिमा कलम चलाउने कलमजीवीहरुले धान दिवस मनाउने अवसर जुटाइदिएकोमा धन्यवाद व्यक्त गरे

कार्यक्रममा २१ औं धान दिवसको अवसरमा धान रोपाईंसँग लोकलाकार गंगा विसी लगायत वरिष्ठ गीत संगीतकर्मीहरूबाट लोकसाँस्कृतिमा आधारित नेपालको जलवायू परिवर्तन, हावापानी र प्रकृतिसँग सम्बन्धित गीत र कृषिप्रति राज्यले वेवास्ता सन्दर्भमा आधारित दोहोरी गीत तथा नृत्य प्रस्तुत गरेका थिए

पशुपालन र दूधको खपत

१. परिचय :

“दूध तथा दुग्ध पदार्थको सेवन, दुग्ध व्यवसायको प्रवर्द्धन” विश्व दूध दिवस, **२०८१ प्रेस विज्ञाप्ती :**

विश्वमा दुग्ध क्षेत्रले पोषण तथा खाद्य सुरक्षण एवं जिविकोपार्जनमा पुऱ्याएको योगदानको मनन गर्दै दूधको उपभोगमा वृद्धि गर्न संयुक्त राष्ट्रिय संघको खाद्य तथा कृषि संगठन एफएओ ले जुन १, २००१ वाट विश्व दूध दिवस मनाउन शुरु गरी २४ औं अन्तर्राष्ट्रिय विश्व दूध दिवस, १ जुन २०२४ विश्वभर विभिन्न कार्यक्रमहरु गरी मनाइने भएको छ आम मानिसले दूधको उपभोग गर्न चेतना फैलाउने उद्देश्यले नेपालले पनि सन् २०११ बाट विश्व दूध दिवस मनाउन शुरु गरेको हो

केन्द्रिय स्तरमा विश्व दूध दिवस, २०६१ राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डको संयोजकत्वमा सरोकारवाला निकायहरु पशु सेवा विभाग, दुग्ध विकास संस्थान, केन्द्रिय दुग्ध सहकारी संघ लि. नेपाल डेरी एशोशिएसन, डेरी उद्योग संघ, केन्द्रिय पशुपन्छी मत्स्य सहकारी संघ लि. तथा नेपाल डेरी साईन्स एशोशिएसनको सहयोगमा बालवालिका तथा वृद्धाश्रमका वृद्ध वृद्धालाई दुग्धपान, उपत्यकाव्यापी स्कूल स्तरीय दूधको सेवन सम्बन्धी वक्तृत्वकला प्रतियोगिता एवम् दूधपान कार्यक्रम साथै दुग्ध क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने विशिष्ठ महानुभावलाई सम्मान कार्यक्रम, सम्मेलन मार्फत विश्व दूध दिवसको शुभकामना आदान प्रदान आदि कार्यक्रम गर्ने तय भएको छ सातै प्रदेशका भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, प्रदेश दुग्ध विकास बोर्ड, पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, जिल्ला दुग्ध उत्पादक सहकारी संघ, दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था, दुग्ध उद्योग लगायतका सरोकारवाला निकायहरुले विश्व दूध दिवस विभिन्न कार्यक्रमहरु गरी मनाउने भएको छ साथै यस पटक केन्द्रले विश्व दूध दिवस, २०८१ कार्यक्रम काठमाडौं उपत्यका बाहिर एनएमसी एग्रो फार्म, मेचीनगर १४ दुवागढी, कोशी प्रदेश, झापामा प्रभातफेरी सहित मूल समारोह गर्ने निर्णय गरेको छ

२. उद्देश्य :

(दैनिक गुणस्तरीय दूध सेवनका लागि जनचेतना जगाउने

पोषणयुक्त दूध तथा दुग्ध पदार्थको उपभोगमा वृद्धि गर्न प्रचार प्रसार गर्ने

दूध तथा दुग्ध पदार्थको गुणस्तर कायम गर्न जनचेतना जगाउने

(दूध तथा दुग्ध पदार्थको उपभोगमा सबैको पहुँच पुऱ्याउन पहल गर्ने

(दूध तथा दुग्ध पदार्थको उपभोग मार्फत खाद्य पोषण सुरक्षणमा सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउने

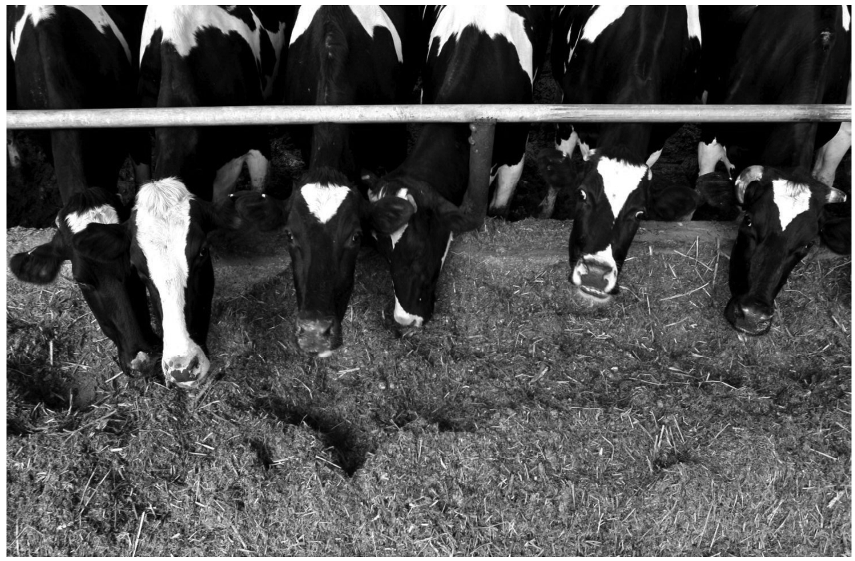

३. कार्यक्रम :

जेठ १४ गतेः नेपाल डेरी एशोशियसनले त्रिरत्न आवासीय विद्यालय स्वयम्भु, काठमाडौंमा उपत्यकाव्यापी स्कूलस्तरीय दूधको सेवन सम्बन्धी वक्तृत्वकला प्रतियोगिता एवम् दूधपान कार्यक्रम नेपाल डेरी एशोशियसनको प्रदेश स्तरीय एशोशियसनहरुले बालबालिका तथा वृद्धाश्रमका वृद्ध-वृद्धालाई दूध तथा दुग्ध पदार्थ तथा फलफुल वितरण कार्यक्रम रहेको छ

जेठ १७ गते प्रेस विज्ञप्ती मार्फत (पत्रपत्रिका, एफ.एम, विद्युतीय माध्यम) प्रचारप्रसार

जेठ १८ १९ गते पशु सेवा विभाग, राष्ट्रिय पशुपन्छी स्रोत व्यवस्थापन तथा प्रवर्द्धन कार्यालय हरिहरभवन, ललितपुरले स्कूलका बालबालिकाहरुलाई दूधको महत्व बारेमा जनचेतनात्मक कार्यक्रमका साथै दूध तथा दुग्ध पदार्थ वितरण

प्रदेशका कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालयहरुले विविधि कार्यक्रमहरु जस्तै स्कूलका बालबालिका तथा वृद्धाश्रमका वृद्धवृद्धालाई दूध तथा दुग्ध पदार्थ वितरण, दूधको उपभोग वृद्धिका लागि जनचेतनात्मक कार्यक्रम प्रभातफेरी तथा छलफल लगायतका कार्यक्रम

जेठ १९ गते कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यू एवम् सचिवको उपस्थितिमा एनएमसी एग्रो फार्म, मेच ीनगर(१४ दुवागढी, कोशी प्रदेश, झापामा विश्व दूध दिवस समारोह एवं दुग्ध क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउने विशिष्ठ व्यक्तिहरुको सम्मान कार्यक्रम

४. दूधको महत्व :

दूध विभिन्न पोषक तत्वहरु (प्रोटिन, चिल्लोपदार्थ, ल्याक्टोज, खनिजपदार्थ, भिटामिन) मिली बनेको हुन्छ मानव जीवनमा दूधको महत्व निम्न अनुसार रहेको छ

(खाद्य पोषणः शरीरिक वृद्धि विकास, दैनिक क्रियाकलाप, मेटावोलिक क्रियाकलाप, उत्पादन एवम् प्रजजन् क्षमताको विकास गर्न अत्यावश्यक प्रोटिन, ल्याक्टोज, चिल्लो पदार्थ, खनिजपदार्थ तथा भिटामिन जस्ता पौष्टिक पदार्थ दूधमा पाइन्छ खाद्य पोषणको अभावमा (:बलिगतचष्तष्यल) बाल बालिकाको शारीरिक वृद्धि नहुने, उमेर अनुसारको तौल नपुग्ने, प्रजनन् क्षमतामा ह्रास आउने जस्ता लक्षणहरु देखिन्छन् ३% चिल्लो पदार्थ एवं ८% एस.एन.एफ. भएको १०० ग्राम प्रशोधित दूधले करिव ६० क्यालोरी शक्ति प्रदान गर्दछ

(स्वास्थ्य उपचारः उचित खानपानको अभावका कारण शरीरमा प्रायः क्यालसियमको कमी भई हाड कमजोर हुने गरेको पाइएको छ चिकित्सकहरुले

क्यालसियम युक्त औषधिको सेवन गर्ने सिफारिसका साथै नियन्त्रणका लागि नियमित दूधको सेवन गर्ने समेत सल्लाह दिन्छ

(स्वादिष्ट भोजनः माछा मासुको ठाउँमा दूधको सेवन उत्तम् भोजन मानिएको छ दूधले पोषण प्रदान गर्नुका साथै चिल्लो पदार्थले खाद्यपदार्थलाई सुगन्धित एवम् वास्नादार बनाउँदछ

(प्रतिरक्षा प्रणालीको विकासः जिवाणु, विषाणु तथा शरीरलाई हानी गर्ने कारकतत्वको विरुद्ध लड्न शरीरको प्रतिरक्षा प्रणालीले गर्दछ प्रतिरक्षा प्रणालीले एन्टिजेनको विरुद्ध लड्नुका साथै शरीरलाई रक्षा गर्दछ दूधको सेवनले रोग विरुद्ध लड्ने शक्ति प्रदान गर्दछ दूधको सेवनले स्वस्थ र तन्दुरुष्टी हुने पोषणविद् लगायत चिकित्सकहरुको एउटै मत रहेको छ

(सन्तुलित आहारः नवजात शिशु (६ महिनासम्म) को लागि आमाको दूध एक सन्तुलित, पूर्ण खाद्यपदार्थ हो शारीरिक वृद्धि विकासमा आमाको दूध पर्याप्त हुन्छ हरेक उमेर, तह र तप्काका व्यक्तिहरुलाई दूध एक उत्तम् खाद्यपदार्थ हो त्यसैले हामी "दूध तथा दुग्ध पदार्थको सेवन, दुग्ध व्यवसायको प्रवर्द्धन'' को नारा मनन गरौं

६. औपचारिक क्षेत्रमा दूधको संकलन

नेपालमा पशुपालन कृषि पेशाको अभिन्न अंगको रुपमा स्थापित भएको छ ग्रामीण र शहरबीच आर्थिक कारोवार गराउने पुलको रुपमा रही शहरबाट ठूलो रकम वार्षिक करिव २५ अर्व रुपैयाँ ग्रामीण क्षेत्रमा प्रवाह गराई ग्रामीण अर्थतन्त्रको उत्थानमा उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गर्दै आइरहेको छ पशुपालन अन्तर्गत डेरी फर्मले कूल गार्हस्थ उत्पादनको करिव ५.५६ प्रतिशत योगदान गर्दछ करिव ४२ लाख घर परिवारले गाई र भैंसीपालन गर्दै आ.व. २०७९००८० मा वार्षिक २५६६६१४ मे. टन दूध उत्पादन भएको देखिन्छ बजारको पहुँचको अभावका कारण कूल उत्पादित दूधको करिव १०५०००० लिटर मात्र (१५%) औपचारिक रुपमा दूध उद्योगहरुमा संकलन हुने, अनौपचारिक क्षेत्रबाट करिव २४६११३७ लिटर (३५% दूध खरीद बिक्री हुने र बाँकी दूध कृषकको घर प्रयोजनको लागि प्रयोग हुने गरेको पाइन्छ विश्व खाद्य संगठनले प्रतिव्यक्ति दूधको उपलब्धताको लक्ष वार्षिक ९१ लिटर लिएकोमा नेपालले पनि सो लक्ष्यलाई पछ्याउदै वार्षिक ८८ लिटर सम्म पुगेको छ

५. दूध उत्पादन

क.स. २०७४/०७५, २०७५/०७६, २०७६/०७७ २०७७/०७८, २०७८/०७९

विवरण १ दूध दिने गाई

१०३९५३८ १०७८७७५ ११६६१५६ १२०९०४१ १२२३०६१

२, दूध दिने भैंसी

१५३५९४८, १५६०५८४ १६३५४९२ १६३०६४२ १६६६८२७

३, गाईको दूध (मे.टन) ७५४१२६ ७९५५३०८.

दूध तथा दुग्ध पदार्थको आयात, निर्यात (रु. हजारमा)

आ.व.२०७७/७८ आ.व.२०७८/७९

आयात निर्यात

, १६७१८३६ / १९६५०४६/ आयात १८१५५०३/ निर्यात

आ.व.२०७९/८० आयात निर्यात

आ.व.२०८०/८१ (९ महिनाको) आयात निर्यात

२९७९४३८ /, २५२२०२५ / ३५५४४९२ / १९२४२५६ / २४०३०७६/

https://www.customs.gov.np, cited at 2024-5-26

९२०४०० १०६०४८७ ११०१८१२

४ भैंसीको दूध (मे.टन.)

१३३८२७७ १३७२९०४ १३८०६०० १४१९४१२ १४६४८०२

५ कूल दूध उत्पादन (मे.टन)

२०९२४०३ २१६८४३४ २३०१००० २४७९८९९ २५६६६१४

६ प्रति बेत गाईको दूध (लिटर)

७२५.४४ ७३७.४४ ७८९.२६ ८७७.१३ ९००.८६

७ प्रतिवेत भैंसीको दूध लि.) ८७१.३० ८७९.७४ ८४४.१५

८७०.४६ ८७८.३९

८ प्रतिशत उत्पादन वृद्धि दर

२.९८ ३.६३ ६.११ ७.७४ ३.४९

औषत वार्षिक दूध वृद्धि ४. ७९

स्रोतः कृषि तथा पशुपन्छि डायरी, २०८०

८. दूध तथा दुग्ध पदार्थको आयात, निर्यात (रु. हजारमा)

आ.व.२०७७/७८ आ.व.२०७८/७९

आयात निर्यात

, १६७१८३६ / १९६५०४६/

आयात, १८१५५०३/

निर्यात आ.व.२०७९/८०

आयात निर्यात

आ.व.२०८०/८१ (९ महिनाको)

आयात निर्यात

२९७९४३८ /, २५२२०२५ /

३५५४४९२ / १९२४२५६ / २४०३०७६/

https://www.customs.gov.np, cited at 2024-5-26

७. धुलो दूध तथा बटर :

हाल नेपालमा विराटनगर दुग्ध वितरण आयोजना अन्तर्गतका धुलो दूध कारखाना, चितवन धुलो दूध कारखाना, सुजल धुलो दूध कारखाना (पोखरा) तथा खरीपाटी धुलो दूध कारखाना तथा सूर्योदय मिल्क एण्ड विभरेज ईण्डष्ट्रि प्रा.लि. विराटनगर, हेटौडा धुलो दूध कारखाना तथा सुनसरी धुलो दूध कारखाना गरी ७ बटा धूलो दूध कारखाना सञ्चालनमा रहेकाछन् ति उद्योगहरुबाट २०८० साल वैशाख देखि २०८० चैत्रसम्ममा ५९४५७८९९ लि. कच्चा दूधको केन्भर्जन भई ४८९९ मेट्रिक टन धूलो दूध र १९२७ मेट्रिक टन वटर उत्पादन भएको बोर्डलाई प्राप्त तथ्याङ्कबाट देखिन्छ

दूध तथा दुग्ध पदार्थको आयात निर्यातको तुलना गर्दा आ.व. २०७७/७८ देखि हालसम्म व्यापार नाफा भएको देखिन्छ अरवौ रुपैयाँ बराबर छुर्पीको निर्यात प्रवर्द्धनले व्यापार नाफामा सहयोग पुगेको छ

२१ औं धान ....प्रसाद घिमिरेले २१औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाइँ महोत्सव, २०८१, अवसरमा असार १३ गते बिभागको हलमा पत्रकार सम्मेलनको आयोजना गरि जनाएको छ पत्रकार सम्मेलन वितरित विज्ञाप्ति "जलवायु मैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि'' भन्ने मूल नाराको साथ धानदिवस मनाउने जनाएको छ प्रमुख खाद्यान्न बाली धान हाम्रो खाद्य सुरक्षाको प्रमुख आधार हो हाम्रो सन्दर्भमा धानले आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र धार्मिक महत्व राख्दछ यसर्थ, धान एक बाली मात्र नभई औसत नेपालीको जीवन पद्दति पनि हो धानमा अन्तर्निहित यिनै विविध महत्वलाई दृष्टिगत गरी यसको उत्पादन वृद्धि, आधुनिकीकरण र व्यवसायीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने हेतुले वि.सं.२०६१ देखि नियमित रूपमा प्रत्येक वर्ष असार १५ मा राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईं महोत्सव मनाउने गरिएको छ यसै सन्दर्भमा यस वर्ष "जलवायु मैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि" भन्ने नाराका साथ २१औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाइँ महोत्सव, २०८१ विभिन्न कार्यक्रमहरु सहित मनाउन लागिएको जनाएको छ जलवायु परिवर्तनको कारण धान खेतीमा बढ्दो नकरात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्न जलवायु अनुकूलित प्रविधिहरुको अनुसन्धान र विकास एवं उपलब्ध प्रविधिहरुको प्रचार प्रसार गरी तिनको अवलम्वन गर्न कृषक र अन्य सम्वद्ध पक्षहरुलाई सचेत र जागरुक बनाई धान उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढाउनु पर्ने सन्देश यस वर्षको नाराले दिएको छ

यस वर्षको २१औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाइँ महोत्सवको उपलक्ष्यमा आषाढ १४ मा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् परिसर खुमलटारमा राष्ट्रिय योजना आयोगका कृषि क्षेत्र हेर्ने माननीय सदस्यज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा अन्तराष्ट्रिय धानबाली अनुसन्धान केन्द्र (इरी)का प्रतिनिधिहरु एवं अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागितामा धान विशेष अन्तरक्रिया कार्यक्रम (राइस सिम्पोजियम) सञ्चालन हुने तय गरिएको छ भने असार १५ मा चितवनको बछौलीमा प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालको प्रमुख आतिथ्यतामा रोपाईं मूल समारोह गरी राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईं महोत्सव मनाइने कार्यक्रम रहेको जनाएको छ त्यसै गरी यसै उपलक्ष्यमा सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यू र माननीय कृषि मन्त्रीको सन्देश प्रकाशन एवं प्रसारण, पत्रकार भेटघाट कार्यक्रम, टेलिभिजन परिसम्वाद लगायतका क्रियाकलापहरु पनि सञ्चालन गरिने छन् जनाएको छ धानको महत्व एवं जलवायु परिवर्तनले उत्पादनमा पार्न सक्ने असर एवं तिनको न्यूनीकरणका उपायहरु लगायत धानको विविध पक्षहरुबारे प्रचार प्रसार र छलफल एवं वहस गरी २१औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईं महोत्सव सफल पार्न सम्वद्ध सबैमा हार्दिक अनुरोध गरेको छ

डेरी एशोसिएनसन दही चिउरा खाने कार्याक्रमः

असार १४, असार १५ धानदिवसको उपलक्ष्यमा नेपाल डेरी एसोसिएसनको आयोजनामा दही चिउरा खाने एवं भेटघाट कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ

नेपाल डेरी एसोसिएसनका केन्द्रिय अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालको अध्यक्षता एवं राष्ट्रिय दुग्ध विकास बोर्डका कार्यकारी निर्देशक डा. राजेन्द्र यादवको प्रमूख आतिथ्यतामा भएको उक्त दही चिउरा खाने कार्यक्रम सम्पन्न प्रेस विज्ञाप्ति मार्फत सार्वजनिक गरेको छ कार्यक्रममा विशेष अतिथि एवं अतिथिका रुपमा पशु सेवा विभागका पशु विकास अधिकृत सिताराम ओली, केन्द्रिय दुग्ध सहकारी संघका वरिष्ठ उपाध्यक्ष कृष्ण प्रसाद सापकोटा डेरी एसोसिएसनका केन्द्रिय उपाध्यक्ष दिप प्रसाद धमला, मनोज कुमार घिमिरे, सह कोषाध्यष रामभक्त दाहाल, सदस्य रमेश सञ्जेल, बागमती प्रदेश अध्यक्ष टिका प्रसाद घिमिरे, सचिव श्याम घिमिरे, ललितपुर दुग्ध व्यवसायी संघक उपाध्यक्ष दिपक सञ्जेल एवं विभिन्न संघ संस्थाबाट प्रतिनिधित्व रहेका थिए रोटरी क्लब अफ कपनका सदस्यहरु, अप्टिमेस्टिक क्लब नेपालका सदस्यहरु, प्याब्सन र एन प्याब्सनका प्रतिनिधिहरुको पनि उपस्थिति रहेको जनाएको छ

अखिल नेपाल किसान महासंघको **गागलफेदिमा धान दिवस :**

जलवायुमैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि भन्ने नाराकासाथ २१ औं राष्ट्रिय धान दिवसको अवसरमा अखिल नेपाल किसान महासंघ काठमाण्डौ जिल्ला कमिटीले नेकपा एमालेका महासचिव शंकर पोखरेलको प्रमुख आतिथ्यतामा कागेश्वरी मनहरा नगरपालिका(१मा धान दिवस तथा रोपाँइ महोत्सव साँढे ११ बने गागलफेदिस्थित हने उपमहासचिव सरिता भुसालद्धारा कार्यालय मार्फत जानकारी गराइएको छ

वैदेशिक वर्णशंकर बीउका कारण, रैथाने बीउविजन संकटमा : अभियान

खाद्यका लागि कृषि अभियानका संयोजक उद्धव अधिकारीले एक प्रेस विज्ञाप्ति प्रकाशित गरि नेपालमा धानको महत्व कति छन् भन्ने कुरा जनाएको छ

विज्ञाप्तिमा भनिएको छ २१ औं धान दिवसको संघारमा विं.सं २०६१ मा संयुक्त राष्ट्रसंघले अर्न्तराष्ट्रिय धान दिवस वर्ष घोषणा गरेसँगै कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले असार १५ लाई राष्ट्रिय धान दिवसको रुपमा मनाउन शुरु गरेको जनाएको छ धान दिवसलाई औपचारिक बनाउन विगत २१ वर्षदेखि नेपाल सरकारको कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले अगुवाइ गर्दै आइरहेको छ पछिल्लो समयमा तिनै तहका सरकारहरूले पनि यो दिवसलाई उल्लासमय वातावरणमा मनाउने गरेका छन् यद्यपी किसान समुदायले असार १५ लाई विशेष पर्वको रूपमा मनाउने चलन भने हजारौं वर्षदेखि विद्यमान छ हामी यसलाई खेतीपातीको उत्सवको रुपमा सम्मान गर्दछौं

नेपालमा खेती भएको जमिनको आधा क्षेत्रफलमा खेती गरिने धान मुख्य खाद्यान्न बाली हो धान उत्पादनले नेपालको कुल ग्राहश्थ उत्पादनको ५.१६ प्रतिशत र कृषि ग्राहस्थ उत्पादनको २४.१ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ तर तीन दशक अघिको तुलनामा हाल धानको खेती गर्ने जमिन, कुल ग्राहश्थ उत्पादन र कृषिमा धानको हिस्सा निरन्तर घटिरहेको छ सरकारी तथ्याङ्क अनुसार पछिल्लो बर्ष मात्रै धानखेती हुने ३० हजार हेक्टर जमिनमा सिँचाईको अभावमा रोपाईं हुन पाएन योसँगै जलवायु परिवर्तन, एकल बालीको प्रोत्साहन, प्रकृतिको अन्धाधुन्द दोहन, पर्यावरणको ह्रास, जथाभावी रसायन र विषादीको प्रयोगबाट माटोको निर्जिविकरण जस्ता कारणले अन्य बालीसँगै, धानको उत्पादन र उत्पादकत्व घट्दै गएको छ

करिव ५६ प्रतिशत उपभोग हुने नेपाली खानाको महत्वपुर्ण हिस्सा रहेको धानबालीको उत्पादन केन्द्रित योजना निर्माण गर्न थालेको छ दशक बितिसक्दा समेत यसको उत्पादकत्व ३.७९ मेट्रिक टन प्रति हेक्टर भन्दा बढ्न सकेको छैन यसो हुनमा प्रविधि र बीउ सुधारको विस्तार, स्थानीय खोज, अनुसन्धान र प्रसारमा सरकार र सरोकारवालाको पर्याप्त ध्यान नपुग्नु

बाँकी .... १२ पृष्ठमा

आवश्यकता हेरी शित भण्डार निर्माण : सह–सचिव कर्ण

काठमाडौं असार १२, कृषि विभागको आयोजनामा 'कोल्ड स्टोरहरुको सञ्चालनका अवस्था एवम् प्रभावकारिताका स्थिति सम्बन्धी' एकदिने अन्तरक्रियात्मक कार्यक्रमको आयोजना गरेको छ

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सह(सचिव सञ्जिवकुमार कर्णले साना वा ठूला शित भण्डार पालिका र वडा स्तरमै माग रहेको बताउँदै, शित भण्डारहरु चाहिन्छ भन्ने कुरा आइरहेको छ तर कुन मोडलमा शित भण्डार स्थापना गर्ने भन्ने विषयमा चाहीँ विचार गर्नु पर्ने बताए

कहाँ(कहाँ आवश्यकता छ, समस्या के(के हुन प्राविधिक पक्ष के हुन् भन्ने कुरामा विचार गर्नुपर्ने बताए विगतमा धेरै शित भण्डार सञ्चालनमा ल्यायौं नयाँ निर्माण आवश्यकता हो होइन भनेर पहिचान गरौं शित भण्डार सञ्चालन गर्न सक्यौ भने अझ प्रभावकारिता हुन्छ पोष्ट हार्भेष्टको नियम आवश्यक नभएर हो कि ! कोल्ड स्टोरको ठाउँमा क्लाइमेट र नन क्लाइमेट रेफ्रिजेरेटरमा राखेको छु यो मल्टी च्याम्वर सिएसम एडमोस्फर प्याकेजिङ्को कुरा पनि आउँछ सिएएस नेपालमा छ कि छैन कोल्ड स्टोरेजमा राखेको कतिपय कृषि वस्तुहरु प्राविधिक रुपमा तामक्रम नमिल्दा फ्रिजमा राखेको वस्तु पनि ढुसीहरु पलाइरहेको हुन्छ तालमेल नमिलेर पेशा व्यवसाय सफल नभएको अवस्था छ सिएमएस वा एमएसए कुन वायूपण्डलीय क्षमताको चाहिन्छ अध्ययन गर्न जरुरी छ

कृषि विभागको महानिर्देशक डा.नरहरी प्रसाद घिमिरेले देशको सन्दर्भमा ठूलाले मात्र पनि हुँदैन रहेछ भनेर बुझियो प्रत्येक सिकाईले सबैको हितमा हुनसक्ने बताए उक्त अवसरमा नरहरि प्रसाद घिमिरले शित भण्डारको महशुलमा आएको अनुदान विद्युतमा आएको अनुदान सरकारसम्म पुऱ्याउने बताउँदै शित भण्डारहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम अनुगमन, देखिएको समस्या र चुनौतीहरु स्पष्ट पार्नु पर्छ शित भण्डार सञ्चालनका लागि दक्ष जनशक्तिको अपेक्षा गरिएको देखियो

कृषि विभागका उप(महानिर्देशक डा.राजेन्द्र कोइरालाले शित भण्डारणलाई बढी कसरी उपयोगी बनाउने, भएको उत्पादनलाई कसरी सञ्चय गर्ने भन्ने सम्बन्धमा कार्यक्रमले मार्ग निदेशन गर्ने उद्देश्य कोल्डे स्टोरको संरचना समस्या र समाधान गर्ने विषयमा कार्यक्रमको आयोजना गरेको बताए साथै नीतिगत सुधार संकलन गर्ने उद्देश्यले विभागले पहिलो पटक कार्यक्रम राखेको पनि बताए वर्तमान अवस्था के छ ? भनेर हस्तक्षेपकारी भूमिका खेल्नुपर्ने अवस्था आएको बताउदै तिनवटै सरकारलाई नीतिगत रुपमा अगाडि बढ्न कार्यक्रमले सहयोग पऱ्याउन पनि बताए

पुल्चोकस्थिति त्रिभुवन विश्वविद्यालय इन्जिनियरिङ्ग विभागका सह(प्राध्यापक विश्व प्रसन्न अमात्यले वहुउद्देशीय शित भण्डार कक्ष निर्माण गर्न नेपालको सन्दर्भका निकै कठिनाई भएको बताउँदै, फलफूल, तरकारीका लागि शित भण्डार बनाउन सकेमा मात्र किसानले कृषिजन्यवस्तुबाट राम्रो मूल्य पाउन सक्ने बताए

उनले शित भण्डारको विषय दक्ष जनशक्ति नेपालमा नभएकाले त्यस्तो समस्या आएका र अझैपनि विद्यतीय अनिमियता, दक्ष प्राविधिक अभावमा शीत भण्डार सञ्चालनमा समस्या आएको बताए आलु, प्याज अन्य फुलफूलजन्य वस्तुहरुको प्रकृति हेरेर शित भण्डार निर्माण गर्न सकिने बताए त्यसलाई डिजाइन गर्दा फरक(फरक किसिमले डिजाइने गर्नुपर्ने र चिस्यानलाई निरन्तर थामी राख्ने निकै कठिनाई भएकोले थर्मल रेरिस्टेन्टको प्रणालीको आवश्यकता पर्छ कि भन्ने कुरा पनि राखे कृषिवस्तु जोखिम भएकाले किसानहरु नाफामा जान नसकेको बताउँदै लागत बढी पर्न गएको र सञ्चालनकहरुले नै समस्या भोग्न परेको पनि बताए नेपालमा स्थापना गरेको शित भण्डार २०० देखि ५ हजार मेटिक टन अट्ने क्षमताको भएको, फरक(फरक शित भण्डार आवश्यकता रहेको, शित भण्डारलाई अटोमेटिक प्रणालीको बनाउनु पर्ने कुरामा जोड दिए

पेपिनो मेलोनका लागि शीत भण्डार निर्माण गर्न कस्तो प्रकारको आद्रता भएको शित भण्डार हुनुपर्छ भन्ने पशनमा अमात्यले एटमोस्फर कोल्ड स्टोर बनाउन सके लामो समयसम्म टिकाउन सक्ने बताए

शितमा संघका अध्यक्ष कृष्णभक्त श्रेष्ठले राज्यले २०५४ साल देखि ५० प्रतिशत सहुलियत अनुदान विद्युत महशुल दिदै आएको १ वर्ष ३ महिना भइसक्दा पनि अनुदान सहयोग नपाएको बताए साथै नेपाल विधुत प्राधिकरणले एकतर्फी रुपमा २५ प्रतिशत हर्जना सहितको जरिवाना लगाइ रहेको बताए राज्यले आफूहरुलाई घर न घाटको बनाएको बताए शित भण्डार राख्नुको पीडा कसले बुझ्ने ? प्रश्न गरे ५ हजार मेट्रिक टन क्षमतालाई अदालतले समेत अनुदान उपलबब्ध गराउने गरेको फैसला अझै कार्यन्वयनमा नगएको जनाउँदै, त्यसमा तलमाथि भयो भने के गर्ने ? बीमा गाडी, हवाईजहानको बीमा हुन्छ तर कृषि उपज राख्ने शीत भण्डारको बीमा हुन्न

सडकमै आएर कराउन पर्ने हो ? हुँदैन कहिल्यै भन्दैन, काम कति पनि गर्दैन उनले भने श्रेष्ठले राज्यले दिइरहेको सुविधा कटौती गर्न, शीत भण्डार सञ्चालन सञ्चालन गर्ने कि नगर्ने दुविधामा परेको पनि बताए हामीले दुरुपयोग गरेको छ भने दण्ड जरिवाना गरोस उनले राज्यले गर्न नसक्ने निजी क्षेत्रले गरेको काममा ध्यान दिन अनुरोध गरेको छ शित भण्डारण स्थापना गर्न बैंकले लगानी गर्न मान्दैन

आर एण्डी इनोभेशन सोल्युसनका कार्यकारी निर्देशक डम्बर खनालले आफूहरूले तयार गरेको कोल्ड स्टोर सम्बन्धी प्रतिवेदन सञ्चालनमा चुनौती र वर्तमान अवस्था विषयक कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै देशको शित भण्डारहरुमा सरकारको लगानी छ तर तथ्याङ्क छैन आफूले अनुसन्धान तयार पारेको प्रतिवेदन अनुसार ३०७ वटा शीत भण्डारको अनुसन्धान गर्दा ९१ प्रतिशतमा दक्ष जनशक्तिको अभाव भेटिएको बताए शीत भण्डारण सञ्चालनको ज्ञान नै छैन कुन मोडालिटीलाई कसरी मेन्टेन गर्ने ? फजुल खर्चमा गएर हाम्रो कोल्ड स्टोर चल्न सक्दैन जतिपनि कोल्ड स्टोर थियो त्यो आलु र प्याजमा सम्बन्धित थियो काठमाडौंदेखि धरानसम्म जाँदा समस्या छ शीत भण्डार चलाएर सम्भव छैन टेक्निसिएन पाउन सजिलो छैन त्यसमा सहकारी मार्फत सञ्चालन भएको शित भण्डारको उच्च समस्या छ शित भण्डार बैंकको लकर जस्तो होइन

प्रधामन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाका इन्जिनियर जित चन्दले नेपालको सन्दर्भमा ठूलो शीत भण्डार पनि सञ्चालनमा रहेको र उक्त शीत भण्डारले कुन क्षमतामा अनुसार सञ्चालन ल्याउने नसकेको र कुनै कतिपय कानुनी झमेलामा परेको र जनाए अदालतको आदेश भएपनि सरकारको निर्णयको पर्खीरहेको बताए चन्दले आधुनिक धनुषामा निर्माण भएको ठूलो शित भण्डार भारतको उत्पादनले धानेको जस्तो देखियो, शित भण्डार अहिले ३० प्रतिशतको क्षमतामा मात्र चलको बताए

नेपाल विद्युत प्राधिकरणका बजार व्यवस्थापन प्रमुख शारदाप्रसाद भण्डारीले २०७४ साल देखिनै महशुलमा अनुदान दिएपनि रोकिएको बताए ५० प्रतिशत विद्युत अनुदान मन्त्री परिषदुले खारेज गरेको चाहीँ छैन २०७७ देखि यही आर्थिक वर्षसम्म ३१ करोडबाट ५७ करोड पुगेको छ

२१औं धान र प्रर्याप्त सिँचाईको व्यवस्था नहनु नै मुख्य कारकहरू हुन यो सँगै जथाभावी भित्रिएका वैदेशिक वर्ण शंकर बीउ, हराउँदै गइरहेका रैथाने बीउविजन, सुक्दै गइरहेका पानीका स्रोतहरू र बिग्रदो माटो आदिका कारण उत्पादनको अवस्था झनै प्रतिकुलता तिर धकेलिरहेको छ

तसर्थ, यो खेतीपातीको उत्सवले यि सबै कुरामा ध्यान दिदै समग्र कृषि उत्पादन र खाद्यान्न वितरणका सम्पूर्ण आयामहरुमा सबैको ध्यान पुगोस् भन्ने कामना गर्दछौं अन्त्यमा, धान लगायत सबै खाद्यान्नको उत्पादन प्रणाली र उपभोगको रैथाने सँस्कृतिको प्रवर्द्धन गर्ने विवेक बढाओस् भन्न चाहेको विज्ञाप्तिमा जनाएको छ भने यस अवसरमा मानो रोपी मुरी उब्जाउने किसान दिदीबहिनी, दाजुभाई र यस कार्यमा सघाउने सबैलाई हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छौ विज्ञाप्तिमा जनाएको छ

धानदिवस सफल पार्न डेरी एशोसिएसनको आव्हान :

नेपाल डेरी एसोसिएसन अध्यक्ष प्रल्हाद दाहालले प्रेस विज्ञाप्ति प्रकाशित गरि २१औं धान दिवस २०८१को अवसरमा नेपालमा असार १५ लाई महत्वपूर्ण दिनको रूपमा लिइएको बताइएको छ यो दिन परापूर्वकालदेखि नै दही-चिउरा खाने र मानो रोपेर मुरी फलाउने दिनको शुरूवाती दिनको रुपमा लिइन्छ यस दिनलाई विगत २० वर्षदेखि धान दिवसको रुपमा पनि मनाउने गरिएको जनाएको छ यस वर्ष "जलवायु मैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि" भन्ने नाराका साथ २०८१ को राष्ट्रिय धान दिवस मनाउने सरकारले निर्णय गरेको छ दाहालले विज्ञाप्ति मार्फत किसानको मनोवल उच्च राखी उनीहरूको श्रमको सम्मान गर्ने उद्देश्यले कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयले मुलुकभरि असार १५ गते राष्ट्रिय धान दिवसको रूपमा मनाउने परम्परा बसालेको जनाएको छ यस दिनलाई रोपाई महोत्सवका रूपमा समेत मनाउने गरिन्छ त्यसैले हरेक वर्ष विभिन्न नाराका साथ विविध कार्यक्रम गरि धान दिवस मनाइन्छ सन् २००४ मा संयुक्त राष्ट्रिय संघले अन्तर्राष्ट्रिय धान दिवस मनाउने प्रस्ताव पारित गरेपछि विश्वभर धान दिवस मनाउने प्रचलन चलेको हो त्यसै गरी नेपालमा पनि कृषि प्रधान देशमा खाद्य सुरक्षाको प्रमुख आधारको रूपमा रहेको धानको उत्पादनलाई महत्व दिँदै सरकारले असार १५ लाई राष्ट्रिय धान दिवसको रुपमा मनाउँदै आएको हो

सरकारी तथ्याङ्क अनुसार मुलुकको झण्डै १४ लाख हेक्टर जमिनमा हरेक वर्ष धानखेती हुँदै आएको छ सरकारले असार १५ लाई धान दिवसका रूपमा मनाउँदै आए पनि आधुनिक प्रविधि र सिप आम किसान माझ अझ पुग्न नसकेका कारण खेती योग्य जमिन भएर पनि धान उत्पादनमा वृद्धि हुन नसकेको कृषि विज्ञहरूको भनाई छ

नेपाली सँस्कृति अनुसार असार १५ मा दही चिउरा खाने प्रचलन छ खेतमा रोपाई गरी दही चिउरा खाने भएकाले यस दिनलाई दही चिउरा खाने दिनका रूपमा लिने गरेको पाइन्छ

वर्षा याममा हिलाम्य भएको शरीरमा दहि खाँदा उर्जा दिने भएकाले दही चिउरा खाने चलन रहेको विज्ञहरू बताउँछन्

यो दिन अधिकांश नेपालीले दही चिउरा खान्छन् दहिको महत्व धेरै छ यो दिन अरू दिनको तुलनामा धेरै दही खपत हुन्छ र यसका लागि डेरी व्यवसायीहरूले एक हप्ता अघिबाट दहिको जोहो गरेर राख्छन् दही नपाइएला भनेर ग्राहकहरू अघिल्लो दिनदेखि नै दही खरिद गरि राख्छन्

यस दिन मानिसहरू दही र चिउरामा केरा र आँप पनि मिसाएर खान्छन् गाउँघरमा पनि सबैले घर घरमा आफैले दही जमाएर खान्छन् शहरी क्षेत्रमा कसै कसैले आफै जमाए पनि धेरै जसोले भने किनेरै खाने चलन छ हिजोआज यस दिनमा राष्ट्रिय स्तरका कार्यक्रमहरू गरेर पनि यसको महत्व बढाइएको छ पोखरामा प्रत्येक वर्ष पर्यटकका लागि रोपाइ महोत्सव भनेर विगत १७ वर्षदेखि मनाउँदै आइएको छ यसले गर्दा आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरुको संख्या पनि बढ्ने गरेको छ।

कृषि क्षेत्रको महत्वपूर्ण क्षेत्र मध्ये दुग्ध क्षेत्र एक महत्वपूर्ण क्षेत्र हो हाल ८० प्रतिशत माग स्वदेशी उत्पादनले धानेको अवस्था रहेको, आधुनिकता, अन्तर्राष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्ने भन्नेतिर लाग्न आवश्यक भइसकेको जनाएको छ नेपाल कृषि प्रधान देश हो भनी जुन नाम छ त्यो नामलाई बचाउन लाग्न पर्ने बताइएको छ र कृषि क्षेत्रको विकास नभइ अरू कुनै पनि क्षेत्रको विकासले देशलाई समृद्ध बनाउन सक्दैन भन्ने मुख्य कुरा बुझी अगाडि बढ्न आग्रह गरेको छ र कृषिका उपजहरु आयात रोकि अब निर्यात तर्फ लाग्न ढिला भइसकेको समेत विज्ञाप्तिमा जनाएको छ

जग्गा वितरणमा रोक लगाउँदै सर्वोच्चले भन्यो जङ्गल मासेर वस्ती नबसाउन

सरकारैपिच्छे गठन हुने सुकुम्वासी आयोगबारे संवैधानिक इजलासमा टिप्पणी काठमाडौं सर्वोच्च अदालतले वन क्षेत्रका जमिनहरू पछिल्लो समय वस्तीमा परिणत हुँदै गएको भन्दै यसलाई रोक्न महत्वपूर्ण फैसला सुनाएको छ राष्ट्रिय भूमि आयोगसहित सरकारविरुद्ध दायर भएको एक रिटमा व्याख्या गर्दै सर्वोच्चले वन क्षेत्र रहेको कुनै पनि जग्गामा वस्ती बसाउने सरकारको तयारी र व्यक्तिगत कार्यलाई पनि रोक लगाउने फैसला गरेको छ

अधिवक्ता चन्द्रमणि पौडेलले दायर गरेको रिटमा फैसलाको पूर्णपाठ सार्वजनिक गर्दै सर्वोच्चले वन जङ्गल लगायत संरक्षित क्षेत्रको जग्गा वितरण सम्बन्धी नीतिका बारेमा व्याख्या गरेको छ सरकारले सुकुम्वासी वा अस्थायी बसोवास गर्दै आएका व्यक्तिहरूलाई एक पटकका लागि जग्गा वितरण गर्ने कानुन ल्याएपछि त्यसविरुद्ध दायर भएको रिटमा सर्वोच्चले वन जङ्गल मासेर वस्ती बसाउन नपाइने फैसला गरेको हो

प्रधानन्यायाधीश विश्वभरप्रसाद श्रेष्ठसहित न्यायाधीशहरू ईश्वरप्रसाद खतिवडा, आनन्दमोहन भट्टराई, सपना प्रधान मल्ल र प्रकाशकुमार ढुंगानाको संवैधानिक इजलासले कुनै पनि वहानामा वन क्षेत्रको जग्गा वितरण नगर्न परमादेश जारी गरेको छ संवैधानिक इजलासले यो विवादमा २०८० माघ ३ गते फैसला सुनाएको थियो उक्त फैसलाको पूर्णपाठ हालैमात्र सार्वजनिक भएको हो

सरकारले कस्ता जग्गाहरू हस्तान्तरण गर्न नसकिने कुरा यकिन गरी आयोग गठन गर्नु पर्नेमा सो केही नगरी सम्पूर्ण अधिकार आयोगलाई दिँदा वन जङ्गल, ऐतिहासिक महत्वका जग्गाहरू समेत व्यक्तिका नाममा जाने प्रवल सम्भावना बढेको फैसलाको पूर्णपाठमा उल्लेख छ

‘सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि वनजङ्गलमा बसोवास गर्न दिने कार्य वातावरण संरक्षण र परिस्थितिकीय सन्तुलन कायम गर्ने संवैधानिक दायित्व, विद्यमान कानुनी व्यवस्था, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता विपरीत हुने हुँदा कुनै पनि तवरबाट वन र संरक्षित क्षेत्र बसोवासको लागि प्रदान गर्न मिल्दैन,’ फैसलाको पूर्णपाठमा भनिएको छ

वन ऐन, २०७६ र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को कार्यान्वयनसँग सम्बन्धित कानुनी प्रक्रियाको अनुशरण नगरी उक्त ऐनद्वारा स्थापित निकायहरूको आधिकारिक र औपचारिक निर्णय बेगर, वन र निकुञ्ज मार्फत गरिएका संरक्षणका प्रयासहरू प्रभावित वा निस्तेज हुने र वन जङ्गल लगायतका संरक्षित क्षेत्र अतिक्रमणले वैधता पाउने गरी सुकुम्वासी वा अव्यवस्थित बसोवासीको नाममा जग्गा

वितरण गर्ने गराउने कार्य नगर्न नगराउन सर्वोच्चले परमादेश दिएको हो

वन ऐन, २०७६ र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ ले स्पष्ट रुपमा वन क्षेत्र, निकुञ्ज क्षेत्र र संरक्षित क्षेत्रमा बसोवासलाई निषेध गरेको हुँदा ती ऐनले गरेको व्यवस्थालाई नाघेर ती ऐनले तोकेका पदाधिकारीका धारणा नबुझी, उनीहरूको लिखित सहमति नलिइ वन वा निकुञ्ज क्षेत्रमा भइरहेको अतिक्रमणबारे अध्ययन नगरी अतिक्रमणको विषयमा कुनै उजुरी छ वा मुद्दा चलेको आदि अवस्था नहेरी कुनै जग्गामा हाल वन नरहेको भन्नेसम्मको आधारमा वन र निकुञ्जको जग्गा वितरण गर्न नमिल्ने पूर्णपाठमा भनिएको छ

‘वास्तविक सुकुम्वासी पहिचान गर्न स्थानीय सरकारलाई बढी जिम्मेवार बनाउनु पर्नेमा सो नगरी सबै अधिकारहरू आयोगलाई दिने गरी गरिएको आयोग गठनले संविधानको मर्म, भावना र प्रस्तावनामा उल्लेखित शर्त विपरीत हुन गएको छ,’ फैसलाको : पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘त्यसका अतिरिक्त आयोग गठन गर्दा संविधानको धारा ४२ बमोजिम समानुपातिक समावेशिताको आधारमा सबै वर्गलाई समेट्नु पर्नेमा कसैलाई नसमेटी गठन गरिएको आयोग त्रुटिपूर्ण भइ बदरयोग्य छ ’

सरकारले कस्ता जग्गाहरू हस्तान्तरण गर्न नसकिने कुरा यकिन गरी आयोग गठन गर्नु पर्नेमा सो केही नगरी सम्पूर्ण अधिकार आयोगलाई दिँदा वन जङ्गल, ऐतिहासिक महत्वका जग्गाहरू समेत व्यक्तिका नाममा जाने प्रवल सम्भावना बढेको फैसलाको पूर्णपाठमा उल्लेख छ

‘राज्यले शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीको ग्यारेन्टी गरेपछि सुकुम्वासी आफैँले आफ्नो(आफ्नो बासस्थानको व्यवस्था गर्न आफै सक्षम हुने र राज्यलाई समेत कुनै भार नपर्ने भएकाले सरकारी जग्गा वितरण गर्नुको सट्टा शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगारीको ग्यारेन्टी गर्नुपर्ने हुन्छ,’ पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘कुनै क्षेत्रमा अतिक्रमण गरी घरवास भएको छ वा कुनै कारण वन पातलिएको वा वर्तमानमा वन विनाश भएको छ भन्ने आधारमा कानुन

विपरीतको अतिक्रमणलाई मान्यता दिने गरी वन क्षेत्रका जग्गाहरूमा मानव बसोवास वा पुनर्वास गराउन मिल्ने देखिँदैन ’

त्यसैगरी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को व्यवस्था हेर्दा उक्त ऐनले विभिन्न संरक्षण क्षेत्र तोक्नुको साथै ऐनको दफा ५ (ख) ले अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट लिखित अनुमति नलिइ कुनै पनि व्यक्तिले राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र जुनसुकै प्रकारको घर, छाप्रो, आश्रय वा अरु आकार बनाउन वा भोग गर्न नपाउने व्यवस्था गरेको फैसलामा उल्लेख छ

‘सरकार सार्वजनिक सम्पत्तिको मालिक नभएर न्यासी मात्र रहेको, प्राकृतिक स्रोत वा सम्पदाको न्यास नेपालका सम्पूर्ण जनता, वर्तमान एवम् भावी पुस्ताको हितको लागि राखिएको हुँदा स्रोतको परिचालनको विषयमा देशका समस्त जनताको हित नहेरी सीमित व्यक्ति वा समुदायको लाभको लागि उसले जे पनि गर्छु भन्न मिल्दैन,’ पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘प्राकृतिक स्रोतहरू राष्ट्रका समस्त जनता, वर्तमान र भावी पुस्ता वा सन्ततिसमेतका सम्पत्ति हुन् भन्ने कुरालाई सरकारले बुझ्नु र मनन गर्नुपर्छ ’

त्यसैगरी शैलेन्द्र प्रसाद अम्बेडकरसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय रहेको चुरे क्षेत्रबाट गिट्टी बालुवा उत्खनन् विरुद्ध परेको रिट निवेदनमा ‘पर्यावरणीय दिगो विकासको सिद्धान्तलाई राज्य नीतिका सिद्धान्तहरूमध्ये सबैभन्दा आधारभूत सिद्धान्तको रुपमा स्वीकारिनु अनिवार्य देखिने’ भन्ने व्याख्या भएको भन्दै सर्वोच्चले सरकारले चाहेकै भरमा बसोवासमा लागि सार्वजनिक जग्गा दिन नमिल्ने भनेको छ

त्यसैगरी नन्द केशर राईसमेत विरुद्ध नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत रहेको वनक्षेत्रको जग्गा सुकुम्वासीको नाममा दर्ता गरिएको विषयको रिट निवेदनमा वनक्षेत्र भित्रको सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्न नमिल्ने गरी फैसला भएको पूर्णपाठमा उल्लेख छ

वन तथा संरक्षित क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक जग्गा व्यक्ति विशेषका नाममा दर्ता गर्न नमिल्ने गरी फैसला यसअघि भएको भन्दै सर्वोच्चले यसअनुसार पनि वन तथा संरक्षित क्षेत्रहरूमा जथाभावी बाटो बनाउन, उत्खनन् गर्न र सुकुम्वासीको नाममा दिन नमिल्ने भन्ने दृष्टिकोण रहेको फैसलामा उल्लेख

अर्कातर्फ प्रस्तुत गठन आदेशमा अव्यवस्थित बसोवासी भनी आफ्ना नाममा जग्गा भएकालाई समेत सरकारी जग्गा दिने भनिएको छ, जुन संविधानको धारा ४० र धारा ४२ समेतको विपरीत भएको फैसलामा उल्लेख छ ।

छ

सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको नाममा वन क्षेत्रभित्र पर्ने जग्गा र राष्ट्रिय निकुञ्ज र संरक्षित क्षेत्रको जग्गा वितरण गर्न नमिल्ने तथा बसोवास गराउन नसकिने संवैधानिक इजलासको फैसलामा स्पष्ट पारिएको छ

‘संवैधानिक प्रावधान र अन्तर्राष्ट्रिय दायित्वको अतिरिक्त वन ऐन, २०७६ र राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ का व्यवस्थाहरू हेर्दा पनि ती व्यवस्थाहरूले वन जङ्गल र तिनको संरक्षण सम्बन्धमा थप दायित्व सिर्जना गरेको अवस्था छ वन ऐन, २०७६ को दफा ७ मा राष्ट्रिय वनभित्रको जग्गा कसैले पनि दर्ता गर्न वा गराउन नहुने र दर्ता गराएमा स्वतः बदर हुने उल्लेख छ,’ फैसलाको पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘सोही ऐनको दफा १२ ले स्पष्टरुपमा वनक्षेत्रभित्र बसोवास वा पुनर्वास नगरिने भन्ने व्यवस्था गरेको छ ’

वन क्षेत्रभित्र के पर्दछ भनी सोही ऐनको दफा २ (फ) हेर्दा ‘वनक्षेत्र भन्नाले निजी स्वामित्वको हक भोगको र प्रचलित कानुनले अन्यथा व्यवस्था गरेको बाहेकको वन सिमाना लगाइएको वा नलगाइएको, वनले घेरिएको वा वनभित्र रहेको घाँसे मैदान, खर्क, हिउँले ढाकेको वा नढाकेको नाङ्गो पहाड, बाटो, पोखरी, ताल तलैया, सिमसार, नदी, खोलानाला, बगर, पर्ती वा ऐलानी जग्गाले ओगटेको क्षेत्र सम्झनु पर्छ’ भनी परिभाषा गरेको सर्वोच्चले प्रस्ट पारेको छ

सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोवासीको नाममा वन क्षेत्रभित्र पर्ने जग्गा र राष्ट्रिय निकुञ्ज र संरक्षित क्षेत्रको जग्गा वितरण गर्न नमिल्ने तथा बसोवास गराउन नसकिने संवैधानिक इजलासको फैसलामा स्पष्ट पारिएको छ

‘सो क्षेत्रमा कुनै पनि संरचना बनाउनु पर्ने वा कुनै क्रियाकलाप गर्नुपर्ने भएमा सर्वप्रथम वन ऐन र राष्ट्रिय निकुञ्ज ऐनको प्रावधान विपरीत नहुने गरी भएको भन्ने यकिन हुनु आवश्यक हुन्छ,’ पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘सोका लागि वन तथा राष्ट्रिय निकुञ्ज ऐनले तोकेको प्रक्रिया बमोजिम सम्बन्ध अधिकारप्राप्त अधिकारीको अनुमति अनिवार्य रुपमा लिएको हुनु पर्ने देखिन्छ ’

(सुकुम्वासी आयोगको विषयमा संवैधानिक इजलासको टिप्पणी :

संवैधानिक इजलासले सरकार निर्माण भएपिच्छे गठन हुने सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोगबारे पनि टिप्पणी गरेको छ ‘धेरै पटक सुकुम्वासी समस्या समाधान आयोगहरू बनी पटक(पटक जग्गा वितरण गरिए पनि सुकुम्वासी समस्या समाधान हुनुको सट्टा भू-माफिया र सत्ताका नजिकमा रहेकाले मात्र जग्गा पाएका छन्,’ फैसलाको पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘हालसम्म कति व्यक्तिलाई कति जग्गा वितरण गरेको भन्ने विवरण समेत सरकारसँग छैन पहुँचबाट जग्गा पाएकाहरूले दश एघार वर्षपछि जग्गा बिक्री गरी पुनः सुकुम्वासी भइ बस्ने गरेका छन् कुनै सुकुम्वासीले जग्गा बाहेकका अन्य विभिन्न सम्पत्ति राख्ने गरी आफूलाई सुकुम्वासी बनाउने काम गरेका छन् ’

अर्कातर्फ प्रस्तुत गठन आदेशमा अव्यवस्थित बसोवासी भनी आफ्ना नाममा जग्गा भएकालाई समेत सरकारी जग्गा दिने भनिएको छ, जुन संविधानको धारा ४० र धारा ४२ समेतको विपरीत भएको फैसलामा उल्लेख छ । ‘भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ५२ ख, ५२ ग समेतको कानुनी व्यवस्था नेपालको संविधानको धारा ४० समेतसँग बाझिएको छ संविधानको धारा ४० (५) मा राज्यले भूमिहीन दलितलाई कानुन बमोजिम एकपटक जमिन उपलब्ध गराउनु पर्ने छ भन्ने उल्लेख गरिएको छ तर हालसम्म के कति व्यक्तिलाई राज्यले सुकुम्वासी भनी जग्गा दिएको भन्ने तथ्याङ्क समेत राज्यसँग छैन,’ पूर्णपाठमा भनिएको छ, ‘भूमि सम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ५२ ख, ५२ ग, ५२ घ, ५२ ङ मा संविधानमा व्यवस्था गरिएको भूमिहीन दलितलाई जग्गा हस्तान्तरण गर्ने कुनै कुरा उल्लेख नगरी उल्टो उनीहरूको हक हनन् हुने गरी सरकारी जग्गा ओगटेर बसेका अव्यवस्थित बसोवासीलाई जग्गा दिने भनी भूमि सम्बन्धी ऐन विपरीतको कार्य हो ’

भारतको तेलंगाना सरकारले गऱ्यो भारी मात्रमा कृषि ऋणको माफी

भारत असार १७, तेलंगानाको ३१,००० करोडको कृषि ऋण माफी पछि, पञ्जाबका किसानहरूले यस्तै माग दोहोऱ्याएका छन् तेलंगाना सरकारले लगभग ३१,००० करोड रुपैयाँको लागतमा लगभग ४० लाख किसानहरूलाई लाभान्वित गर्दै ६ लाख रुपैयाँसम्मको कृषि ऋण माफीको घोषणा गरेको छ पञ्जाबका किसानहरूले यस निर्णयको स्वागत गरेका छन् र पीएम किसान अन्तर्गत हालको नगद लाभ अपर्याप्त रहेको तर्क गर्दै केन्द्र सरकारबाट समान छुटको लागि आफ्नो कुरा दोहोऱ्याएका गरेका छन् तेलंगाना सरकारले किसानहरूको २

लाखसम्मको बाली ऋण माफ गर्ने निर्णय गरेपछि राज्यको खजानामा करिब ३१,००० करोड रुपैयाँ खर्च हुनेछ, पञ्जाबका किसानहरूले पनि केन्द्र सरकारबाट कृषि ऋण माफीको माग दोहोऱ्याएका छन्

तेलंगाना सरकारले यो योजनाले करिब ४० लाख किसानहरूलाई फाइदा पुग्ने बताएको छ तर, कृषि ऋणले किसानलाई अस्थायी राहत दिने र कृषि संकटको दीर्घकालीन समाधान भने नभएको बताएको छ

तेलंगाना सरकारले कृषि ऋण माफी गरेपछि पञ्जाबका किसानहरूले यस्तै माग राखेका छन्

किसान मञ्च किसान मजदूर मोर्चाका संयोजक श्रवण सिंह पन्धेरले भने, "हामी तेलंगाना सरकारले गरेको माफीलाई स्वागत गर्छौं र केन्द्र र पञ्जाब सरकारलाई पञ्जाब किसानहरूको कृषि ऋण माफ गर्न आग्रह गर्दछौं क्याप्टेन अमरिंदर सिंहको नेतृत्वमा रहेको राज्य सरकारले २०१८ मा ऋण माफीको घोषणा गरेको थियो तर ५.६३ लाख किसानहरूले मात्र ४,६१० करोड रुपैयाँको ऋण माफी पाउन सकेन

"हामी केन्द्र सरकारलाई छुटको घोषणा गर्न आग्रह गर्दछौं किनकि पीएम किसान अन्तर्गत वार्षिक ६,०००,००० को नगद लाभ अत्यधिक ऋणी पञ्जाब किसानहरूको पीडा मेटाउन पर्याप्त नभएको," पन्धेरले बताएको छ

किसानहरूले लामो समयदेखिको मागको बीचमा हरियाणामा राज्यव्यापी पदयात्रा शुरु गर्ने सम्भावना छ पञ्जाब(हरियाणा सीमामा पाँच महिनाभन्दा बढी समयदेखि शिविरमा बसेका आन्दोलनकारी किसान युनियनहरूले फसलको न्यूनतम् समर्थन मूल्य ग्यारेन्टी गर्न कानून सहित आफ्ना मागहरू पुरा गराउन अर्को महिना हरियाणामा राज्यव्यापी पद यात्राको योजना बनाएको बताएका छन् आगामी हरियाणा विधानसभा चुनावलाई लक्षित गर्दै, उनीहरूले केन्द्र र राज्य दुबै तहमा भाजपा सरकारहरूमा दबाव बढाउन खोज्छन् हरियाणा सरकारले लगाएको अवरोधका बावजुद, दिल्ली जाने छ

पाँच महिनाभन्दा बढी समयदेखि पञ्जाब(हरियाणा सीमामा शिविरमा बसेका आन्दोलनकारी किसान युनियनहरूले किसान समुदायलाई परिचालन गर्न र न्यूनतम् समर्थन मूल्य सुनिश्चित गर्ने कानूनलगायतका आफ्ना दीर्घकालीन मागहरू अघि बढाउन अर्को महिना हरियाणामा राज्यव्यापी पदयात्रा शुरु गर्ने तयारी गरिरहेका छन्

किसान मञ्च किसान मजदूर मोर्चाका संयोजक सर्वान सिंह पन्धेरले भने, "हामी तेलंगाना सरकारले गरेको माफीलाई स्वागत गर्छौं र केन्द्र र पञ्जाब सरकारलाई पञ्जाब किसानहरूको कृषि ऋण माफ गर्न आग्रह गर्दछौं क्याप्टेन अमरिंदर सिंहको नेतृत्वमा रहेको राज्य सरकारले २०१८ मा ऋण माफीको घोषणा गरेको थियो, तर ५.६३ लाख किसानहरूले मात्र ४,६१० करोड रुपैयाँको ऋण माफी पाउन सकेन

विपक्षीद्वारा कृषि ऋण माफीको समर्थन

कांग्रेस पार्टीको नेतृत्वमा रहेको भारत ब्लकले बारम्बार कृषि ऋण माफीको समर्थन गरेको छ "भारतीय गठबन्धन सरकार बन्ने बित्तिकै, हामी पञ्जाब र सम्पूर्ण भारतका किसानहरूको ऋण माफ गर्नेछौं हामी किसानको ऋण एक पटक मात्र माफ गर्दैनौं, तर त्यसको लागि आयोग गठन गर्नेछौं र यसलाई 'किसान कर्जा' नाम दिनेछौं माफी आयोग जति पटक किसानलाई माफी चाहिन्छ, आयोगले यसबारे सरकारलाई दुई पटक, तीन पटक भन्यो

गरिबीको रेखामुनि रहेका महिलालाई १ लाख रुपैयाँ दिने महालक्ष्मी योजना बाहेक काँग्रेसको चुनावी घोषणापत्रमा किसानहरूका लागि ऋण माफी दिने वाचा प्रमुख रूपमा देखाइएको थियो

भारतमा कृषि ऋण माफीको इतिहास :

पहिलो कृषि ऋण माफी भारतमा १९९० मा कृषि र ग्रामीण ऋण राहत (ब्च्म्च) एआरडीआर कार्यक्रम अन्तर्गत पेश गरिएको थियो जसले किसानहरूलाई १०,००० रुपैयाँसम्मको ऋणको लागि राहत प्रदान गर्दै र लगभग ७,८०० करोड रुपैयाँ वितरण गरेको थियो

पान(भारत स्तरमा सबैभन्दा स्पष्ट ऋण माफी योजना तत्कालीन डा.मनमोहन सिंह सरकारले २००८ मा २००९ को आम चुनाव अघि 'कृषि ऋण माफी र ऋण राहत योजना' को रूपमा घोषणा गरेको थियो जब ७१,००० करोड रुपैयाँको माफी घोषणा गरिएको थियो

बाँकी ..... १८ पृष्ठमा
भारतको तेलंगना.......

दिल्लीको तापक्रम ५० डिग्री

चरम गर्मी अत्यधिक वर्षाका कारण डुवान

दिल्लीमा ५० डिग्री सेल्सियसको तापक्रममा अत्यधिक वर्षा भएको छ २४ घण्टामा शहरमा कीर्तिमानी २२८ दशमलव १ मिलिमिटर वर्षा भयो जुन, जुनको औसतभन्दा बढी छ र ठूलो जलमग्नता र बाढीको अवस्था सिर्जना भएको थियो विज्ञहरूले तीव्र वर्षाको श्रेय जलवायु परि वर्तनलाई दिएका छन्, जलवायु(उत्थानशील पूर्वाधार र भविष्यका जोखिमहरू कम गर्न

सक्रिय उपायहरूको आवश्यकतामा जोड दिँदै दिएको छ

५० डिग्री सेल्सियसको नजिक पुगेको चिसो तापक्रमबाट उत्पन्न, दिल्लीका वासिन्दाहरू अब अभूतपूर्व वर्षाको कारण राजधानीमा गम्भीर जलमग्न र बाढीका कारण बनिर हेका छन् इतिहासको सबैभन्दा तातो अवधिहरू मध्ये केही हप्ता पछि, भारतीय र ाजधानीले बाढीको अनुभव गर्‍यो, २४ घण्टाको अन्तरालमा द्द्ड.ज्ञ मिलिमिटर वर्षा भयो। यो मात्राले जुन महिनाको सम्पूर्ण दिल्लीको औसत वर्षालाई पार गर्छ, गर्मीबाट राहतलाई व्यापक अवरोधमा परिणत गर्दै आएको छ

दिल्लीमा २४ घण्टामा कीर्तिमानी वर्षा भएको छ

भारतीय मौसम विज्ञान विभाग (आईएमडी)का अनुसार, मूसलधारे वर्षाले वर्षको यो समयको लागि मानकबाट २६६ प्रतिशत वृद्धि गरेको छ दिल्ली एयरपोर्ट वरपरका क्षेत्रहरूमा शुक्रबार मात्र तीन घण्टामा १४८.५ मिमी वर्षा भयो, जुन अघिल्लो वर्षको जुनमा रेकर्ड गरिएको कुल वर्षा (१०१.७ मिमी) भन्दा बढी हो सफदरजंग अब्जर्भेटरी, दिल्लीको मुख्य मौसम स्टेशनले शुक्रबार बिहान ८:३० बजे समाप्त भएको २४ घण्टामा २२८.१ मिमी वर्षा दर्ता गर्‍यो यो मात्रा ७४.१ मिलिमिटरको औसत जून वर्षाको तीन गुणा बढी हो र कम्तिमा १६ वर्षमा जुन वर्षको सबैभन्दा बढी वर्षा हो आईएमडीका अनुसार, लोधी रोडको मौसम स्टेशनले बिहान ८.३० बजे समाप्त भएको २४ घण्टामा १९२.८ मिलिमिटर, रिजमा १५०.४ मिमी, पालममा १०६.६ मिमी, दिल्ली विश्वविद्यालयमा १३९ मिमी, पीतमपुरामा १३८ मिमी, पुसा ८९७ मिमी, मयुर विहार मा १९२.५ मिमी, १९२.८ मिमी वर्षा भएको थियो र तुगलकाबाद ७०.५ मि.

सिजनको प्रारम्भिक भारी वर्षाले बाढीले भरिएको सडक, डुबेका अन्डरपासहरू, पानीमा फसेका सवारी साधनहरू र व्यापक ट्राफिक जामको परिचित दृश्यहरू देखिन्थ्यो धेरै वासिन्दाहरूले शहरको पानी बग्ने नालाका प्रणालीले त्यस्तो अवस्थाहरूको सामना गर्न असमर्थ भएकोमा निराशा व्यक्त गरेका थिए

मनसुनको ढिलो शुरुवात :

अचानक आँधीबेहरीले पछि, यस क्षेत्रको मौसमको ढाँचामा बाधा पुर्‍यायो, राहतको शुरुवात गर्‍यो तर अप्रत्याशित भारी चलेर त्यहाँको जनजीवनमा त्रसित बनाएका थिए

भारी वर्षाले बाढी निम्त्यायो :

दिल्लीमा भारी वर्षाले हवाईअयाको छतमा नराम्रो क्षति, उडान अवरोधहरू, मेट्रो स्टेशनहरू बन्द, र पानी जमेको सडकहरू र बाढीले अन्डरपासहरूका कारण व्यापक ट्राफिक जाम भयो चरम मौसमी घटनाहरूले दिल्लीको पूर्वाधारको जोखिमलाई चुनौती दियो

अचानक विस्फोट पछि जलवायु परिवर्तन विज्ञहरूले बढ्दो वर्षाको कारण जलवायु परिवर्तनलाई श्रेय दिन्छन्, जसले विश्वव्यापी तापक्रम बढ्दै जाँदा वायुमण्डलको जलवाष्पको मात्रा बढाउँछ "जलवायु परिवर्तनका कारण, अत्यधिक वर्षाका घटनाहरू बारम्बार भइरहेको छ, वार्षिक वर्षालाई छोटो अवधिमा संकुचित गर्दै," विज्ञान र वातावरण केन्द्रका सुनिता नार ायणले रोयटर्सलाई बताइन्

वर्षाको अनियमित वितरणले पूर्वाधार र नागरिक दुबैलाई नराम्ररी असर गर्ने भएकाले जलवायु परिवर्तनका लागि तत्काल कदम चाल्नुपर्ने विज्ञहरूको भनाइ थियो भविष्यका जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्न, विज्ञहरूले ताल र पोखरीहरू सिर्जना गरेर , बाढीबाट बच्न नालीहरू र नहरहरू सफा गर्ने र जलवायु प्रभावहरू बारे जनचेतना अभिवृद्धि गरेर पानी भण्डारण क्षमता बढाउन सुझाव दिएको थिए यी कदमहरू, तिनीहरू तर्क गर्छन्, चरम गर्मी र भारी वर्षाको दोहोरो खतराहरूबाट दिल्ली जस्ता शहर हरूलाई जोगाउन महत्वपूर्ण हुने बताएका छन्

स्रोत : समाचार तथा फोटो द इकोनोमिक टाइम्स इण्डिया, रोयटर्स फ्रान्स समाचार एजेन्सीहरु

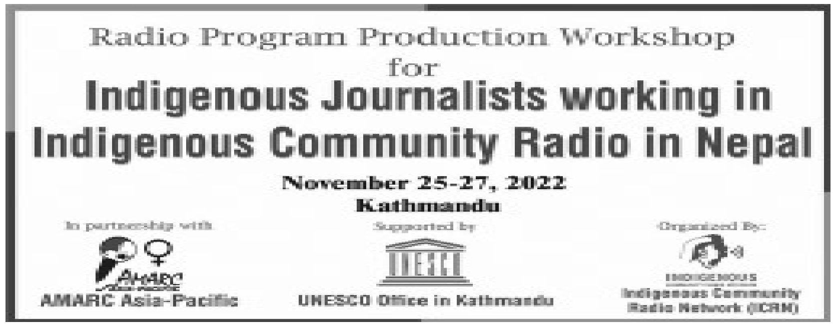

चुरे उत्थानशील परियोजनाबाट समुदायलाई सहज महशुस

काठमाडौं १७ असार, १ जुलाई २०२४ मा चुरे उत्थानशील आयोजनाका सञ्चार विशेषज्ञ सेवा भट्टराईले परियोजना कार्यालयको तर्फबाट एक प्रेस विज्ञाप्ति प्रकाशित गरि समुदायका लागि वन जङ्गलको स्तरोन्नति, वन जङ्गल जान र घाँसदाउरा लिन सहज भएको जनाएको छ

चुरे क्षेत्रमा वनजङगल परियोजना मार्फत गरिएको कामबाट हरित क्षमतामा वृद्धि र समुदायलाई घाँस दाउरा गर्न समेत सहज बनेको कार्यालयबाट जारि गरिएको विज्ञाप्तिमा जनाएको उल्लेख छ

७८६ हेक्टर प्राकृतिक पुनर्उत्थान कार्यक्रम सञ्चालनमा छ

वनमा रहेका भाडी र काँडेदार बुट्यानहरू सफा गरिएपछि रूखका नयाँ बिरूवाहरू उम्रिन थालेका छन्, र उपभोक्तालाई जङ्गल जान र घाँस(दाउरा लिन सजिलो भएको छ

चुरे उत्थानशील परियोजनाका अनुसार २०८१ बैशाख २७ देखि चुरे उत्थानशील आयोजनाले ७८६ हेक्टर वनमा प्राकृतिक पुनरुत्थान सहयोग कार्यक्रम लागु गरेको छ आयोजनाले यी क्षेत्रहरूमा रूखहरूको प्राकृतिक पुनरुत्थानमा बाधा पुऱ्याउने अनावश्यक भाडी सफाई गर्न मद्दत गरेको छ जोखिममा रहेको चुरे क्षेत्रको जलवायु उत्थानशीलता बढाउने उद्देश्यले ती गतिविधिहरू गरिएका हुन्

केस स्टडीः कोइरालो खोला सामुदायिक वन, लहानमा प्राकृतिक पुनरुत्थान सहयोग

सिरहाको लहानमा रहेको कोइरालो खोला सामुदायिक वन आज रमणीय र सुन्दर देखिन्छ हात्तीदह वा हात्तीपोखरी भनिने ठूलो पोखरीको छेउमा यो जङ्गल अवस्थित छ, र नजिकै एउटा सानो पार्क, जहाँ कहिलेकाहीँ जङ्गली जनावर र चराहरू पनि घुम्न आउँछन् वन, पोखरी र पार्कले तराईको गर्मीबाट चिसो राहत दिन्छन् काँडे भएका भाडीहरू हटाइएपछि ठूला रूखमुनि सालका साना बिरूवा पलाउन थालेका छन्, र जङ्गल खुला र फराकिलो देखिन थालेको जनाएको छ

दक्षिण एशियाली कडा काठको यो पूरानो जङ्गल सँधै त्यस्तो रमाइलो थिएन सन् १९८० को दशकमा यो जङ्गल निकै ह्रास भइसकेको थियो ३० वर्ष अघिको संरक्षणको प्रयासपछि वन फेरि बढेको भए पनि पछिल्लो वर्षमा काँडा भएका भाडी र पानी सुकाउने लताको प्रकोप बढेको थियो हालै, चुरे उत्थानशील आयोजनाको सहयोगमा ५२ हेक्टर जङ्गलमा यी काँडादार भाडी र लता हटाइएका छन्, जसले गर्दा नयाँ(नयाँ बिरुवाहरू पलाउन थालेका छन् “भाडीका कारण नयाँ रुखहरू उम्रन सकेका थिएनन्, तर अहिले धेरै नयाँ बिरुवा पलाउँदै गरेको छ

कोइरालो खोला सामुदायिक वनका अध्यक्ष रुद्रनारायण चौधरीले भने अब वन अभै घना हुनेमा हामी आशावादी छौं

चुरे उत्थानशील आयोजनाको एउटा उद्देश्य चुरे क्षेत्रको १२,७९२ हेक्टर वनमा प्राकृतिक पुनरुत्थान सहयोग कार्यक्रम लागु गर्नु हो काठ र दाउराका लागि रुख कटानी, अत्याधिक चरिचरन, र अनियन्त्रित डढेलोले चुरे क्षेत्रको वनमा धेरै क्षति पुऱ्याएको थियो खेतीपाती र बसोवासको लागि वन अतिक्रमण पनि वन विनाशको अर्को कारण हो काँडे भाडीहरू, लताहरू र आक्रमणकारी प्रजातिहरू जस्ता समस्याहरूले पनि यी जङ्गलमथि दबाव बढाएका छन्

कोइरालो खोला सामुदायिक वनका सदस्य धनीलाल चौधरीले वनभित्र एउटा ठूलो सालको रूखको वरिपरि बेरिएको एउटा लता देखाउँदै धनीलाल भन्छन्, “यो अमरलती हो यसले रुखलाई चाहिने पानी सोसेर ठूलो मात्रामा पानी जम्मा गर्छ यो विस्तारै रुखको वरिपरि बेरिन्छ र यसले रूखलाई मार्छ रूखको वरिपरि यो लता नभएको भए रूख अभ फैलिन पाउने थियो ” जहाँ उनीहरूले त्यस्तो लता काटेका छन्, त्यहाँ रूखमा लताले बनाएको गहिरो डाम देखिन्छ जसले यो लता रुखको वरिपरि कति कस्सिएर बेरिएको थियो र रूखलाई थिचेको थियो भने स्पष्ट पार्दछ सालको बीउ प्राकृतिक रूपमा मात्र उम्रिने, र बीउ रोप्ने प्रयासहरू प्रायः असफल हुने हुनाले सालको जङ्गलमा प्राकृतिक पुनरूत्थान हुनु जरूरी रहेको छ “सालको बीउको उमेर धेरै छोटो हुन्छ सामान्य अवस्थामा, चार(पाँच दिन भित्रमा बिउको अंकुर निस्किन्छ त्यसपछि, बीउले उम्रिनको लागि उपयुक्त ठाउँ पाएन भने बीउ ओइलाउँछ र मर्छ त्यसैले, साल वनको लागि प्राकृतिक पुनर्उत्थान महत्वपूर्ण छ, र हामी त्यसमा अवरोध गर्ने कारकहरू हटाएर पुनर्उत्थानमा सहयोग गर्छौं,” चुरे उत्थानशील आयोजनाका रेञ्जर नीरज दाहाल भन्छन्

कोइरालो खोला सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहमा ११७ परिवार रहेका छन्, जो घाँस र इन्धनका लागि वनमा निर्भर छन् उनीहरू वन सरसफाई र वनको पुनरुत्थानबाट उत्साहित छ

वनको कार्यकारी समितिकी सदस्य सजनदेवी सदायको ६ जनाको परिवार छ, र उनले खेतीपाती र ६ वटा बाखा पालेर आफ्नो परिवारको पालनपोषण गर्छिन् उनी बाखाका लागि घाँस लिन हप्तामा दुई पटक, र दाउरा लिन हप्तामा एक पटक कोइरालो सामुदायिक वन जाने गर्छिन् काँडे भाडीका कारणले जङ्गलका कतिपय भागमा

मानिसहरू छिर्न पनि सम्भव थिएन, र यी मध्ये केही ठाउँ चुरे उत्थानशील आयोजनाको सहयोगले सफा गरिएका छन्
“जङ्गल सफा भएपछि मलाई बाखाका लागि घाँस र खाना पकाउने दाउरा लिन जान सजिलो भएको छ,'' सजना देवी भन्छिन् “यो जङ्गल मेरो खाना पकाउने इन्धनको एक मात्र स्रोत हो, र अब जङ्गलमा मेरो पहुँच सहज भएकोमा म खुसी छु म आशा गर्छु कि नयाँ बिरुवाहरू पलाउँछन् र ठुला रूख बन्नेछन्, जुन समुदायका लागि अमूल्य स्रोत बन्नेछन् ''

२०८१ असारसम्ममा चुरे उत्थानशील आयोजनाले चुरेका ३० भन्दा बढी सामुदायिक वनभित्र ७८६ हेक्टर वनमा प्राकृतिक पुनरूत्थान कार्यक्रम लागु गरेको छ २१ वटा सामूदायिक वनमा थप ३२३ हेक्टर वनमा पुनर्उत्थान कार्य जारी छ चुरे उत्थानशील आयोजनाको प्राकृतिक पुनरुत्थान सहयोग कार्यक्रमले वन विकास गर्न मात्र सहयोग नगरेर, स्रोतहरूमा स्थानीय समुदायको पहुँच सुधार्न पनि मद्दत गरिरहेको छ

चुरे उत्थानशील आयोजनाका बारेमा :
चुरे उत्थानशील आयोजना (बीआरसीआरएन) हरित जलवायु कोष (ग्रीन क्लाइमेट फन्ड)ले लगानी गरेको नेपालको पहिलो परियोजना हो नेपाल सरकारले वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत संयुक्त राष्ट्र संघको खाद्य तथा कृषि संगठन (एफएओ)को प्राविधिक सहयोगमा यो आयोजना कार्यान्वयन गर्दै आएको छ

चुरे उत्थानशील आयोजनाले जलवायु(उत्थानशील भू-उपयोगका अभ्यासहरू व्यापक रूपमा अपनाउने, वन फँडानी र वन क्षयीकरणका चुनौतीहरूको सामना गर्ने, चुरे पहाडहरूमा वन(पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई राम्रोसँग कायम राख्ने र जलवायु उत्थानशीलता बढाउने लक्ष्य राखेको परियोजनाले जनाएको छ

चुरे उत्थानशील आयोजनाले नेपालको मध्य र पूर्वी चुरे क्षेत्रमा जोखिममा रहेका २६ नदी प्रणालीमा काम गर्दछ यो परियोजनाले आवासीय क्षेत्र र जलक्षेत्र बाहेक ७०२/०११ हेक्टर जमिन समेटेको छ

आयोजनाका कामका बारेमा थप जान्नका लागि (एक्स) ट्वीटर खाता, फेसबुक पेज, र वेबसाइटमा हेर्न सक्ने चुरे उत्थानशीलबाट जारी विज्ञाप्तिमा जनाएको छ

अक्सिजनको खपतलाई समेत पूर्ति गर्ने गर्दछन् सूक्ष्म जीवाणुले यी वनस्पतिजन्य जीवाणुको साथै ससाना कार्वनिक कणलाई आफ्नो आहाराको रूपमा प्रयोग गर्दछन्

खैरो रङ्गमा परिणत गरी माछालाई श्वास फेर्न गाह्रो बनाउँछ साथै माछाको कलेजो र किड्नीलाई असर पार्दछ पानीमा यसको उपयुक्त मात्रा ०.५ पिपिएमभन्दा कम हो यसको मापन धबतभच त्रगबष्तिथ पष्त को प्रयोगबाट सहजै गर्न सकिन्छ

व्यवस्थापन :
माछाको घनत्व घटाउने वा पानी फेरबदल गर्ने

(माछालाई गुणस्तरीय दानाको प्रयोग गर्ने पानीमा एरेसन गरी घुलित अक्सिजन बढाउने पोखरीलाई सोडियम क्लोराइडले उपचार गर्ने

(छ) फसफोरस (Phosphorus)
फसफोरस पानीमा फसफेट (एइ) को रूपमा रहने गर्दछ

यसले पोखरीलाई मलिलो पार्छ यसले फाइटोप्लाङ्टनको उत्पादनमा मद्दत गर्दछ यो पानीमा धेरै नै कम मात्रामा घुलनशील रूपमा हुन्छ पोखरीमा फसफेटको मात्रा ०.०६ मि. ग्रा. प्रतिलिटर माछापालनको लागि उपयुक्त मानिन्छ

फसफोरसको मात्रा पोखरीमा बढाउनका लागि रासायिनिक र प्राङ्गारिक मल प्रयोग गर्नुपर्दछ यो पोखरीको पिएच ७ भन्दा कम भएको अवस्थामा मात्र वनस्पतिलाई उपलब्ध हुने हुँदा चुनको प्रयोग गर्नुअघि पिएच मापन गर्नुपर्दछ यसको मापन वाटर क्वालिटी किटको प्रयोग गरी गर्न सकिन्छ

३) जैविक गुण (द्यष्ययिनष्अर्बा त्रगबष्तिथ) माछापालनका लागि पोखरीमा प्रयुक्त हुने पानीलाई जीवित पानी भनिन्छ जीवित पानीमा विभिन्न किसिमका जैविक क्रियाहरू चलिरहेको हुन्छ र विभिन्न किसिमका जीवहरू हुन्छन् पानी केही दिनसम्म खुल्ला रहेपछि प्रकाश, माटो, वायुको सम्पर्कमा आई जलीय जीवहरूको उत्पत्ति हुन्छ यसरी माछापोखरीको मलिलोपना जलीय जीवहरूमा पनि भर पर्दछ वनस्पतिहरू पानीमा रहेका अकार्वनिक लवण, कार्वनडाइअक्साइडलाई पानी र सूर्यको प्रकाशको प्रयोग गरी आफ्नो लागि खाना बनाउँछन् र सोही क्रममा पानीमा अक्सिजनको खपतलाई समेत पूर्ति गर्ने गर्दछन् सूक्ष्म जीवाणुले यी वनस्पतिजन्य जीवाणुको साथै ससाना कार्वनिक कणलाई आफ्नो आहाराको रूपमा प्रयोग गर्दछन् व्याक्टेरियाले यी सबै किसिमका मृतकार्वनिक वस्तुहरूको उपयोग गर्दछन् यी सबै प्राकृतिक आहाराहरूले अन्त्यमा माछाको उत्पादनमा सघाउँछन् त्यसैले यी जीवहरूको जति धेरै उत्पादन हुन्छ माछाको उत्पादन पनि त्यति धेरै हुन्छ

सन्दर्भसामग्री :

Shrestha M=K= and N=P= Pandit 2017= A Text Book of Principle of Aquaculture= Aquaculture and Forestry Program, University of Aquaculture and Forestry, Rampur, Chitwan, Nepal=

Boyd, B=C= AND C=S= Tucker= 1992= Water Quality and Pond Soil Analysis for Aquaculture= Alabama Agriculture Experiment Station, Auburn Univer- sity USA= 183p=

S= Laudari and P= R= Bhattarai, 2018= Rainbow Trout Fish Production Technology, Agriculture Information and Training Center, Lalitpur, Nepal

---

दृष्टि आईएएस कोचिङ्गद्वारा लेखिएको अनुसार, २०२३ मा स्टेट बैंक अफ इन्डियाद्वारा एक अध्ययन गरिएको थियो जसमा आन्ध्र प्रदेश, तेलंगाना, उत्तर प्रदेश, महाराष्ट्र, कर्नाटक, पञ्जाब, मध्य प्रदेश, छत्तीसगढ सहित विभिन्न राज्य सरकारहरू सूचीवद्ध छन् , झारखण्ड, र तमिलनाडुले २०१४ देखि मार्च २०२२ सम्मको आठ वर्षमा २.५२ लाख करोड रूपैयाँ ऋण माफी घोषणा गरेका छन् यी माफीहरूमा, ३६८ लाख किसानहरू लाभान्वित भएका थिए तर वितरण राज्य(राज्यमा फरक थियो सीएम रेवन्थ रेयीले किसानहरूका लागि २ लाख रुपैयाँसम्मको बाली ऋण माफी दिने घोषणा गरे जसको लागत ३१,००० करोड रुपैयाँ छ राइथु भरोसा योजनामा एउटा क्याविनेट उपसमितिले जुलाई १५ सम्म मापदण्ड प्रतिवेदन पेश गर्नेछ

***स्रोत :** समाचार तथा फोटो द इकोनोमिक टाइम्स इण्डिया, रोयटर्स फ्रान्स समाचार एजेन्सीहरु*

सहकारी क्षेत्रको समस्या समाधान गर्न अपिल

काठमाडौं जेष्ठ खाद्यका लागि कृषि अभियानको संयोजक उद्धव अधिकारीले एक प्रेस विज्ञाप्ति प्रकाशित गरि सहकारी क्षेत्रमा देखिएको समस्या समाधान गर्न अनुरोध गरेको छ ।

अधिकारीले सहकारी संस्थासामुदायिक सहकार्य सामुहिक उद्यमशिलताको गतिशील र राष्ट्रिय शानका इमान खुलापन, सामाजिक उत्तरदायित्व र एकतालाई महत्व गर्नु सहकारी संस्थाका नैतिक मूल्य हुन् । यो संस्था स्वैच्छिक रुपमा एकजुट भएका समान हक राख्ने सदस्यहरुद्वारा लोकतान्त्रिक आचारणका आधारमा संयुक्त स्वामित्वमा सञ्चालन हुन्छ। सहकारी संस्थाले स्थानीय उत्पादनमूलक अर्थतन्त्र चलायमान बनाउने लघुवित्त तथा लघुउद्यम प्रवर्द्धन गर्न सघाएको छ । प्राथमिक उत्पादनका क्षेत्र जस्तै कृषि, वन, जलस्रोत लगायतका अन्य सामाजिक विकास क्षेत्रमा यसको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । सामूहिकता र सहकार्यबाट स्वचालित हुने यस्तो सहकारी क्षेत्र अहिले ठगी, अपचलन र भष्ट्रचारको अखडाको रुपमा बदनाम भएको छ जसले यसप्रतिको मर्ममा गम्भिर प्रहार त भएको छ नै आम जनमानसमा सहकारीको अवधारणाबारे समेत नकरात्मकता भित्राएको छ ।

हाल, नेपालका कुल २१.२०३ सहकारीमा ७३ लाख ८१ हजार सदस्य संग्लन रहेका छन् संस्थाहरु मध्ये ११९ प्रतिशत प्रदेश प्रतिशत स्थानीय सरकारको नियमन क्षेत्र भित्र पर्दछन् । संघको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका १४५ सहकारी मध्ये २० सहकारीमाई सरकारले संकटग्रस्त घोषणा गरिसकेको छ तर तीनै तहका २००० भन्दा बढी सहकारी रहेको समाचार प्रकाशनमा आएको छ। यि संस्थाहरुमा साना किसान, श्रमिक र साना तथा मझौला उद्यमीका रगत पसिनाले जम्मा भएको सहकारी रकम बचत गरेका घटना छन् ।

ताकि साना तथा श्रमिक किसान आन्दोलित छन् समस्या सम्वोधन गर्न सरकारले आश्वासन दिए पनि समस्या समाधान गर्ने पहल भने भएको छैन। अहिले फेरी माईतीघर मण्डलामा सहकारी बचतकर्ताले रिले राखेका छन्। कतिपय ठाँउमा दिने ज्यादती सहन नसकेर किसानहरूले आत्महत्याको बाटो अपनाउनु परेको तितो तथ्यहरू बाहिर आएका छन् । संघीय संसदमा समेत बा छलफलको विषय बनेको यो समस्या सम्वोधन गर्ने तर्फ सार्थक पहल नहुनु खेदजनक छ । सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय बहुआयमिक समस्या झेलिरहेका आम जनसमुदायको जीवन कष्टपूर्ण बन्दै गएको छ । माथि जलवायु परिवर्तन, खाना र खेतीपातीमा अत्याधिक कृत्रिम रसायन र विवादको प्रयोगले माटो र मानव स्वास्थ्यमा गम्भिर संकट रहेको छ । आमजनमानसको जीविकोपार्जनसँग जोडिएका यस्ता संकट सम्वोधन गर्ने दायित्वको सरकार सत्ताको आडमा भ्रष्टाचार, आर्थिक अपचलन र ठगी गर्नेहरुको संरक्षण गर्नमै व्यस्त देखिएको छ ।

यसै सन्दर्भमा सहकारीमा भएको अनिमियता, भ्रष्टाचार अपचलन गरि यस्तै प्रतिक घटनामा संलग्न सबैलाई कानूनीलाई कारबाही गर्न र सहकारी नियमनलाई प्रभावकारी बनाउन लागि कृषि अभियान जोडदार माग गर्दछ । साथै पतिको आन्दोलनमा हाम्रो ऐक्यवद्धता जनाएको विज्ञाप्तिमा उल्लेख छ ।

नेपालमा खाद्य सुरक्षा चुनौती र दिगो समाधान

स्थानिय सरकारले कृषिमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने र साना किसानलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने नीति अवलम्बन गर्नुपर्छ । बैंकबाट सहुलियत दरको ब्याजमा कृषिकर्जा सहज र झन्झट मुक्त तरिकाबाट उपलब्ध गराउनुपर्छ ।

डिलाराम भण्डारी

१. पृष्ठभूमि (Background)

कृषिप्रधान देश नेपालको दुईतिहाइ जनसंख्या कृषिमा आश्रित छन् भने देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब एकतिहाई अझै पनि कृषिमा नै निर्भर रहेका छन् । कृषिप्रधान मुलुक हुँदाहुँदै पनि हाल नेपालको सन्दर्भमा खाद्य सुरक्षा राज्यको लागि प्रमुख चुनौतीको रूपमा देखा परिरहेको छ । विगत ३ दशक अगा नेपाल धान निर्यात गर्ने देश आज आयातमा निर्भर हुँदै छ भन्ने जस्ता बहसहरू पनि विभिन्न राष्ट्रिय फोरमहरूमा अभिव्यक्त हुँदै आएको पाइन्छ जुन चामल आयातको तथ्याङ्क हेर्दा उक्त कुरा यथार्थको नजिक भएको पाइन्छ । तर हालको अवस्थामा धेरै परिवर्तन भैसकेको छ । नेपालको खाद्य सुरक्षामा क्षेत्रफल, उत्पादन र उपभोगको हिसाबले प्राथमिकतामा क्रमशः धान पहिलो, मकै दोस्रो र गहुँ तेस्रो स्थानमा रहँदै आएको थियो भने हाल आएर आम नेपालीको खाने प्रणालीमा परिवर्तन हुँदा धानले मकैलाई करिब प्रतिस्थापन गरिसकेको छ र दोस्रो स्थानमा गहुँ र मकै तेस्रो स्थानमा गएको छ । मानिसहरू मोटो चामलबाट क्रमशः मध्यम मोटो, मसिनो र बास्नादार बासमतीतर्फ आकर्षित हुँदै गएका छन् । बजारमा जुनसुकै मोटो, मध्यम मोटो चामललाई आधुनिक प्रशोधन विधिबाट मसिनो बनाई बासमती बा जिरा मसिनोको नामले बजारीकरण हुने प्रचलन बढेको छ । उत्पादित धानको केही भाग चिउरा, भुजा, सेलरोटी, कसार, केक, चाउचाउमा समेत प्रयोग गरिन्छ । फस्टाउँदो होटेल, रेस्टुरेन्ट व्यवसायलगायत सामान्य आय हुनेदेखि

उच्चस्तरको आय हुनेको मिठोमसिनोप्रति आकर्षण बढ्न गएको छ, साथै जनसङ्ख्या वृद्धिका कारण धानको माग झन् बढ्ने क्रममा छ । यो राष्ट्रिय मागलाई मध्यनजर गरी विगत दशकदेखि कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालयले बृहत्तर धान उत्पादन कार्यक्रम कृषि उपजमा आत्मनिर्भरता को सुनिश्चितताका धेरै प्रयासहरुमध्ये खाने बानीमा परिवर्तन गर्नु प्रमुख चुनौती रहेको छ । खाद्य सुरक्षा भनेको चामल लगायत अन्य खाधान्न समेत हो भनेर प्रचार प्रसार जरुरत देखिन्छ । पहाडमा सडक सञ्जालको विस्तारसँगै खाने बानीमा व्यापक परिवर्तन आएको छ र केही वर्षपहिलेको तुलनामा मुख्य रुपमा चामलको खपत बढेको देखिन्छ । उत्पादन वृद्धि गर्न बाँझो रहेका खेतीयोग्य जमिनमा खेती गरी खेती गरिएको क्षेत्रफल विस्तार गर्नुपर्छ । शहरिकरण तथा घडेरी व्यवसायको नाममा जग्गाको खण्डीकरण बढ्दो छ । जलवायु परिवर्तनले निम्त्याएका जलवायुजन्य संकटले बाली उत्पादनमा प्रत्यक्ष असर पर्ने गरेको छ । कृषि बालीमा रोगकीरा तथा झारपातको समस्या बढ्दो छ । खडेरीजन्य संकटबाट पहाडका खेतीयोग्य जमिन प्रत्येक वर्ष बाँझो हुदै गएको छ । बाँझो जमिन राख्न निरुत्साहित गर्ने, खेतीयोग्य जमिनमा भएको अतिक्रमणलाई रोक्ने र जलवायु अनुकूल कार्यक्रम ल्याई खाद्यान्न उत्पादन बढाउन विशेष कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ । खेतीयोग्य जमिनमा हरेक स्थानीय तहले सम्भावित सबै सिँचाइका स्रोतहरू पहिचान गरी सिंचाइ आयोजना बनाई प्राथमिकताका आधारमा कार्यान्वयनमा लैजान सक्नुपर्छ । पहाडमा आकाशे पानी संकलन गर्ने ठूला पोखरीहरू तथा तराईमा डिपबोरिङ, पम्पसेटलगायतका सिंचाइ योजना बनाई सिँचाइ गर्न सकिन्छ । उन्नत बीउको प्रयोग अत्यन्त न्यून छ र रासायनिक मलको प्रयोग उचित तरिकाले हुन सकेको छैन । उन्नत बीउ र मलको उपलब्धता सहज गराउन समय लाग्ने देखिन्छ । तरकारी तथा खाद्यान्न बालीमा बीउ मात्र परिवर्तन गर्न सकेमात्र पनि २०(२५ प्रतिशतसम्म उत्पादन बढाउन सकिन्छ । स्थानिय सरकारले कृषिमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने र साना किसानलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने नीति अवलम्बन गर्नुपर्छ । बैंकबाट सहुलियत

समय लाग्ने देखिन्छ । तरकारी तथा खाद्यान्न बालीमा बीउ मात्र परिवर्तन गर्न सकेमात्र पनि २०(२५ प्रतिशतसम्म उत्पादन बढाउन सकिन्छ । स्थानिय सरकारले कृषिमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने र साना किसानलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने नीति अवलम्बन गर्नुपर्छ । बैंकबाट सहुलियत दरको ब्याजमा कृषिकर्जा सहज र झन्झट मुक्त तरिकाबाट उपलब्ध गराउनुपर्छ । कृषिमा आधारित उद्योग तथा गैरकृषिक्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गर्ने योजनासहितको कार्यक्रम ल्याउनुपर्छ । राज्यले सहकारीलाई अर्थतन्त्रको खम्बा मानेको अवस्थामा व्यावसायिक कृषिका लागि सहकारी अवधारणा उपयुक्त हुन सक्छ । सहकारीलाई कृषि उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्म समावेश गरिनुपर्छ । कृषिमा उत्पादन लागत घटाउन अधिकतम कृषियान्त्रीकरण र प्रविधियुक्त

बनाउनुपर्छ। कृषि बिमालाई थप प्रभावकारी बनाई किसानको उत्पादनलाई सुरक्षित बनाउनतर्फ ध्यान दिनु जरुरी भैसकेको छ । उत्पादक र उपभोक्ताबीचमा ठूलो संख्यामा मध्यस्थकर्ता छन् । उत्पादकले कम मूल्य पाउने र उपभोक्ताले उच्च मूल्य तिर्नुपर्ने बाध्यता छ । अर्को चुनौती उत्पादनपछिको क्षति न्यूनीकरण गर्नु हो । भौगोलिक तथा मौसमी विविधताले भरिएको हाम्रो जस्तो देशमा त्यसको भरपुर प्रयोग गर्न सके मात्र देश कृषिमा आत्मनिर्भर तर्फ अगाडि बढ्न सक्छ

केक, चाउचाउमा समेत प्रयोग गरिन्छ । फस्टाउँदो होटेल, रेस्टुरेन्ट व्यवसायलगायत सामान्य आय हुनेदेखि उच्चस्तरको आय हुनेको मिठोमसिनोप्रति आकर्षण बढ्न गएको छ, साथै जनसंख्या वृद्धिका कारण धानको माग झन् बढ्ने क्रममा छ । यो राष्ट्रिय मागलाई मध्यनजर गरी विगत दशकदेखि कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालयले बृहत्तर धान उत्पादन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याएको पनि हो साथै प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाले पनि खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुन धानमा पकेट, ब्लक, जोन, सुपर जोन कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएको छ तर पनि चामल आयात न्यूनीकरण हुनुको साटो झन्झन् बढ्दै गैरहेको हुँदा यी कार्यक्रमहरूबाट आशातीत उपलब्धि हासिल हुन नसकेको देखिन्छ। यसैले राष्ट्रमा धानको बढ्दो मागलाई सम्बोधन गर्न आगामी ५ वर्षका लागि उच्चस्तरीय राष्ट्रिय गौरवको धान प्रवर्दन आयोजनाको

धान उत्पादन तथा आयातको वर्तमान स्थिति (ऋगचचभलत कतबतगक त्या उबममथ उचयमगअतष्यल बलम ष्उयचत) नेपालमा खेती गरिएको जमिन मध्ये ३५% जमिनमा धान खेती गरिन्छ भने खाद्यान्न उत्पादनको ४६% क्षेत्रफल धानवाली एक्लैले ओगटेको छ। धान उत्पादनमा तराईको ७० प्रतिशत, पहाडको २६% र उच्च पहाडको ४% योगदान छ। राष्ट्रिय उत्पादनमा बर्से धानको ९३ प्रतिशत र चैते धानको ७ प्रतिशत योगदान छ भने बर्से धान उत्पादनमा खुला सेचित जातको ८८ प्रतिशत र हाइब्रिड जातको करिब १२ प्रतिशतले खेती गरिन्छ । चैते धानमा हाइब्रिडको योगदान निकै कम छ । धान उत्पादन वृद्धिका लागि आजसम्म बर्से धानमा मात्र आधारित भएर अनुसन्धान, उत्पादन कार्यक्रमलगायत प्रविधि व्यवस्थामा फोकस गरिँदै आएको देखिन्छ। जसको फलस्वरूप बर्से धानको क्षेत्रफल १३७१७०६ हेक्टर पुरयाउन सफल भयौं र यसबाट ५० लाख ७० हजार मे. ट. धान उत्पादन भएको छ। त्यसै गरी चैते धानको हकमा करिब १२०००० हे. क्षेत्रफलबाट करिब ५ लाख ४० हजार मे. ट. उत्पादन भएको छ। यो चैते उत्पादनमा नयाँ प्रविधि र जातहरूको अवलम्बनभन्दा पनि कृषकहरूको परम्परागत खेती प्रणाली र पुराना हातहरू कै भरमा रहेको छ। यसरी आ.व. २०७६/७७ को तथ्याङ्कअनुसार बर्से र चैते गरी देशमा वार्षिक जम्मा ५६ लाख मे.ट. धान उत्पादन भएको छ । यो कुल कृषि गार्हस्थ उत्पादनमा करिब २० प्रतिशत योगदान हो । देशको खाद्य सुरक्षाको लागि ६ लाख मे.ट. चामल न्यून रहेको जानकारी कृषि मन्त्रालयले दिएको छ । उक्त परिमाण आपूर्तिका लागि आ.व. २०७७ साउनदेखि २०७८ जेठ महिना (११ महिनाको अवधि भित्र धानजन्य सामग्री रु. ४६ अरब २९ करोड १० लाख ३१ हजारको आयात भएको देखिन्छ। देशको खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चतता र चामल आयातको विषयलाई हेर्दा यो परिमाण नै नेपाली कृषिक्षेत्रले भोगिरहेको यस दशकको सबैभन्दा मुख्य चुनौती हो ।

खाद्यान्न उत्पादन वृद्धिको नीतिगत व्यवस्था नेपालको संविधानले खाद्य सुरक्षा, खाद्य अधिकार तथा सम्प्रभुताको सुनिश्चितता गरेको छ । यसलाई कार्यान्वयन गर्ने गरी खाद्य अधिकार तथा खाद्य सम्प्रभुतासम्बन्धी ऐन, २०७५ स्वीकृत भै नेपाल सरकारबाट लागू भैसकेको छ र यसको नियमावली तर्जुमा हुने क्रममा रहेको छ । त्यसै गरी संघ र प्रदेशका आवधिक योजना, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमले पनि खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर हुनेतर्फ आफ्ना नीति तथा कार्यक्रमलाई निर्देशित गरेका छन् । कृषि विकासको २० बर्से रणनीति (ब्म्क) ले खाद्य सुरक्षा प्रत्याभूति गर्न मुख्य बालीहरूको उपलब्धताको लक्ष्य निर्धारण गरेको छ ।

४. एडीएसका अनुसार मुख्य खाद्यान्न बालीहरूको उपलब्धताको लक्ष्य (त्बचनभत या बखबषबिदषष्तिथ या कतबउभि ायमम अचयउक बअअयचमष्लन तय ब्म्क)

एडीएसले पनि खाद्यान्नमा विविधीकरण गर्न जोड दिएको छ ।

राष्ट्रिय गौरवको धान प्रवर्द्धन आयोजनाको औचित्य (Justification of Paddy Promotion Project of National Pride)

मानिसको सामान्य दैनिकी क्रियाकलापका लागि करिब २२० क्यालोरी शक्ति (भल(भचनथ) को आवश्यकता पर्दछ र यसको प्रमुख स्रोत कार्बोहाइड्रेट हो । कार्बोहाइड्रेट आपूर्ति गर्ने प्रमुख स्रोतहरूमा मुख्य ३ वटा अन्नबाली नै हुन्। ती प्रमुख अन्नबालीहरूमा धान, मकै र गहुँ पर्दछन् भने सहायक अन्नबालीहरूमा कोदो, जौ, फापर, कागुनो, चिनो, जुनेलो पर्दछन् । यसको अतिरिक्त अन्य बालीहरू जस्तै आलु, तेल, दाल, फलफूल, कन्दमुल, तरकारी, मासु, माछा, अन्डा दूधजन्य पदार्थ आदिले पनि केही भाग कार्बोहाइड्रेट प्रदान गर्दछन् । प्रति सुख्खा १०० ग्राम चामलले ७१.४ ग्राम गहुँले ६१.६ ग्राम र मकैले ६०.९ ग्राम कार्बोहाइड्रेट प्रदान गर्दछ । नेपालीहरूको दैनिक खानामा करिब ३२४ क्यालोरी र २४४ प्रोटिन प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन चामलले नै प्रदान गर्दछ। पकाउन र खान समय धेरै नलाग्ने र यसबाट छिटै शक्ति प्राप्त हुने भएकाले मजदुर एवम् गरिब वर्गका लागि चामल वरदान साबित भएको छ। चामल बालकदेखि वृद्धसम्मका लागि सबैभन्दा स्वादिष्ट र आगामी २० वर्षभित्र धानको उपलब्धता प्रतिव्यक्ति १६७ बाट १७५ के.जी, मकै ८० बाट ११० के.जी. र गहुँमा ६७ बाट ८२ के.जी. प्रतिव्यक्ति पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। समग्रमा खाद्यान्न उपलब्धता ३१६ बाट बढाएर ३६४ के. जी. प्रतिव्यक्ति सन्तुलित उपभोग बढाउन सकेमा खाने प्रणालीमा विविधीकरण भै एकातिर जनस्वास्थ्यलाई फाइदा हुन्छ भने अर्कोतर्फ चामलमाथिको निर्भरता कम हुन गै धान / चामल आयात स्वतः न्यून हुनेछ। देशको खाद्य सुरक्षामा देखिएको चुनौतीको लागि यो नै दिगो समाधानको उपाय पनि हो । एडीएसले पनि खाद्यान्नमा विविधीकरण गर्न जोड दिएको छ ।

एडीएसका अनुसार मुख्य खाद्यान्न बालीहरूको उपलब्धताको प्रक्षेपण (एचय(वभअतष्यल या बखबषबिदषष्तिथ या ाब(वयच ायमम अचयउक बअअयचमष्लन तय हजार हे. रहेको धानको क्षेत्रफलमा करिब १ लाख ३० हजार है. चैते धानको क्षेत्रफल थप गर्न सकियो भने र चैते धानका लागि उपर्युक्त बीउ, जात, प्रविधि, सिंचाई र मलखादको व्यवस्थानमार्फत हालको उत्पादकत्वमा ०.४ मे.ट. प्रति हे.

थप्न गर्न सकियो भने आगामी ५ वर्षमा देश धानचामलमा आत्मनिर्भर हुन सक्ने देखिन्छ ।

नीतिमा सहजीकरण गर्छौं: सभापति राणा

प्रतिनिधि सभा अन्तर्गतको कृषि,सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिको मंगलवार बसेको बैठकमा सभापति राणाले मौद्रिक नीतिमा कृषिसँग सम्बन्धि नीति सहजिकरणको लागि अर्थमन्त्रालयमा पत्र पठाउने जानकारी गराइन ।

उनले कृषि समितिमा सरकारले विधेयकहरु दिन नसकेको गुनासो गरेकी छिन्। समितिमा सरकारले विधेयकहरु दिन नसक्दा काम गर्ने इच्छा हुँदा पनि काम गर्न नपाएको गुनासो उनको छ ।

कृषि समितिका सदस्यहरु काम गर्न तयार भएपनि समितिमा एउटा पनि विधेयक नभएकाले बैठक समेत बस्ने वातावरण नभएको भनाइ राणाको छ ।

सभापति राणाले भनिन्, "कृषि समितिका सदस्यहरु काम गर्न तयार छन् तर समितिमा एउटा पनि विधेयक छैनन् । कृषि सम्बन्धि समितिमा आए चाँडै बनाएर पठाउने थियौं ।"

सरकारले समितिमा कृषि सम्बन्धि विधेयकहरु दिए समयमा छलफल गरी समितिले काम गर्ने बताइन् । उनले कानून मन्त्रालयलाई पशु कल्याण अधिकारसँग सम्बन्धित कानूनको तर्जुमा तदारुकता देखाउन आग्रह गरिन् ।

सभापति राणाले सरकारले किसानलाई मर्का नपर्ने किसिमले विगतका अनुदान निरन्तरता दिन आवश्यक रहेको चर्चा गर्दै उनले नेपालमा उत्पादन हुने समयमा भारतबाट नेपालको भन्दा सस्तोमा फलफूलहरु आयात हुँदा नेपाली किसान सधैं पीडित बनेको बताइन् ।

उनले सरकारले कृषि वस्तु मुलुकमा उत्पादन हुने र बाहिरबाट आयात हुने समय अवधिको पहिचान गरी त्यही अनुसार आयात गर्ने नीति अपनाउन आवश्यक रहेको बताइन् ।

राणाले भनिन्, "नेपालमा कुन वस्तु कति उत्पादन हुन्छ । कुन सिजनमा हुन्छ । त्यो सिजनमा त्यो वस्तु विदेशबाट आयात नगरौं। आँप फल्ने बेलामा भारतबाट नेपालको भन्दा सस्तो आँप आउने गरेको छ । माछा आउने बेलामा नेपालको भन्दा सस्तो माछा भारतबाट आउने हुँदा नेपाली किसान रुन परेको छ । त्यसैले कुन समयका कुन वस्तु उत्पादन हुन्छ र बाहिरबाट कति आयात गर्नुपर्छ आकलन गरी काम गर्नुपर्छ ।"

लघुबीमा देखिएन कृषि बीमाको आकर्षण

काठमाडौं असार १७, हाल सञ्चालनमा रहेका १४ वटा निर्जीवन बीमा कम्पनीहरूको व्यवसायको सबैभन्दा धेरै हिस्सा मोटर बीमाले ओगटेको छ । नेपाल बीमा

प्राधिकरणको तथ्याङ्क अनुसार जेठ महिनासम्मको अवधिमा निर्जीवन बीमा कम्पनीहरुले मोटर बीमालेखबाट सबैभन्दा बढी बीमा शुल्क आम्दानी गरेका हुन् ।

सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग तथा अनिर्वाय बीमा गर्नुपर्ने सरकारको नीतिले कम्पनीहरूले बीमा व्यवसायलाई मोटर क्षेत्र केन्द्रीत बनाएका हुन् । निर्जीवन बीमा कम्पनीहरुले समग्र रुपमा कुल १४ लाख १७ हजार ९०६ वटा मोटर बीमालेख बिक्री गरी कुल १० अर्ब ९ करोड २१ लाख रुपैयाँ बीमा शुल्क आम्दानी गर्न सफल भएका छन् ।

साथै, सम्पत्ति बीमालेख दोस्रो स्थानमा रहेको छ । कम्पनीहरुले ४ लाख १६ हजार ७९२ वटा सम्पत्ति बीमालेख बिक्री गरेका छन् । उक्त बीमालेख बिक्री गरी ८ अर्ब १६ करोड ५ लाख रुपैयाँ बराबरको बीमाशुल्क आर्जन गरेका छन् ।

बीमा प्राधिकरणको तथ्याङ्कअनुसार इन्जिनियर तथा ठेक्का जोखा बीमालेखबाट निर्जीवन बीमा कम्पनीहरुले ५ अर्ब ५३ करोड ६२ लाख रुपैयाँ बराबरको आम्दानी गरेका छन् । यस अवधिमा कम्पनीहरुले २४ हजार ५२७ वटा बीमा पोलिसी बिक्री गरी उक्त रकम बराबरको आम्दानी गर्न सफल भएका छन् ।

कम्पनीहरुले विविधबाट ३ अर्ब ६४ करोड रुपैयाँको बीमा शुल्क आर्जन गरेको छ। निर्जीवन बीमा कम्पनीहरुले यस अन्तर्गत १ लाख ३६ हजार ९१० वटा बीमालेख बिक्री गरेको छ । जेठ महिनासम्ममा हवाई बीमालेखबाट १०६ वटा बीमालेख बिक्री गरी २ अर्ब ११ करोड २५ लाख रुपैयाँ बीमाशुल्क आम्दानी गरेको छ ।

सरकारले समयमै अनुदान नदिने जस्ता अनेकौ बाधाहरुले कृषिमा भने आकर्षण देखिदैन् । कृषि तथा बाली बीमालेख मार्फत १ लाख १४ हजार ५१३ वटा बीमालेख बिक्री गरी कुल १ अर्ब ६८ करोड ५० लाख रुपैयाँको बीमाशुल्क आर्जन गरेको छ । कम्पनीले सामुन्द्रिक बीमालेखबाट १ अर्ब ६२ करोड ७६ लाख रुपैयाँ आम्दानी गरेको छ । कम्पनीहरुले यस बीमालेख अन्तर्गत २ लाख ६४ वटा बीमालेख बिक्री गरेको छ ।

कम्पनीहरुले सबैभन्दा कम लघुबीमा मार्फत बीमाशुल्क आर्जन गरेको छ । निर्जीवन बीमा कम्पनीहरुले लघू बीमालेख मार्फत २१ करोड रुपैयाँ आम्दानी गरेको छ ।

धान दिवसले किसान र कृषिलाई प्रोत्साहन गर्छः मन्त्री चौधरी

च्छोरोल्पा १६ असार २०८१

काठमाडौं असार १५, नेपालमा पहिलो पटक लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायले राष्ट्रिय धान दिवस एवं इन्द्रेणी रोपाई जात्रा मनाएका छन् । मायाको पहिचान नेपालले डाकिनी हस्पिटालिटीको सहयोगमा बौद्ध स्तुपा प्राङ्गणमा धान दिवस एवं रोपाई जात्रा मनाएको हो ।

केहीले हातमा धानको रोपो लिएर त कोहीले बाउसेको भूमिका निर्वाह गरे । मानो रोपेर मुरी उब्जाउने असार महिनाको असार १५ गते राष्ट्रिय धान दिवस मनाउने गरिएको छ । यो वर्षको नारा 'जलवायुमैत्री कृषि, धान उत्पादनमा वृद्धि' राखिएको थियो ।

रोपाईं जात्रा नेपालको धान रोप्ने मौसमको एक जीवन्त उत्सव हो । मायाको पहिचान नेपालले वार्षिक क्यालेण्डरमा असार १५ मा यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्याक समुदायले इन्द्रेणी रोपाईं जात्रा महोत्सव आयोजना गर्ने यसअघि नै सार्वजनिक गरेको थियो ।

असारे गीतमा लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायले रोपाई जात्रा मनाइरहँदा हेर्ने दर्शकको भिड नै लाग्यो । कतिपय दर्शकहरू समुदायका सदस्यहरूसँग असारे गीतमा नाचे । अध्यक्ष मायाँ गुरुङले रोपो दिइन् । समुदायका सदस्यहरूले असारे गीतको भाकामा ताल मिलाएर नाच प्रस्तुत गरे ।

रोपाई जात्रा पर्व खेतीपाती, वर्षा, जीवन, समुदाय, लैंगिक विविधता, खाना र परम्पराको उत्सव हो । मायाँको पहिचान नेपालले स्थानीय सँस्कृति, परम्परा र समावेशीकरणलाई झल्काउने र प्रवर्द्धन गर्ने प्रामाणिक ढंङ्गले वर्षभरि यस्तै स्थानीय चाडपर्वहरू मनाउने र कार्यक्रमहरू आयोजना गर्ने जनाएको छ ।

लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायका सदस्यहरूले देशमा राम्रो खेती उत्पादन होस, वर्षा राम्रो होस्, सबैमा शुभ होस भनेर धान दिवस एवम् रोपाई जात्रा मनाएको बताए ।

मायाँको पहिचान नेपालका कार्यकारी निर्देशक एवम् संविधान सभाका सभासद् सुनिलबाबु पन्तले पहिलो पटक धान दिवस एवम् रोपाई जात्रा मनाउनु लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक समुदायको लागि सौभाग्यको कुरा भएको बताए । 'हजारौं वर्षदेखि छोरा मान्छेले छोरी मान्छेको लुगा लगाएर मनाउने चाडपर्व आज हामीले पनि मनाएका हौं,' पन्तले भने, 'यौनिक तथा लैंगिक अल्पसंख्यक समुदाय हाम्रो समाजभित्रका हुन्। हामीले पनि समाजमा योगदान गर्न सक्छौ ।'

स्थानीय परम्परालाई निरन्तरता दिँदै रोपाईं जात्रा मनाएको मायाँको पहिचान नेपालले जनाएको छ ।

असार १५, महिला, बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्री भगवती चौधरीले असार १५ गते मनाइने राष्ट्रिय धान दिवसले किसान र कृषिलाई प्रोत्साहन गर्ने बताउनुभएको छ ।

आज नेपाल प्रहरी विशेष सुरक्षा गण दुहबी सुनसरीले राष्ट्रिय धान दिवसको अवसरमा आयोजना गरेको विशेष कार्यक्रमलाई सम्वोधन गर्दै मन्त्री चौधरीले त्यस्तो बताउनुभएको हो । शान्ति सुरक्षा कायम गर्नका निम्ति सुरक्षा निकायको विशेष भूमिका रहेको भन्दै उनले जो जहाँ छ त्यो व्यक्ति वा निकायले देश र समाजका निम्ति विशेष भूमिका खेल्नुपर्ने बताइन् ।

सूचना क्षेत्र, सञ्चारको क्षेत्रमा, शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने सन्दर्भमा नेपाली सुरक्षाकर्मीको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको भन्दै मन्त्री चौधरीले भन्नुभयो, 'सुरक्षा निकायमा काम गर्ने सबै व्यक्तिहरूले । अन्य सार्वजनिक सेवामा काम गर्ने व्यक्तिहरूले पनि घरपरिवार सबै छाडेर देशको सेवामा आफूलाई समर्पित गर्दै आउनुभएको छ । त्यस कार्यप्रति हामी उच्च प्रशंसा गर्दछौं ।'

सकारात्मक सोचका साथ अगाडि बढ्न समेत आग्रह गर्दै मन्त्री चौधरीले मुलुक बनाउनका निम्ति नेपालको रक्षा गर्नका निम्ति मुलुकको उर्वराको रक्षा गर्नका निम्ति सबैले भूमिका खेल्नुपर्ने बताइन् ।

धान दिवसलाई राष्ट्रिय उत्सवको रूपमा मनाउँदै आएको भन्दै उहाँले यो दिवसले किसान र कृषि क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने बताइन् । 'परम्परागतदेखि नै असारमा केही न केही कार्यक्रम गर्दै आएको पाइन्छ । २०६१ सालदेखि नेपाल सरकारले असार १५ गतेलाई धान दिवस मनाउँदै आएको हो', भनिन् । उनले बच्चादेखि नै यस्तो कुराहरू परिवारमा समेत मनाउने प्रचलन रहेको स्मरण गरिन ।

यस वर्षदेखि नेपाल सरकारले कृषि दशक वर्ष मनाउन शुरु गरेको भन्दै उनले भने, भनेको जति बजेट व्यवस्था हुन सकेको छैन । 'यसलाई विस्तारै वृद्धि गर्दै लैजानुपर्छ । यस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा बजेटको सीमितताका कारण समस्या हुने गरेको छ', मन्त्री चौधरीले भनिन् ।

सरकारले दिने स्रोतसाधन प्रायः सबै क्षेत्रमा कमी भएका कारण काम गर्नका निम्ति कठिनाइका बिच त्यसलाई व्यवस्थापन गर्न सकिन भएको बताईन् । राज्यले शुरुआत गरेको धान दिवसले किसानहरू प्रोत्साहित हुने मन्त्री चौधरीले बताउनुभयो ।

नेपालको ब्राण्ड यो हो भनेर केही विशेष उत्पादनहरूमा हुनुपर्ने भन्दै उनले परम्परागत रूपमा जानेको सीपलाई केही वैज्ञानिकता मिलाएमा अझ प्रभावकारी बनाउनु पर्ने बताइन् ।

मत्स्यपालनका लागि गुणस्तरीय पानीको व्यवस्थापन

डा.टेकबहादुर गुरुङ

माछाको सम्पूर्ण क्रियाकलाप पानीको गुणस्तरबाट प्रभावित भएको हुन्छ माछाको स्वास्थ्य, वृद्धि विकास तथा प्रजनन् पानीको गुणस्तरमा भरपर्दछ पानीको गुणस्तर ठीक नभएको खण्डमा माछालाई तनाव (कतचभकक) हुने गर्दछ र माछाको रोग प्रतिरोधात्मक क्षमतामा ह्रास आउँछ जसले

गर्दा माछा विभिन्न रोगहरूको शिकार हुन पुग्दछ र माछाको वृद्धिदर र स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर पुगी माछाको उत्पादनमा ह्रास आउँछ तसर्थ किसानले सोचेको जस्तो उत्पादन लिन पोखरीमा उपयुक्त पानीको ञगुणस्तर व्यवस्थापन गर्नु जरुरी छ

लाभदायिक मत्स्यपालन व्यवसायीको लागि पानीका तीनवटा गुणहरूलाई व्यवस्थित गर्नुपर्दछ

१. पानीको भैतिक गुण (Physical Water Qualities) (क) पानीको गहिराइ (Depth)

(ख) पानीको रङ (Color)

(ग) पानीको धमिलोपना (Turbidity)

(घ) पानीको तापक्रम (Temperature)

(ङ) पानीको वहाब (Flow rate)

२. पानीको रासायनिक गुण (Chemical water Qualities)

(क) घुलित अक्सिजन (DO)

(ख) पिएच (PH)

(ग) सम्पूर्ण कठोरता (Total hardness)

(घ) सम्पूर्ण क्षारियपन

(ङ) अमोनिया

(ग) सम्पूर्ण कठोरता (Total hardness)

(घ) सम्पूर्ण क्षारियपन

(ङ) अमोनिया

(च) नाइट्राइट

(छ) नाइट्रेट

(ज) फसफोरस

३. पानीको जैविक गुणः (Biological Qualities)

(क) सूक्ष्म वनस्पति (Phytoplankton) तथा सूक्ष्म

ton)

(ख) जलीय कीराहरू

१. पानीको भौतिक गुण

जीव (zooplank)

(ख) जलीय कीराहरू १. पानीको भौतिक गुण

(क) पानीको गहिराइ (Water depth)

पोखरीमा पानीको गहिराइले उत्पाकत्वलाई प्रत्यक्ष रूपमा असर पुर्याइरहेको हुन्छ पानीमा सूर्यको प्रकाश प्रवेश गर्ने स्थानसम्म माछाले खाने प्राकृतिक आहारा र सास फेर्नलाई आवश्यक अक्सिजन ग्याँसको उत्पादन हुन्छ र यस्तो पानीलाई जीवित पानी भनिन्छ। न्यानो पानीमा हुने माछाको लागि पोखरीको गहिराइ १.२-१.५ मिटरसम्मको लाई उपयुक्त मानिन्छ भने रेन्बो ट्राउट माछाको लागि रेसवेको गहिराई करिब १ मिटरभन्दा कम हुनुपर्दछ न्यानो पानीमा हुने माछाको पोखरीको गहिराइ १ मिटरभन्दा कम भएमा उत्पादकत्व घट्ने र गर्मीमा पानीको तापक्रम बढी भएर माछा मर्ने सम्भावना बढ्छ त्यसैले प्रत्येक २-३ वर्षमा पोखरीको पिँधमा जमेको माटो निकाली गहिराइ कायम राख्नुपर्दछ

(ख) पानीको रङ र धमिलोपना (Turbidity)

न्यानो पानीमा हुने माछाको पोखरीको लागि चाहिने पानी जीवित पानी ीिखष्लन धब(तभच) हुनुपर्दछ कुनै पनि पानीले पोषक तत्वहरूको उपस्थितिमा सूर्यको प्रकाश र तापक्रम पाएमा विभिन्न जैविक क्रियाहरू पास गर्दछ यसरी पानीमा भएको जैविक क्रियाले गर्दा विभिन्न सूक्ष्म जीवहरू उत्पादन हुन्छ र त्यसैको रङले पानी रङ्गिन हुन्छ सूक्ष्म बनस्पतिजन्य जीवको उपस्थितिले पानीको रङ हरिया हुन्छ भने सूक्ष्म प्राणीजन्य जीवहरू बढी भएमा पानीको रङ खैरा हुन्छ प्राप्त मात्रामा सुक्ष्म जीवहरूको उपस्थिति भयो भने माछाको उत्पादकत्व बढ्छ पानीको रङ हरियो भई पानीको पारदर्शिता २०-४० से. मि. कायम गरी पोखरी व्यवस्थापन मिलाउनुपर्दछ पानीको रङ कालो, धमिलो र माटोको रङ जस्तो भयो भने यो पानी माछाको लागी उपयुक्त मानिँदैन यस्तो पानी पोखरीमा तैरिने कार्वनिक पदार्थहरू र पानीमा माटोको कणको उपस्थितिले गर्दा कार्वनिक पदार्थहरू र पानीमा माटोको कणको उपस्थितिले गर्दा हुन्छन् पानीमा जलीय र थुप्रै वनस्पतिहरू कुहिएमा पानीको रङ कालो हुन्छ, भने डिलको माटोका कणहरू पोखरीमा खस्दा पोखरी धमिलो रङको हुन जान्छन् यस्तो पानीमा माछालाई सास फेर्न कठिन हुन्छ प्रकाश संश्लेषणको क्रियाको दर पनि घट्दछन्

पारर्दशिता नाप्ने तरिका :

पोखरीको पानीको पारर्दशिता यदि सूक्ष्म वनस्पतिजन्यबाट छ, भने सेच्चीडिस्कको प्रयोग गरी पारदर्शिता नाप्नुपर्दछ सेच्ची डिस्क २० से.मी. को गोलाकार फलामबाट बनाएको हुन्छ जसमा सेतो र कालो रङले पोतेको हुन्छ र यसमा डोरी बाँधिएको हुन्छ यसलाई पानीमा डुबाएर कति से.मी. मा सेच्चीडिस्क देखिन छाड्छन् र फेरि कतिमा देखिन्छ, दुईवटाको बीचको मापनलाई मानिन्छ यदि सेच्चीडिस्कको मापन २० से. मी. भन्दा कम छ भने मल बढी भयो भनी बुझ्नुपर्दछ र ४० से. मी. भन्दा बढी छ, भने पोखरीमा रासायनिक र प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गरी उपयुक्त पारदर्शिता कायम राख्नुपर्दछ

पारदर्शिताको व्यवस्थापन :

यदि नयाँ पोखरीमा मत्स्यपालन गर्न खोजिएको हो भने करिब ३०(४० टन/हेक्टर/वर्षको दरले बराबर तीन भागको हिसाबले प्रत्येक ३ महिनाको अन्तरालमा राम्ररी कुहिएको प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गर्नुपर्दछ त्यस्तै आवश्यकताअनुसार ०.२(०.४ ग्राम/मि. २/ दिनको हिसाबले प्रत्येक हप्तामा नाइट्रोजनयुक्त मल (युरिया वा एमोनियम सल्फेट) तथा ०.१(०२ ग्राम / मि. २ / दिनको हिसाबले फसफोरसयुक्त

मल प्रत्येक हप्तामा प्रयोग गर्नुपर्दछ यदि माटाका कणहरूबाट पोखरीको पानी धमिलो भएको भए कपर सल्फेट ५ मि. ग्रा./ लिटर पानीको हिसाबले पोखरीमा छर्कनुपर्दछ

(ग) पानीको तापक्रम :

माछा चिसो रगत भएको प्राणी हो माछाको शरीरको तापक्रम पानीको तापक्रमसँग जहिले पनि बराबर हुने गर्दछ त्यसै पानीको तापक्रमअनुसार माछाले दानाको खपत गर्दछ र त्यसैको आधारमा माछाको वृद्धि विकास हुन्छ यदि पानीको तापक्रम १० डि.से. ले बढेमा माछालाई पहिले दिएभन्दा दोब्बर दाना दिन सकिन्छ तर पानीमा पर्याप्त अक्सिजन भएको सुनिश्चितता हुन जरुरी छ त्यसैले माछालाई दाना दिँदा पानीको तापक्रम र उमेर समूहको आधारमा बनेको ँभमभषप्लन त्वदभि को प्रयोग गरी पानीमा विषाक्त आमोनियाको मापन गरी दाना दिनुपर्दछ

तालिका १ : (Earl leteitriz 1993) का अनुसार विभिन्न साइजको रेन्बो ट्राउट माछालाई तापक्रमको आधारमा खुवाइने दानाको प्रतिशत पानीको तापक्रम सूर्यको प्रकाश, हावाको तापक्रम र पोखरीको गहिराइमा भर पर्दछ पानीमा अक्सिजन घुल्ने प्रक्रिया र अ रासायनिक प्रक्रियाहरू पनि पानीको तापक्रममा भर पर्दछन् न्यानो पानीमा पाल्ने माछाहरूमध्ये चाइनिज कार्प र कमन कार्प २०-३२ डि.से. तथा इन्डियन मेजर कार्प, टिलापिया रपानगासियस माछा २५(३२ डि.से. पानीको तापक्रम भएको ठाउँमा पालन गर्न सकिन्छ तर चिसो पानीमा हुने रेन्बो ट्राउट माछालाई १०(२० डि.से. पानीको तापक्रम उपयुक्त हुन्छ

तापक्रमको व्यवस्थापन

(१) पानीको गहिराइ पोखरीमा १.५ मिटरसम्म हुनुपर्दछ (२) पोखरीमा गर्मीमा चिसो पानी हाल्नुपर्दछ वा एरियटरको प्रयोग गरी अक्सिजनको मात्रा बढाउनुपर्दछ

(३) धेरै गर्मी र जाडोको बेला माछालाई चलाउनु हुँदैन

(४) रेन्वोट्राउट माछाको हकमा गर्मीमा पानीको बहाव बढाउने वा पानीलाई पम्पको प्रयोगबाट पुनः प्रयोग गर्नुपर्दछ

घ) पानीको बहाव (ँlow rate)

पोखरीमा अमोनिया, नाइट्रेइट, धमिलोपना वा अन्य कारणले पोखरीको पानी फेर्नुपरेमा एकै पटक पानी फेर्दा माछा मर्न सक्ने हुँदा विस्तारै पानी फेर्नुपर्दछ यसमा जम्मा पोखरीको पानीको आयतनको ५०% पानी मात्रा एक दिनमा फेर्नुपर्दछ

रेन्वबोट्राउट मत्स्यपालनमा पानीको बहावको निकै ठूलो भूमिका रहेको हुन्छ कुनै पनि खोला वा खोल्साको पानीको बहाव वर्षायाममा भन्दा हिउँदमा कम हुने गर्दछ त्यसैले कुनै पनि ट्राउट फर्मको निर्माण गर्नुपर्दा हिउँदको पानीको बहावलाई आधार मानेर गर्नुपर्दछ

रेन्वो ट्राउट माछाको रेसवे पोखरीमा पानी बहाव माछाको तौल, पानीको गुणस्तर र तापक्रममा निर्भर हुने गर्दछ एउटा १०(१५ के.जि. माछा भएको रेसवे पोखरीमा प्रत्येक ४/५ घण्टामा पूरा पानी फेरिने गरी पानीको बहाव मिलाउनु पर्दछ पानीको बहाव बढी भएमा माछाले आफ्नो शक्ति पौडिन प्रयोग गर्नुपर्ने हुँदा माछाको वृद्धि कम हुन्छ भने पानीको बहाव कम भएमा माछाको दिसापिसाबले माछालाई तनावको वातावरण सिर्जना हुन्छ वर्षायाममा धमिलो पानीबाट माछालाई पर्न जाने असरलाई कमी गर्न पानीको प्रवेशद्वार नजिक थिग्राउने पोखरीको व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ

२) पानीको रासायनिक गुणहरू :

(क) घुलित अक्सिजन (Dissolved oxygen): माछापालनको दृष्टिकोणले घुलित अक्सिजन धेरै नै महत्वपूर्ण हो पोखरीमा माछा र अन्य ससाना प्लाङ्टोनिक जीवहरू, जलीय वनस्पतिहरू, हिलोमा पाइने कीराहरू, लार्भाहरू सास फेर्ने क्रममा दिनरात अक्सिजन लिन्छन् पोखरीमा अक्सिजनको खपत श्वासक्रियाबाहेक मरेका जीवहरू, कार्वनिक मल आदि कुहिने क्रियामा हुन्छन् पोखरीमा दिउँसो घाम लागेको बेला हरियो वनस्पति र फाइटोप्लाङ्टन प्रकाश संश्लेषण प्रक्रियाद्वारा अक्सिजन उत्पादन गर्दछन् पोखरीमा घुलित अक्सिजन बिहान कम र दिउँसो धेरै हुन्छन् घुलित अक्सिजनले माछाको आहारा ग्रहण दर वृद्धिमा र अन्य जैविक प्रक्रियाहरूलाई प्रभावित गर्दछ

न्यानो पानीमा हुने माछाको लागि ५(८ मि.ग्रा./ लिटर उपयुक्त सीमा हो त्यस्तै रेन्वोट्राउट माछाको लागि ८ मि.ग्रा./ लिटर उपयुक्त सीमा हो घुलित अक्सिजन १ (३ मि.ग्रा. लिटरभन्दा कम लामो अवधिसम्म भएमा माछा मर्छ

धुलित अक्सिजन मापन गर्ने तरिका

(१) केमिकल विधि :

विन्कलर विधि : यस विधिद्वारा घुलित अक्सिजन मापनका लागि चाहिने सामग्रीहरू(

क) म्यागनिज सल्फेटको झोल

: ५०० एमएल डिस्टिल्ड पानीमा १८२ ग्राम म्यागनिज सल्फेट राम्ररी मिसाउने र फिल्टर पेपरले छान्ने

ख) पोटासियम आयोडाइड झोल २५० ग्राम सोडियम

हाइड्रोअक्साइड र ५ ग्राम

ख) पोटासियम आयोडाइड झोल : २५० ग्राम सोडियम हाइड्रोअक्साइड र ५ ग्राम पोटासियम आयोडाइड लाई ५०० एमएल पानीमा मिसाउने र यसमा २० एमएल पानीमा ५ ग्राम सोडियम एजाइड मिसाइएको झोल राख्ने र मिसाउने

विधि :

पानी स्यामपलर (बीओडी बोतल) को सहायताले पोखरीको पानी १०० एमएल बीओडी बोतलमा बिस्तारै राख्ने र यसो गर्दा बीओडी बोतलमा हावा छिर्न दिनु हुन्न त्यसमा ०.५ एमएल म्यागनिज सल्फेटको झोल र ०.५ एमएल एल्काइल आयोडाइडको झोल राखी राम्रोसँग मिसाउनु पर्दछ र एकछिनपछि बोतलको तल्लो भागमा अवशेष देखिन्छ यदि त्यो अवशेष सेतो छ भने अक्सिजनको कमी बुझिन्छ र यदि त्यो अवशेष खैरो रङको छ भने अक्सिजन भएको बुझिन्छ खैरो रङ जति गहिरो हुन्छ त्यति नै अक्सिजनको मात्रा अधिकतम् बुझिन्छ

(२) इलेक्ट्रोनिक घुलित अक्सिजन मिटर (DO meter) को प्रयोगबाट पनि घुलित अक्सिजनको मापन गर्न सकिन्छ

पोखरीमा बिहानपखसम्म घुलित अक्सिजनको मात्रा कति होला पत्ता लगाउने विधि :

पोखरीमा बिहानपखसम्म घुलित अक्सिजनको मात्रा कति होला पत्ता लगाउन सकिन्छ यसको लागि साँझ ६-८ बजेसम्म ४-५ पटक घुलित अक्सिजनको मापन गर्नुपर्दछ यो मापनहरूलाई एकातिर घुलित अक्सिजन र अर्कोतिर समयलाई भेट्ने गरी ग्राफ पेपरमा प्लट गर्नुपर्दछ यसैको आधारमा बिहानपख कति घुलित अक्सिजन होला भनी पत्ता लगाउन सकिन्छ

पोखरीमा अक्सिजन मात्रा घटाउने कारणहरू

(पोखरीमा धेरै माछा राख्नु

(पोखरीमा कार्बनिक पदार्थ (मलखाद) को मात्रा बढी हुनु पानीको तापक्रम बढ्नु

कुहिने प्रक्रिया लामो अवस्थासम्म रहनु

(पोखरीमा फाइटोप्लाङटनको मात्रा अधिक हुनु ८ लगातार आकाश बादलले ढाकेको

हुनु
पोखरीमा अक्सिजन कमीको सामान्य लक्षण माछा पानीको सतहमा आई समूहमा प्याकप्याक (नगउिबष्च दगददभिक) गर्नु
पानीको रङ हरियोको ठाउँमा सफा हुनु वा कालो हुनु
अक्सिजनको कमी हुन नदिने उपायहरू
पोखरीको पानीमा ऐरेटरको प्रयोग गरी अथवा पौडी खेलेर, डुङ्गा चलाएर पानी चलाउने
पोखरीमा ताजा पानी थप्ने र पुरानो पानी निकाल्ने
(माछाको सङ्ख्या घटाउने
(दानाको मात्रा घटाउने
उपयुक्त मात्रामा सूक्ष्म वनस्पतिजन्य राख्ने
(ख) पानीको पिएच
बाहुल्यता कायम :
प्राकृतिक रूपमा पानीको पिएच कार्वनडाइअक्साइडको मात्रा र अन्य मिश्रित रासायिनिक पदार्थले गर्दा फेरबदल भइरहन्छ कार्वनडाइअक्साइडको मात्रा बढ्दै गएमा पिएचको मान घटी पानी अम्लीय हुन्छन् पोखरीमा पिएच साधारणतया बिहान कम हुन्छन् र दिउँसो बढी हुन्छन् न्यानो जलीय मत्स्य पालनका लागि उपयुक्त पिएच ६.८ देखि ८.६ हो पिएच ६ देखि मुनि र ९.५ देखि माथि भएमा माछा असजिलो महसुस गर्दछन् धेरै अम्लीय वातावरणमा माछाले खाना रुचाउँदैन, वृद्धि सुस्त हुन्छ र विषालु ग्याँसहरूको विषालुपन बढ्छ साथै रोग र जीवाणुबाट ग्रसित हुन्छन् धेरै क्षारीय भएमा माछाको आँखा र गिलमा असर गर्दछन् र माछा सुस्त बढ्छ

पिएच नाप्ने तरिका :
(१) लिटमस पेपर : यो पेपरमा पोखरीको पानीको एक थोपा राखी लिटमस पेपरको रङ परिवर्तनको आधारमा कति पिएच छ भन्ने थाहा पाउन सकिन्छ
(२) इलेक्ट्रोनिक पिच मिटरः यस मिटरबाट सोझै पानीमा मिटरको प्रोब राखी कति पिएच छ भन्ने जानकारी प्राप्त हुन्छ

पिएच व्यवस्थापन :
पोखरीमा पिएच धेरै कम छ भने चुनाको प्रयोग गर्नुपर्दछ यसका लागि पोखरीको पानी माटोको पिएचको आधारमा तालिका दिएअनुसार प्रयोग गर्नुपर्दछ
तलिका : विभिन्न पिएचमा चुनाको प्रयोग दर

ग) पानीको कठोरता (Total hardness)
पानामा धेरै थरीका लवणहरू घुलेका हुन्छन् यी लवणहरू मुख्यतया क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र फलाम हुन् भने घुलेका लवणहरूको मात्राको माप नै पानीको खरापना हो माछा पालनको दृष्टिकोणले विभिन्न लवणहरूमध्ये क्याल्सियम (ऋब), म्यागनेसियम (:न) का लवणहरूको मात्राको गणना गरिन्छ क्यालसियम र म्यागनेसियमले माछाको हाडको विकासमा र फाइटोप्लाङटनको वृद्धिमा प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्दछ माछाको समुचित विकासका लागि खरापानी नै उपयुक्त हुन्छ नै पानीको खरापनाको उपयुक्त सीमा ५०(३०० मि.ग्रा. प्रतिलि क्याल्सियम कार्वोनेट बराबर मान्न सकिन्छ नरम पानीभन्दा खरापानी बढी भएको पानीमा उत्पादक बढी हुन्छ खरापना पत्ता लगाउन पानीमा साबुनको फिँज कतिको दिन्छ भन्ने कुरा हेरेर अडकल लिन सकिन्छ धेरै फिँज आएको छ र धेरै बेरसम्म बसिरहेको छ भने पानी नरम भनेर बुझिन्छ यदि फिँज आउँदैन वा आएपछि छिटो जान्छ भने पानी खरा भएको मानिन्छ यदि पोखरीको पानी नरम छ भने चुना ३०० कि.ग्रा./हेक्टर को दरले प्रयोग गरेर पानीको खरापन बढाउन सकिन्छ

(घ) सम्पूर्ण क्षारियता (Total alkalinity)
पानीको अम्लसँग संयोग गर्ने क्षमताको माप नै क्षारियता हो यसलाई पानीमा उपस्थित क्याल्सियम, म्याग्नेसियम, सोडियम, पोटासियम, अमोनियम फलाम आदिको बाइकार्वोनेट वा कार्वोनेटको मात्राको क्याल्सियम कार्वोनेटको समतुल्य मात्रामा उल्लेख गरिन्छ तर माछा पालनको दृष्टिकोणले कार्वोनेट वा बाइकार्वोनेट वा दुबैलाई मात्र क्षारियाताको लागि जिम्मेवार मानिन्छ अतः पानीको क्षारियताले पानीको कार्वोनेट र बाइकार्वोनेटको मात्रालाई जनाउँछ माछा पोखरीमा सम्पूर्ण क्षारियताको उपयुक्त सीमाना १००-२०० मि.ग्रा. लिटर क्याल्सियम कार्वोनेटको हुन्छ क्षारियताको आधारमा पोखरीको कति उत्पादकत्वको अनुमान गर्न सकिन्छ त्यसअनुसार ०० २ पिपिएममा कम उत्पादकत्व, २-४ पिपिएममा कमदेखि मध्यम उत्पादकत्व, ४-५ पिपिएम मध्यमदेखि अधिक उत्पादकत्व ९ पिपिएमभन्दा माथि राम्रो उत्पादकत्व भन्न सकिन्छ सम्पूर्ण क्षारियता वाटर क्वालिटी किटद्वारा मापन गर्न सकिन्छ पोखरीमा रासायनिक र प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गरी यसको व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ

(ङ) अमोनिया :
माछाको मलमुत्र तथा कुहिएको प्राङगारिक पदार्थ नै पोखरीमा अमोनियाको मुख्य स्रोत हो यो माछामा हुने प्रोटिन मेटाबोलिजम र मल कुहिने प्रक्रिया, बोटबिरुवा कुहिने प्रक्रिया, खाएर बाँकी रहेको दानाहरू कुहिने प्रक्रियाबाट पानीमा मिसिन पुग्दछ यो सबै कुहिने प्रक्रिया व्याक्टेरियाले गर्दछ अमोनिया दुई प्रकारको हुन्छ अनआयोनाइज्ड अमोनिया (ल्ज) माछाको लागि धेरै नै विषाक्त हो भने आयोनाइज्ड अमोनियम एफएओ होइन र यो दुबैको जोडलाई सम्पूर्ण अमोनिया भनिन्छ पानीको तापक्रम र पिएचको मात्राले अमोनिया (ल्ज)को मात्रा घटबढ हुन्छ जब पानीको तापक्रम र पिएच बढी हुन्छ त्यति बेला विषाक्त अमोनिया (ल्ज) को मात्रा बढ्छु र विषाक्त नहुने अमोनियम एफएओ को मात्रा घट्दछ यो घुलित अक्सिजन पानीमा कम भएको बेला अझ बढी विषाक्त हुन्छ न्यानो पानीमा हुन माछाहरूको लागि उपयुक्त विषाक्त अमोनिया (ल्ज्घ) को मात्रा ०.०५(०.१ पिपिएम हुन्छ भने चिसो पानीमा हुने माछाको लागि विषाक्त अमोनिया (ल्ज) को मात्रा ०.०५ भन्दा कम हुनुपर्दछ
पोखरीको पानीमा अमोनिया बढी भएमा माछालाई पर्ने असरहरू निम्न प्रकारका छन्
माछाको गिलमा (क्याकी) असर हुनु
माछाको वृद्धि विकास कम हुनु वा माछा सुस्त हुनु मांसपेशी र भित्री अङ्गलाई क्षति भएको हुनु माछा रोगबाट सङ्क्रमित हुनपुग्नु माछाको रगतमा पिएच बढ्नु
मापन गर्ने तरिका
(इलेक्ट्रोनिक मिटर अथवा बाटर क्वालिटी किटद्वारा मापन गर्न सकिन्छ
ँigM water quality test kit
व्यवस्थापन
श्र पोखरीमा एरेसन गर्ने
श्र पोखरीको पानी फेरबदल गरी राखे
श्र पोखरीको पिएच मान ७ भन्दा कम भएमा मात्रा उचित तरिकाबाट चुन वा जियोलाइटको प्रयोग गर्ने
बाँकी .... १८ पृष्ठमा
(च) नाइट्राइट (एफएओ)

बापानीमा नाइटोसोमोनास जस्ता व्याक्टेरियाहरूले अमोनियालाई नाइट्राइट (ल्इ) मा परिणत गर्दछन् यसले माछाको हेमोग्लोबिनलाई मिथानो हेमोग्लोबिनमा परिणत गरी माछाको रगत र गिललाई

The Marshall Islands versus the Coconut Rhinoceros Beetle

When the Coconut Rhinoceros Beetle was first detected in the Marshall Islands, it prompted a state of emergency and led the government to request assistance from FAO. The beetle infestation is not merely an agricultural issue but a crisis threatening the foundation of island culture: coconut cultivation.

21/06/2024

In the Marshall Islands, where the Pacific Ocean's vibrant turquoise waters meet scattered atolls, the coconut palm stands majestically as both a vital emblem of sustenance and a profound cultural symbol.

Known affectionately as "the tree of life," the coconut palm is deeply integrated into the Marshallese way of life, inspiring legends and serving a variety of practical purposes. One such legend recounts the story of a massive coconut tree that emerged from the grave of a revered chief. It is said that its fronds stretched toward the heavens while its roots extended deep into the underworld, symbolizing a sacred bridge between the spiritual and human realms.

This tale exemplifies the deep spiritual connection the Marshallese people have with nature.

In daily life, every part of the palm is used with great respect: fronds are woven into thatched roofs and mats; trunks are fashioned into durable canoes, and the coconuts themselves provide essential nourishment.

Beyond these uses, the tree symbolizes resilience and continuity, reminding the community of the interconnectedness of life.

However, this critical cultural and ecological staple is now threatened by the Coconut Rhinoceros Beetle (Oryctes rhinoceros). Originally native to Asian countries, this pest has found its way to various parts of the Pacific, posing significant threats to local agriculture and ecosystems.

The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) has responded by assessing the beetle's impact and spearheading strategic interventions to control its spread.

The adult beetles are destructive as they burrow into the unopened coconut palm spear leaves and spathes and feed on the internal tissues. Damage to the spathes leads to the loss of nuts. This impacts the production and exports of coconut products, predominantly produced by smallholder farmers.

Adult rhinoceros beetles, distinguishable by the prominent horn on males used in mating battles, can measure between 35 to 50 millimetres in length.

At first, the pest was detected in the vicinity of Amata Kabua International Airport, located in the western part of Rairok on the south side of the atoll of Majuro, the capital of the Republic of the Marshall Islands. The discovery was deemed so dangerous that the Government of the Marshall Islands declared a state of emergency in the country on 2 October 2023.

The life cycle of the rhinoceros beetle involves complete metamorphosis, progressing from egg to larva, to pupa and then to an adult beetle. Females lay eggs in decaying organic debris such as coconut logs and leaf piles, where the larvae-creamy white grubs with brown heads-feed and grow, potentially reaching up to 60 millimetres in length.

This stage can last several months, depending on environmental conditions, before they pupate in earthen cells and emerge as adults in 20-25 days.

The adult beetles are particularly destructive as they burrow into unopened palm fronds to feed on essential tissues, causing damage to the spathes, which leads to loss of nut clusters. This damage reduces the yield of coconuts, which are crucial exports for the islands, valued at approximately USD 15 million annually and predominantly produced by smallholder farmers.

Given that coconut cultivation covers most of the land across the islands-except for the more urbanized atolls-the beetle infestation is not merely an agricultural issue but a crisis threatening the foundation of island culture.

FAO's Integrated Pest Management approach reduces reliance on

pesticides, which can exacerbate pest issues and pose risks to environmental and human health. FAO trained local plant protection officers to enhance the country's capacity to effectively manage this pest. At the request of the government, FAO led the efforts to manage these pests and control their spread. These efforts include sanitizing affected trees and implementing integrated pest management (IPM) solutions, specifically tailored to meet the islands' unique needs.
Shoki AlDobai, FAO's Team Leader for Locusts and Transboundary Plant Pests and Diseases, emphasized the critical nature of these measures, stating, "The urgent support is aimed at protecting the vital coconut resources and the well-being of the island communities and at strengthening the government's response to the rhinoceros beetle outbreak."
The FAO's broader IPM strategy aims to reduce reliance on pesticides, which can exacerbate pest issues and pose risks to environmental and human health.
This approach balances pests and their natural enemies, integrating biological, physical and cultural strategies to cultivate healthy crops and minimize pesticide use. The goal is to promote a sustainable ecosystem approach, encouraging natural pest control mechanisms and fostering the growth of resilient crops, avoiding chemical methods as much as possible.
Maged Elkahky, FAO Agricultural Officer working on Locusts and Transboundary Plant Pests and Diseases, also highlighted the importance of enforcement of the phytosanitary measures, raising awareness and the regular monitoring of transboundary plant pests such as CRB to prevent their introduction. The early detection of CRB and similar pests allows for early action and enhances the chances of containment and even potential eradication.

FAO sounds Alarm over High risk of famine across the whole Gaza Strip

FAO sounds alarm over high risk of famine across the whole Gaza Strip amidst humanitarian access constraints
New analysis reveals that almost the entire population is facing high levels of acute food insecurity with 1 in 5 Gazans being on the verge of famine
Livestock-holding farmers and herders in Rafah, Gaza Strip, receive animal fodder distributed by FAO to support local food production, April, 2024.

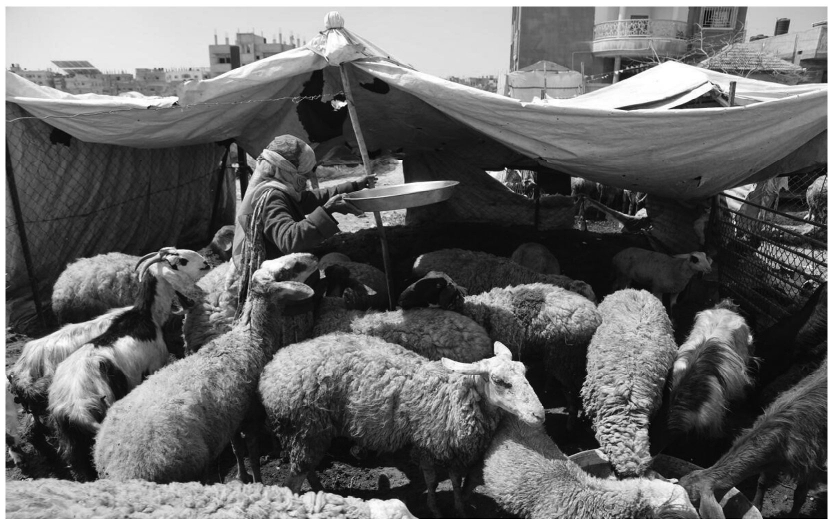

26/06/2024
Rome/New York - The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) raises alarm over high risk of famine across the whole Gaza Strip, as long as conflict continues, and sustained and at-scale humanitarian access is restricted, according to a new report published by the Integrated Food Security Phase Classification (IPC) global initiative.
"We have observed high risk of famine over the last eight months due to relentless hostilities characterized by bombardment and ground operations as well as limited access to those in need of urgent humanitarian aid which have had severe impacts on the entire population of Gaza", said FAO Chief Economist Maximo Torero while commenting on the IPC's latest findings at a press briefing in New York. "The report clearly shows that once the flow of and access to food and water in the Northern Gaza improved, the risk of famine has significantly decreased, therefore the solution is clear."
However, he emphasized that despite some improvements in the Northern parts during the period of analysis, the situation still remains very fragile, unpredictable, and critical, and any significant change may lead to a rapid deterioration into famine in Gaza. The Chief Economist added that in Northern Gaza especially the ground operations continue with high intensity triggering forced displacement thus further exacerbating the social and food security situation.
With almost the entire population (96 percent) facing high levels of acute food insecurity (IPC Phase 3 or above), any deterioration may

Support for animals means support for families in the Republic of Moldova

Fodder provisions help families use their income to meet other basic need

In 2022, the Republic of Moldova faced an extreme drought that led to 50 - 60 percent losses in some of their crops. With this loss of income and increased prices of agricultural inputs, families with livestock couldn't buy the feed necessary for their animals. © UN Moldova

25/06/2024

Spouses Mihail and Vera Gradinaru were born and grew up in Cirpesti, a village situated about 120 kilometers away from the capital of the Republic of Moldova, Chisinau. Set amidst land for cultivating and pastures for grazing, this village of just about 600 households is one where families predominantly rely on farming or raising cattle.

After knowing each other for many years, Mihail and Vera got married and now have five children. Both parents work in the village, Vera as a kindergarten teacher's assistant and Mihail as a farmer. Cows, pigs, goats, sheep, rabbits and poultry fill up the backyard of their house.

The Gradinarus' youngest daughter, Livia, still lives with them, as does their daughter, Alina, who just recently had a baby, and whose husband is temporarily working abroad.

It is a full house, but both Vera and Mihail are used to this, having grown up with many siblings themselves. And the spouses are determined to give their children schooling and the option of obtaining the type of job they want to do.

"We couldn't afford studies. I come from a family with eleven children, while my wife was one of four. We had to start working from a young age. Nobody really asked us what we wanted to do in life. That's why we try to help our children as much as we can, so that at least they have a profession and can get by easier, either in the village, or wherever their destiny takes them," describes Mihail.

In response to the challenges the country faced, FAO distributed cattle fodder to 2 638 families in 2023. © UN Moldova

Mihail on the other hand continues the work that his parents did and is content keeping livestock. "We have always had animals, this is what our parents did, this is what we do," explains Mihail.

He and Vera are particularly tied to their two cows: Marta and Stella. As the spouses say, these cows are the family's greatest support. They are vital for their family's nutrition, and the milk also serves as payment for helpers who work on their farm or house.

"May our cattle be healthy! Otherwise, how are we going to manage?" Mihail exclaims.

In 2022, the country faced an extreme drought that led to 50- 60 percent losses in some of their major agricultural products like sunflower, corn and wheat. With this loss of income and increased input prices, families with animals couldn't buy the necessary animal feed. In response, the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) distributed cattle fodder to 2 638 families across five districts in 2023. Each family received between 350 and 375 kg of fodder, which was vital in addressing existing feed shortages.

The activity is part of a project implemented jointly with the United Nations Development Programme, and financed by the Austrian Development Agency - the operational unit of Austrian Development Cooperation - and the Government of Switzerland.

According to the estimates of the Government of the Republic of Moldova, 70 percent of the country's small farms were already suffering from a lack of resources, inputs and arid weather conditions, and the war in Ukraine further impacted the prices of agricultural inputs, most of which the Republic of Moldova imports from Russian and the Ukraine. Fertilizers, fuel and seeds became three to five times more expensive than in 2021. Throughout 2023, the cost of imported agricultural inputs remained very high, resulting in high production costs. At the same time, prices of agricultural goods dropped dramatically throughout the year. This has resulted in a 30 percent decrease in revenue for rural families compared to the last five-year average.

Mihail and Vera can use some of the money saved on feed to take care of other vital expenses, like repairing their roof. © UN Moldova

Life's challenges

Amidst these challenges, Mihail also had to undergo several spinal surgeries. Although he is full of energy and enthusiasm, his mobility

is reduced, and he can no longer do all the physical labour he once did."Before the surgeries I also used to work in the forest, providing my family with wood. Now I am content only with what I can do around the house and with the cattle in the pasture."

The FAO support for their animals was a huge assistance for the family. "Animals, like children, have their own expense.... And when you can hardly provide bread for your children, it's obviously even harder to buy animal feed," describes Vera.

With the fodder donation, Mihail and Vera can use some of the money saved to take care of other vital expenses. For some time, the family had been struggling to repair the leaky roof of the old house in which they live. They used the extra cash they saved on fodder to pay for construction materials and repay some of the debts they have due to the house repairs.

"It's the first time we get animal feed. You know, it helps a lot," adds Vera.

In early 2024, funding from the Government of Japan allowed FAO to distribute animal fodder to an additional 2 950 livestock herders. By early 2025, with the funds provided by the Austrian Development Cooperation and Switzerland, FAO will secure animal feed for another 4 880 families that depend on their cattle. This ensures complete animal feed coverage for all the drought-affected southern districts of the Republic of Moldova.

FAO is also supplying rural communities with essential agricultural resources, such as alfalfa seeds to grow for feed and vegetable seed kits. These resources, along with establishing 15 Farmer Fields Schools that teach climate-smart vegetable production, will help families be more resilient to drought and other extreme climate events.

push more people into catastrophic levels of hunger, for example, if the level of permits and access of trucks with humanitarian aid to Gaza declines and does not increase substantially, Torero warned.

The new data reveals that while the increased amount of food deliveries and nutrition services provided to the northern governorates have temporarily alleviated hunger conditions, the situation in the southern governorates deteriorated following renewed hostilities in early May.

More than half of cropland is damaged FAO's recent satellite data analysis reveals a continuous increase in damaged agricultural land, with over half the land damaged across the Gaza Strip or more than 57 percent as of May 2024. Of these damaged lands, approximately 61 percent are orchards, 19 percent are vegetables and 20 percent are cereals.

This level of agricultural land damage is highly concerning, with a 33 percent increase in damaged land since January 2024.

The satellite images indicate that heavy vehicle tracks, razing, shelling and other conflict-related pressures have also significantly damaged agricultural infrastructure in the Gaza Strip. The analysis reveals damages to greenhouses of almost 33 percent, to wells of more than 46 percent, to solar panels of almost 65 percent, and over 2 300 agricultural infrastructures.

Local food production at risk

Agriculture in the Gaza Strip represents over 40 percent of the surface area and contributes to approximately 20-30 percent of daily consumption. The damage to the agricultural sector due to the hostilities is extensive, bringing crucial local production of fresh and nutritious food to a near total halt, decreasing the population's access to essential food items required for a healthy diet. The livelihoods of vulnerable farmers, herders and fishers have been significantly impacted, posing serious problems for future recovery.

Households with high dependency on agriculture have experienced up to 72 percent in income losses.

The Port of Gaza City has been severely damaged, with most fishing boats destroyed. Animal inventories are seeing a sharp decline. A large share of meat and dairy producing livestock in Gaza have been slaughtered, consumed or damaged and lost due to conflict.

FAO's emergency agricultural support

FAO, like other UN and humanitarian actors, has experienced logistical challenges, particularly obtaining entry permits, to deliver agricultural aid materials into Gaza. Despite humanitarian access issues, the Organization is completing the distribution of 500 tons of fodder. As of 8 May, about 2 900 beneficiaries have been reached over two successive distributions. FAO is scaling up efforts to prepare essential food production inputs for transportation to Gaza by mobilizing advanced procurement arrangements once access is granted. These include procuring fodder concentrate, greenhouse plastic sheets, plastic water tanks, vaccines, energy blocks, plastic sheds, animal shelters, and veterinary kits. The new UN flash appeal for the occupied Palestinian territory (oPt) was announced on 17 April, extending until December 2024. In total, FAO is appealing for a total of around $40 million, with $29 million allocated for Gaza and $11 million for the West Bank. This funding will support 70 660 individuals with emergency agricultural support, including animal fodder and animal health inputs distributions; restocking lost livestock; and providing time-critical inputs to farmers.

PM Modi, IFAD Launch US$217 Million Orogramme to Empower Rural Communities in Jammu and Kashmir

PM Modi, IFAD launch US$217 million programme to empower rural communities in Jammu and Kashmir

New Delhi, 20 June 2024 - Indian Prime Minister Narendra Modi launched a US$217.2 million programme to transform agriculture, boost incomes, and improve the

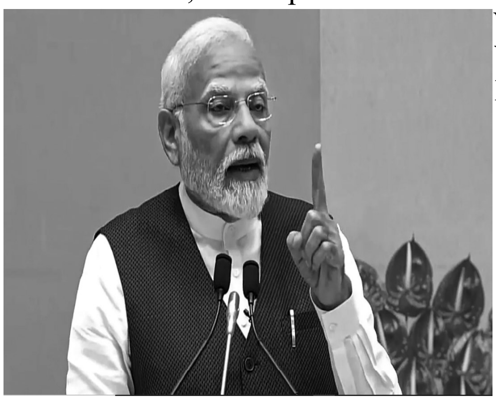

livelihoods of rural communities in Jammu and Kashmir. The "Competitiveness Improvement of Agriculture and Allied Sectors Project in Jammu and Kashmir (JKCIP)" is a partnership between the UN's International Fund for Agricultural Development (IFAD) and the Government of Jammu and Kashmir (GoJ&K) in India to enhance the competitiveness and climate resilience of small-scale farmers.

JKCIP will encourage 300,000 families and 1.5 million people across all 20 districts to adopt climate-smart and market-led production by introducing good agricultural practices, promoting diversification into high-value crops best suited to the region's climate, and expanding the niche crop and horticulture crop cultivation areas.

"This project is a unique opportunity to transform agriculture in Jammu and Kashmir," said Ulaç Demirag, IFAD Country Director and Representative, India. "By prioritizing climate-smart practices, fostering innovation, sustainability, and empowering rural communities, this investment can help create a more prosperous, inclusive and resilient future for the region," he added.

By aligning with GoJ&K's ambitious Holistic Agriculture Development Programme, the project aims to unlock Jammu and Kashmir's vast agricultural potential, which has so far been hampered several factors, namely: the region's remoteness, limited connectivity, poor agricultural management practices, low investment in the value chain, and limited livelihood diversification options for vulnerable communities.

JKCIP will address these constraints by fostering the development of viable and inclusive farmer producer organizations, enhancing the productivity and production of niche and horticultural crops, enabling farmers to get better prices, and improving the resilience of vulnerable groups.

It will also develop the agribusiness ecosystem by stimulating the growth of agri-enterprises and start-ups, with a particular focus on those led by young women entrepreneurs, helping to build new markets and connecting to them. It will provide support to vulnerable communities to diversify their livelihood options by helping to improve animal breeding practices and get better prices for wool. This will create new income opportunities and contribute to a more inclusive rural economy.

IFAD is contributing US$100 million to this US$217.2 million programme, of which US$50.77 million will be devoted to climate action. GoJ&K is contributing US$26.4 million. Private banks will contribute US$20.8 million, while another US$20.7 will come from the private sector. Project participants will add US$45.8 million of their own funds.

India is one of IFAD's founding members. IFAD's current Country Strategic Opportunities Programme for India is fully aligned with the government's policy framework and efforts to ensure that smallholder food and agricultural production systems are remunerative, sustainable and resilient to climate change and price shocks. To date, IFAD has supported 34 rural development projects in India worth US$1,364.58 million. These interventions have directly benefitted over 6.3 million families.

Read more about IFAD's work in India

Follow us on:

" X / Twitter: @IFADSouthAsia

" LinkedIn: @IFADAsia

Note to Editors:

The use of particular designations of countries or territories does not imply any judgment by IFAD as to the legal status of such countries or territories, of their authorities and institutions or of the delimitation of their boundaries.

Press release No.: IFAD/48/2024

IFAD is an international financial institution and a United Nations specialized agency. Based in Rome - the United Nations food and agriculture hub - IFAD invests in rural people, empowering them to reduce poverty, increase food security, improve nutrition and strengthen resilience. Since 1978, we have provided more than US$24?billion in grants and low-interest loans to fund projects in developing countries.

IFAD Inaugurates Regional Office for West and Central Africa in Abidjan

Abidjan, 27 June 2024 - The International Fund for Agricultural Development (IFAD) today inaugurated its regional office for West and Central Africa in Abidjan. This important step underlines IFAD's commitment to decentralisation and improving its operational effectiveness. Since 2018, IFAD has been reforming its business model to increase proximity to rural communities and facilitate more impactful investments in line with Sustainable Development Goals 1 and 2.

"We are deeply grateful to the Government of Côte d'Ivoire for its unconditional support and commitment to the establishment of this office. This is why we remain convinced that the creation of this regional office will bring IFAD closer to the countries it serves, strengthen the impact of funded programmes and catalyse increased collaboration and mutual engagement with governments and our partners," said Mr Guoqi Wu, Associate Vice-President in charge of IFAD's Corporate Services Department.

IFAD's regional office, set up in February 2022, works in close collaboration with governments to boost the growth and profitability of rural production. To this end, IFAD supports multiple projects and programmes, offering training, encouraging rural entrepreneurship, mainstreaming our work with young people and promoting adaptation to climate change. To date, IFAD has supported a total of 54 programmes in the region, benefiting 11 million people, for a total value of more than US$5.2 billion.

"Thanks to the regional office and its presence in Abidjan, IFAD will be able to expand existing cooperation with governments and catalyse strong collaboration between public and private investors to benefit rural communities, particularly youth and women," said Bernard Hien, IFAD Regional Director, West and Central Africa.

The regional office for West and Central Africa is one of two IFAD regional offices in sub-Saharan Africa and covers 24 countries: Benin, Burkina Faso, Cabo Verde, Cameroon, Central African Republic, Chad, Congo, Côte d'Ivoire, Democratic Republic of Congo, Gabon, Gambia, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Equatorial Guinea, Liberia, Mali, Mauritania, Niger, Nigeria, Sao Tome and Principe, Senegal, Sierra Leone and Togo.

Agriculture contributes nearly 50 per cent of GDP in West and Central Africa, and provides the main source of income for rural people. About 70 per cent of IFAD-supported projects take place in marginalized and ecologically fragile environments and targets the poorest population groups.

Media contact: Romuald Ngomssi, Regional Communication Officer (WCA & ESA), r.ngomssingomssi@ifad.org, +225 0718736423

Press release No: IFAD/50/2024

IFAD is an international financial institution and a United Nations specialized agency. Based in Rome - the United Nations food and agriculture hub - IFAD invests in rural people, empowering them to reduce poverty, increase food security, improve nutrition and strengthen resilience. Since 1978, we have provided more than US$24?billion in grants and low-interest loans to fund projects in developing countries.

---

outlook period. The hotspots are determined through forward-looking analysis and selected through a consensus-based process involving FAO and WFP field and technical teams, alongside analysts specialized in conflict, economic risks and natural hazards.

The report is part of a US and EU funded suite of analytical products produced under the Global Network Against Food Crises, to enhance and coordinate the generation and sharing of evidence-based information and analysis for preventing and addressing food crises.

This series also includes the recently published 2024 Global Report on Food Crises, which retroactively looks at the levels of acute food insecurity in 2023, in complement to the Hunger Hotspots which is a forward-looking early warning system that provides decision makers with information for planning and resource allocation.

The digital version of the report is also available at this link

IFAD Expand Collaboration with the Opening of a New Country Office in Tashkent

Rome/Tashkent, 15 June 2024 - The International Fund for Agricultural Development (IFAD) is proud to announce the opening of its new country office in Uzbekistan, marking a major achievement in IFAD's long-standing commitment to support the country's rural development efforts. The expanded collaboration demonstrates the solid partnership between Uzbekistan and IFAD, which has grown quickly since Uzbekistan joined IFAD as a member state in 2011.

The President of IFAD, Alvaro Lario, inaugurated the new office today in Tashkent with the presence of Jamshid Khodjaev, Deputy Prime Minister, Uzbekistan and Ibrokhim Abdurakhmonov, Minister of Agriculture, Uzbekistan. Lario expressed gratitude to the Government for their unwavering support in establishing the first IFAD office in Central Asia.

"IFAD's new Tashkent office represents our dedication to sustainable economic development in Uzbekistan and the region. Through partnerships with the Government and private sector we can support more ambitious investments in climate adaptation and rural prosperity," said Lario at the inauguration.

IFAD's pioneering role in investing in small-scale farmers and agricultural diversification. Within this framework, IFAD and the Uzbek Government aim to deploy a programme of work exceeding US$250 million including national and international co-financing.

By opening the new office, IFAD will be closer to its clients and better able to address the specific needs and challenges of the Uzbek agricultural sector. It will also serve as a model for other countries in the region, emphasizing the importance of establishing a local presence to better implement sustainable development practices that promote resilience, inclusivity, and climate and environmental stewardship.

"This office is a testament to our shared commitment to rural development and the empowerment of small-scale farmers. The Government of Uzbekistan is dedicated to working closely with IFAD to address the unique challenges of our agricultural sector," said Abdurakhmonov. "We believe this collaboration will not only benefit Uzbekistan but also set a positive example for other countries in the region."

Despite global and regional challenges, including conflicts, climate change, and inflation, IFAD remains committed to empowering rural communities in Uzbekistan and its neighbouring countries. IFAD's robust partnership with Uzbekistan has resulted in a portfolio that has grown significantly over the last decade, becoming the largest country portfolio in the Central Asia region with a combined investment of US$435.3 million, reaching more than 550,000 rural people. IFAD's stewardship in supporting the horticulture and dairy value chains has been a key catalyst for investments by private and development partners in the sector as well.

IFAD's ongoing country strategic opportunities programme for Uzbekistan (2023-2027) builds on IFAD's pioneering role in investing in small-scale farmers and agricultural diversification. Within this framework, IFAD and the Uzbek Government aim to deploy a programme of work exceeding US$250 million including national and international co-financing.

For more information on IFAD's work in Uzbekistan

For more information on IFAD's work in Montenegro

Press release No.: IFAD/44/2023

IFAD is an international financial institution and a United Nations specialized agency. Based in Rome - the United Nations food and agriculture hub - IFAD invests in rural people, empowering them to reduce poverty, increase food security, improve nutrition and strengthen resilience. Since 1978, we have provided more than US$24 billion in grants and low-interest loans to fund projects in developing countries.

Gaza while Risk of Starvation Persists in Sudan, Haiti, Mali, and South Sudan

Latest Hunger Hotspots report urges immediate action to prevent famine and warns of La Niña-linked climate extremes

ROME - 5 June 2024 ,Acute food insecurity is set to increase in magnitude and severity in 18 hunger "Hotspots", a new United Nations early warning report has revealed today. The report spotlights the urgent need of assistance to prevent famine in Gaza and the Sudan, and further deterioration in the devastating hunger crises in Haiti, Mali, and South Sudan. It also warns of the lingering impact of El Niño and the looming threat of La Niña that risks bringing further climate extremes that could upend lives and livelihoods.

The report found that many hotspots face growing hunger crises and highlights the worrying multiplier effect that simultaneous and overlapping shocks are having on acute food insecurity. Conflict, climate extremes, and economic shocks continue to drive vulnerable households into food crises. Furthermore, the report warns that 2023 is likely to mark the first year since 2010 in which humanitarian funding has declined compared to the previous year, but it still represents the second highest funding level ever for humanitarian assistance.

"The daunting prospects highlighted in this report should serve as a wake-up call to all of us. We need to spearhead the shift from responding to crises after they occur to more proactive anticipatory approaches, prevention and resilience building to help vulnerable communities cope with upcoming shocks. Acting ahead of crises can save lives, reduce food shortages and protect livelihoods at a much lower cost than a not timely humanitarian response," FAO Director-General QU Dongyu said.

"Once a famine is declared, it is too late - many people will have already starved to death. In Somalia in 2011, half of the quarter of a million people who died of hunger perished before famine was officially declared. The world failed to heed the warnings at the time and the repercussions were catastrophic. We must learn the lesson and act now to stop these hotspots from igniting a firestorm of hunger," said Cindy McCain, WFP Executive Director. "We have proven solutions to stop these crises in their tracks, but we need the resources and the political will to implement them at scale before more lives are lost."

The report - 'Hunger Hotspots - FAO-WFP early warnings on acute food insecurity' - issued today by the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) and the United Nations World Food Programme (WFP) calls for urgent humanitarian action to save lives and livelihoods and prevent starvation and death in 18 hotspots - comprising a total of 17 countries and one regional cluster of four countries (drought-affected Malawi, Mozambique, Zambia and Zimbabwe) - where acute hunger is at a high risk of worsening from June to October 2024.

Hotspots at highest risk of deterioration

The ongoing conflict in Palestine is expected to further aggravate already catastrophic levels of acute hunger, with starvation and death already taking place, alongside the unprecedented death toll, widespread destruction and displacement of nearly the total population of the Gaza Strip - the report warns. In mid-March 2024, famine was projected to occur by the end of May in the two northern governorates of the Gaza Strip, unless hostilities ended, full access was granted to humanitarian agencies, and essential services were restored. Over one million people - half the population of Gaza - are expected to face death and starvation (IPC Phase 5) by mid-July. The report also warns of broader regional ramifications of the crisis, which risk exacerbating the already high food security needs in Lebanon and the Syrian Arab Republic.

Conflict and displacement also continue at an alarming pace and magnitude in the Sudan, where time is running out to save lives and the lean season looms - the report warns. The outlook for food production is bleak, and there is a rapidly shrinking window to support farmers before the main planting season ends and the rains begin, limiting access to the hardest-hit

Continue ...... 32 page

communities. 18 million people are acutely food insecure, including 3.6 million children acutely malnourished, and famine is rapidly closing in on millions of people in Darfur, Kordofan, Al Jazirah and Khartoum as recently stated by Principals of the Inter-Agency Standing Committee. The crisis - now in its second year - is home to the largest number of internally displaced people in the world at nearly 10 million. A further two million people have fled across borders, deepening the burden on neighbouring countries hosting a steadily growing number of refugees and returnees - especially in South Sudan and Chad, where existing hunger crises are deepening by the spillover from the deadly conflict in the Sudan.

In Haiti, in the midst of a protracted economic crisis, violence linked to non-state armed groups have disrupted food supplies and forced over 362,000 people to flee their homes and abandon their livelihoods - including farmland - amid continued uncertainties about the timing of the deployment of a Multinational Security Support Mission. The report warns that critical levels of food insecurity and malnutrition risk worsening further, with the threat of catastrophic conditions reemerging, especially in areas where humanitarian access is limited by gang violence.

In Mali, already critical and catastrophic levels of acute food insecurity are likely to further increase, driven primarily by an intensification of conflict and compounded by the full withdrawal of the UN Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali.

In South Sudan, the number of people facing starvation and death is projected to almost double between April and July 2024, compared to the same period in 2023. Tight domestic food supplies and sharp currency depreciation are driving food prices to soar, compounded by likely floods and recurrent waves of subnational conflict. A projected further rise of returnees and refugees from the Sudan is likely to increase acute food insecurity among both new arrivals and host communities.

Climate threats persist

The previous Hunger Hotspots report from 2023 warned of the threat posed by El Niño and associated extreme climatic events that put millions of people at risk of hunger and malnutrition. As the El Niño episode comes to an end, it is evident that its impact was severe and widespread - including devastating drought in Southern Africa and extensive floods in East Africa.

This edition of the report warns that La Niña conditions are expected to prevail between August 2024 and February 2025, significantly influencing rainfall distribution and temperatures. The shift in climate could have major implications for several hotspots, including risk of floods in parts of South Sudan, Somalia, Ethiopia, Haiti, Chad, Mali and Nigeria, as well as the Sudan. Meanwhile, the Caribbean is bracing for an extremely active Atlantic hurricane season. The report warns that due to the uncertainty of current forecasts, continuous monitoring will be vital.

Key Findings

According to the report, Mali, Palestine, South Sudan and the Sudan remain at the highest alert level and require the most urgent attention. Haiti was added to the list due to escalating violence and threats to food security. Conflict is the primary driver of hunger in all these areas. All hotspots of the highest concern have communities facing or projected to face starvation, or are at risk of sliding towards catastrophic conditions, given they have already emergency levels of food insecurity and are facing severe aggravating factors.

Chad, the Democratic Republic of Congo, Myanmar, the Syrian Arab Republic and Yemen are hotspots of very high concern, with a large number of people facing critical acute food insecurity, coupled with worsening drivers that are expected to further intensify life-threatening conditions in the coming months.

Since the previous edition of the Hunger Hotspots report (October 2023), the Central African Republic, Lebanon, Mozambique, Myanmar, Nigeria, Sierra Leone and Zambia have joined Burkina Faso, Ethiopia, Malawi, Somalia and Zimbabwe in the list of hunger hotspots, where acute food insecurity is likely to deteriorate further during the outlook period.

Scaling up anticipatory action and humanitarian action to prevent worsening food insecurity

The report provides concrete country-specific recommendations on priorities for anticipatory action and immediate emergency response to address existing and emerging needs to save lives and ensure predictable hazards do not become full-blown humanitarian disasters. Immediate humanitarian action delivered at scale will be critical to prevent further starvation and death - particularly in Mali, Palestine, South Sudan, the Sudan and Haiti. But the report warns that to effectively address and prevent famine, emergency agriculture - in addition to emergency food and cash assistance - must be provided in a balanced manner. Additionally, more investments are needed in integrated solutions across multiple organizations that can help to meaningfully tackle food insecurity and reduce reliance on emergency food assistance.

Note to Editors

The Hunger Hotspots report identifies areas where acute food insecurity is likely increase during the

WFP expands Emergency Response to Avert Famine in war-torn Sudan

PORT SUDAN - The UN World Food Programme (WFP) is urgently expanding its emergency food and nutrition assistance in war-torn Sudan amid the looming threat of famine, as conditions for civilians deteriorate and fighting intensifies in battle zones like El Fasher and Khartoum

The UN food agency is scaling up to provide life-saving food and nutrition assistance to an additional 5 million people by the end of this year, doubling the number of people WFP had planned to support at the start of 2024. Hunger is deepening in Sudan and in neighbouring countries to which millions of people have fled, creating a hunger crisis that could become the world's largest.

"Sudan is in the grip of widespread hunger and malnutrition. WFP continues to expand its food and nutrition assistance to reach millions more people who are living through the daily horrors of war. The situation is already catastrophic and has the potential to worsen further unless support reaches all those affected by conflict," said Michael Dunford, WFP's Regional Director for Eastern Africa.

As part of the scale up of assistance, WFP will provide support in cash to 1.2 million people in 12 states. This also gives a vital boost to local markets and food producers. WFP is also increasing how much food or cash it provides to people facing the most severe levels of hunger - more than two million people across more than 40 hunger hotspots identified by WFP. Certain communities in these areas - mostly in regions where fighting is ongoing, like the Darfurs, Kordofans, Khartoum and Gezira - are at a high-risk of slipping into famine-like conditions if they do not receive urgent and sustained support.

"The situation in Sudan is not so much forgotten as neglected. It is already the largest displacement crisis in the world, and it has the potential to become the world's largest hunger crisis. As global leaders focus elsewhere, it is not receiving the necessary attention and support to avert a nightmare scenario for the people of Sudan. The world cannot claim it doesn't know how bad the situation is in Sudan or that urgent action is needed," said Dunford.

WFP is working around the clock to expand access and open new humanitarian corridors to get food supplies moving to communities in all parts of the country - across frontlines from eastern Sudan via Dabbah in Northern State, from Kosti into the Kordofans, and across borders from Chad, Egypt and South Sudan. WFP is also prepositioning food at key border crossings and along supply routes because the imminent rainy season will make roads in the Darfurs and Kordofans impassable.

Additionally, WFP is working with smallholder farmers, many displaced by conflict, to boost wheat production. The first harvest supported through this programme - financed by the African Development Bank - gave 170,000 farmers climate-adapted wheat seeds and fertilizer, boosting their production by up to 70 percent over the last year and offering them a vital safety net as Sudan's lean season begins.

Against the backdrop of the ongoing war, humanitarian agencies are struggling to support everyone in need. Food security is drastically deteriorating and could hit levels not seen in Sudan since the early 2000s. Famine-like conditions are caused not only by a lack of food, but also a lack of medical care and clean water - all a devastating reality for Sudan's population. People in Sudan are resorting to desperate measures like eating grass and wild leaves just to survive. Malnutrition among children in Sudan has also hit shocking levels, leaving an entire generation at risk. Children are already dying of malnutrition-related causes.

Notes to editor:

"WFP urgently needs over US$200 million to continue delivering life-saving assistance through the rest of the year.

The United Nations World Food Programme is the world's largest humanitarian organization saving lives in emergencies and using food assistance to build a pathway to peace, stability and prosperity for people recovering from conflict, disasters and the impact of climate change.

बालबालिकाप्रति असल व्यवहार गरौं

- बालबालिकालाई पर्याप्त समय दिऔं, उनीहरूको कुरा ध्यान दिएर सुनौं,
- उनीहरूको सोच र व्यवहार सकारात्मक बनाऔं,
- बालबालिकालाई स्नेह र मायाँ गरौं,
- उनीहरुलाई आत्मनिर्भरताको बाटो देखाऔं,
- बालबालिकाको गतिविधिका बारेमा जानकार बनौं,
- उनीहरूलाई अविभावक प्रतिको आशा र विश्वासलाई कायम राखौं,
- बालबालिकालाई सामाजिक तथा पारिवारिक निर्णयमा सहभागी गराऔं,
- बाल मस्तिष्कमा सकारात्मक प्रभाव पारौं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड